

Rijksinstituut voor Volksgezondheid
en Milieu
*Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport*

Voortgangsrapportage Nationaal Preventieakkoord 2021

Voortgangs-
rapportage
Nationaal
Preventieakkoord
2021

Colofon

© RIVM 2022

Delen uit deze publicatie mogen worden overgenomen op voorwaarde van bronvermelding: Boer et al. Voortgangsrapportage Nationaal preventieakkoord 2021. Bilthoven, Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu (RIVM), 2022. DOI 10.21945/RIVM-2022-0072.

Het RIVM hecht veel waarde aan toegankelijkheid van zijn producten. Op dit moment is het echter nog niet mogelijk om dit document volledig toegankelijk aan te bieden. Als een onderdeel niet toegankelijk is, wordt dit vermeld. Zie ook www.rivm.nl/toegankelijkheid.

DOI 10.21945/RIVM-2022-0072

Jolanda Boer, RIVM
Thomas Kuijpers, RIVM
Judith Edens, RIVM
Michelle Eykelenboom, RIVM
Eline Nawijn, RIVM
Nynke Koopman, RIVM
Esther du Pon, RIVM
Suzanne Pees, RIVM
Marieke Hendriksen, RIVM
Anoukh van Giessen, RIVM

Contact:

Jolanda Boer

Centrum voor Voeding, Preventie en Zorg

Jolanda.Boer@rivm.nl

Dit onderzoek werd verricht in opdracht van het Ministerie van VWS in het kader van de voortgangsrapportage Nationaal Preventieakkoord.

Publiekssamenvatting Voortgangsrapportage Nationaal Preventieakkoord 2021

Het Nationaal Preventieakkoord is in 2018 afgesloten om ervoor te zorgen dat er in 2040 minder mensen roken, overgewicht hebben of te veel alcohol drinken (de ambities). Hiervoor heeft de rijksoverheid met meer dan 70 partijen doelen gesteld en afspraken gemaakt om die doelen te halen. Het RIVM evalueert elk jaar de voortgang van deze afspraken en of de doelen zijn behaald. Deze evaluatie gaat over de ontwikkelingen tot en met 2021.

In 2021 is vooruitgang geboekt, maar nog niet alle doelen zijn behaald. Volgens de partijen was een van de redenen dat, net als in 2020, de corona-epidemie het lastiger maakte om activiteiten voor een gezonde leefstijl uit te voeren. Tegelijkertijd blijft duidelijk dat extra maatregelen nodig zijn om alle ambities in 2040 te kunnen behalen. In deze voortgangsrapportage is, anders dan in voorgaande rapportages, alleen gekeken naar afspraken die concrete resultaten opleveren.

Tot en met 2021 zijn 41 doelen gesteld. Daarvan zijn er 22 behaald, twee net niet en 13 zijn er niet behaald. Zo zijn alle schoolterreinen en kinderdagopvanglocaties zo

goed als rookvrij, maar krijgt minder dan de helft van alle zwangere vrouwen die roken een advies van de verloskundig zorgverlener om te stoppen. Een ander behaald doel is dat meer dan de helft van de gemeenten een gezonde leefstijl bij jongeren stimuleert (JOGG-gemeente). Maar nog minder dan de helft van alle kinderopvanglocaties hebben een medewerker die is getraind op de Gezonde Kinderopvang. Ook hebben nog niet alle steden met universiteiten plannen ontwikkeld voor 'alcoholpreventie en studie'. Van vier doelen is er te weinig informatie om te bepalen of ze zijn behaald.

Het is nog niet duidelijk of de ambities van het Nationaal Preventieakkoord van 2040 verder in de knel komen doordat sommige doelen in 2021 niet zijn behaald. Dit rekt het RIVM in 2023 door.

Kernwoorden: NPA, problematisch alcoholgebruik, overgewicht, roken.

Synopsys of NPA progress report 2021

The National Prevention Agreement (*Nationaal Preventieakkoord*, NPA) was signed in 2018 to achieve the ambitions that, by 2040, fewer people will smoke, be overweight or drink problematically. To this end, the central government together with over 70 parties set targets and made agreements. Every year, the National Institute for Public Health and the Environment (RIVM) evaluates the progress of these agreements and assesses whether targets were achieved. The present evaluation is for progress up to and including 2021.

Progress was made in 2021, but not all targets have been met so far. As stated by the parties involved, one reason for this is that, like in 2020, the COVID-19 pandemic made it harder to implement activities that favour a healthy lifestyle. It remains clear that additional measures will be needed if all ambitions are to be met by 2040. Unlike previous progress reports, the present report only evaluates agreements that lead to measurable results.

For the period up to and including 2021, 41 targets were formulated. Of these, 22 targets were met, two were

almost met and 13 were not met at the end of 2021. For example, while all school premises and day care locations are almost entirely smoke-free, fewer than half of all pregnant women who smoke are advised by their obstetric care provider to quit. Another target that was achieved is that over half of the municipalities encourage a healthy lifestyle for young people (JOGG municipalities). On the other hand, less than half of all day care locations have an employee who has received training in Healthy Childcare (*Gezonde Kinderopvang*). In addition, not all cities with universities or universities for applied sciences have yet developed plans for 'alcohol prevention and study'. For four targets, not enough information is available to determine whether they have been achieved.

It is not yet clear whether the ambitions of the National Prevention Agreement for 2040 will be even harder to achieve given that some targets were not met in 2021. RIVM will assess this in 2023.

Keywords: NPA, problematic alcohol use, excess weight, smoking.

Samenvatting

Met het Nationaal Preventieakkoord (NPA) willen het ministerie van VWS en meer dan 70 partijen bijdragen aan een gezonder Nederland. Hiervoor zijn doelstellingen geformuleerd, en meer dan 200 afspraken gemaakt om deze doelstellingen te bereiken. In deze rapportage beschrijven we de voortgang van de doelstellingen en afspraken sinds de start in 2018. In 2021 zijn vrijwel alle meetbare en concrete afspraken in uitvoering en is 18% van de afspraken nagekomen.

Deelakkoord Roken

In 2021 bleef het percentage rokers met 20,6% net boven het tussendoel van minder dan 20% rokers in 2020 steken. In 2018, het jaar waarin het NPA is ondertekend, rookte 22,4% van de Nederlanders. De ambitie is dat in 2040 maximaal 5% van de volwassenen rookt. De tweede ambitie is dat in 2040 geen enkele jongere meer rookt. In 2019 gaf 8% van de onderzochte 12- tot 16-jarigen aan dat ze de afgelopen maand rookten. De leefstijlmetingen voor jongeren worden in het najaar van 2022 gepubliceerd. De derde ambitie is dat geen enkele zwangere vrouw in 2040 rookt, met hooguit 5% rokende zwangere vrouwen in 2020 als tussendoel. In 2018 rookte nog 7,4% van de zwangere vrouwen op enig moment in de zwangerschap. In 2021 was dit percentage vergelijkbaar (7,7%) en was het tussendoel nog niet bereikt.

Rook- en tabakvrije omgeving

Binnen het thema 'Rook- en tabakvrije omgeving' van het deelakkoord Roken hebben we twee subthema's gedefinieerd. Binnen het subthema 'Wettelijke maatregelen' zijn in deze voortgangsrapportage vier doelstellingen opgenomen. Deze waren in 2020 al behaald en zijn in 2021 verder ingevoerd. In 2021 zijn rookwaren uit het zicht gehaald bij alle verkooppunten. Verder zijn er in 2021 twee onderzoeken uitgevoerd voor onderbouwing van besluitvorming voor toekomstige wetgeving. Deze onderzoeken gingen over potentiële grenseffecten van accijnsverhogingen en over het verder beperken van verkooppunten richting speciaalzaakverkoop. Binnen het subthema 'Rookvrije (kind) omgevingen' zijn vijf doelstellingen opgenomen. Vanaf 1 augustus 2020 moeten onderwijsterreinen rookvrij zijn. In 2021 zijn alle schoolpleinen in het primair onderwijs rookvrij, 99% in het voortgezet onderwijs en 95% in het

mbo. Voor het hbo en wo zijn in 2021 geen cijfers bekend. Rookruimten in (semi)-publieke sectoren en openbare gebouwen zijn in 2021 gesloten. Daarnaast waren er doelstellingen om in 2020 alle kinderboerderijen, speeltuinen en 2.500 sportverenigingen rookvrij te maken. Net zoals in 2020, zijn deze drie doelstellingen in 2021 nog niet behaald, maar er zijn in 2021 meerdere rookvrije locaties bijgekomen.

Effectieve stoppen-met-roken-zorg

Binnen het thema 'Effectieve stoppen-met-roken zorg' zijn er vijf doelstellingen opgenomen. Een doel was dat minstens de helft van de volwassen rokers een stoppoging deed in 2020 en dat 20% van de stoppers daarbij gebruikmaakt van effectieve stoppen-met-roken zorg. In 2021 was geen informatie beschikbaar om de voortgang op deze doelstelling te beoordelen. Een ander doel was dat er in 2020 meer zorgmedewerkers toegerust zijn om motiverende stoppen met roken-gesprekken te voeren, vaker stopadviezen te geven en door te verwijzen naar gespecialiseerde zorg en/of passende zorg en begeleiding in de buurt. Ook in 2021 is dit doel nog niet behaald. Er zijn in 2020 twee *e-learning*s ontwikkeld, maar deze worden pas in 2022 aangeboden. De doelstelling dat in 2020 alle vrouwen die roken een stopadvies van de verloskundig zorgverlener krijgen, is in 2021 nog niet behaald. Slechts 47% van de zwangere vrouwen heeft in 2021 een stopadvies gekregen van een zorgverlener. De laatste doelstelling is dat in elke regio een zorgpad stoppen-met-roken voor de verloskundige en medisch specialistische zorg is. Van de 51 ondervraagde verloskundige samenwerkingsverbanden hebben 33 een zorgpad voor verschillende doelgroepen in de geboortezorg.

Rookvrije zorg

Binnen het thema 'Rookvrije zorg' is er een doelstelling voor 2020 die nog niet was behaald, namelijk dat alle verslavingszorginstellingen beschikken over rookvrij beleid dat aansluit bij de gouden status van de "Global Network for Tobacco Free Health Care". Eind 2021 gold deze gouden status voor 8% van de instellingen, net als in 2018. Het aantal instellingen met een zilveren status nam in de afgelopen drie jaar wel toe, van 25% in 2018 naar 50% in 2021.

Rookvrije organisatie

Binnen het thema 'Rookvrije organisatie' zijn er zes doelstellingen opgenomen. De eerste doelstelling is dat in 2020 minstens 10 van de top 100 grootste bedrijven in Nederland op weg zijn naar een Rookvrije Generatie. In 2020 was deze doelstelling al behaald en het aantal bedrijven is sindsdien met twee toegenomen tot 19. Een hieraan verwante doelstelling is dat meer bedrijven in 2020 een rookvrij beleid hebben. In de top 100 van grootste bedrijven kwamen er vier bedrijven met rookvrij beleid bij en daarmee is deze doelstelling in 2021 ook behaald. Een andere doelstelling is dat meer bedrijven zijn gestopt met diensten leveren aan de tabaksindustrie. In totaal gaat het nu om 17 bedrijven en daarmee is ook deze doelstelling behaald. Een volgende doelstelling is dat in 2020 bedrijfsartsen roken meenemen in elk contact, door roken te ontmoedigen en tools aan te bieden om te stoppen met roken. In 2021 bleek dat in 30% van de contacten stoppen-met-roken werd meegenomen. Bij de start van het NPA was dit minder dan 5%. In 2021 zijn de rookruimtes in rijkskantoren gesloten. Dit is een vervolg op een doelstelling waarbij op 1 juli 2019 een onderzoek afgerond moest zijn naar hoe rijkskantoren in 2021 rookvrij gemaakt kunnen worden.

Samenvattend zijn ten opzichte van 2020 geen extra doelstellingen behaald. Elf doelstellingen zijn behaald, één doelstelling is net niet behaald, en negen doelstellingen niet. Van één doelstelling is de voortgang over 2021 onbekend. Van de 15 concrete, outputgerichte afspraken die dit jaar voor roken zijn uitgevraagd, zijn er tien (66%) in uitvoering. Hiervan hebben twee afspraken vertraging opgelopen door de corona-epidemie, drie afspraken (20%) zijn afgerond en twee afspraken (13%) afgebroken.

Deelakkoord Overgewicht

Binnen het deelakkoord Overgewicht is de ambitie om het percentage jeugd (4-18 jaar) met overgewicht in 2040 terug te brengen tot maximaal 9,1% en het aantal met obesitas tot maximaal 2,3%. In 2021 was het percentage jeugd met overgewicht (15,9%) hoger dan bij de start van het NPA in 2018 (11,7%). Het percentage jeugd met obesitas was in 2021 3,5%. Dit is ook hoger dan in 2018 (2,7%). Ook is er de ambitie om in 2040 het percentage volwassenen met overgewicht terug te brengen onder de 38% en het percentage volwassenen met obesitas tot maximaal 9%. Vanaf 2010 was er een stijging te zien in het percentage volwassenen met overgewicht, maar vanaf 2018 is het percentage ongeveer gelijk gebleven op 50%. Het percentage volwassenen met obesitas (14,3%) was in 2021 lager dan in 2018 (15%), maar hoger dan in 2020 (13,9%). Tot slot is het een ambitie om te komen tot een evenredige daling

(40%) in het aantal Nederlanders dat lijdt aan obesitas-gerelateerde ziekten, zoals diabetes. Om dit te bereiken, moet het aantal patiënten dat bij de huisarts bekend is met diabetes, dalen tot minder dan 700.000 in 2040. In 2018 waren er bijna 1,2 miljoen patiënten met diabetes bekend bij de huisarts. Het aantal in 2021 is nog niet bekend, maar in 2020 waren het er ruim 1,1 miljoen.

Gezonde voeding

Binnen het thema 'Gezonde voeding' van het deelakkoord Overgewicht zijn zeven afspraken aangemerkt als doelstelling met een streefjaar tot en met 2021. Het percentage schoolkantines dat in 2021 gezond is, is 49%. Het doel was dat in 2020 de helft van alle schoolkantines gezond was. Daarmee is de doelstelling net niet behaald. Ook is afgesproken dat uiterlijk in 2021 de bedrijfsrestaurants bij de Rijksoverheid gezond zijn. Deze afspraak heeft vertraging opgelopen door de corona-epidemie. Daarom is het streven nu dat eind 2022 alle locaties voldoen aan het overheidsniveau gezonde catering. In 2019 zijn, boven op de afspraken van het Akkoord Verbetering Productsamenstelling, diverse aanvullende afspraken gemaakt voor productgroepen die een relatief grote bijdrage leveren aan de energie-inname. Het is onbekend of de aanvullende afspraak over suikerhoudende zuiveldranken is behaald. Drie van de vijf deelafspraken over portiegrootte voor merkproducten in het koek-, snoep- en chocoladeschap zijn nog niet behaald. Daarom is de hele doelstelling beoordeeld als niet behaald. De andere doelstellingen binnen dit thema waren in 2019 of 2020 al behaald.

Meer sporten en bewegen

Het algemene doel voor het deelakkoord Overgewicht '75% van de Nederlanders voldoet aan de Beweegrichtlijn' valt binnen dit thema. Het heeft als streefjaar 2040. In 2021 voldeed 47% van de Nederlanders aan de Beweegrichtlijn. Dit ligt op hetzelfde niveau als in 2018.

Gezonde omgeving en zorg

Voor het thema 'Gezonde omgeving en zorg' zijn voor deze rapportage zes tot doelstelling aangemerkte afspraken uitgevraagd. Deze hadden in 2020 behaald moeten zijn, voor één was dit toen ook gelukt (een afspraak over Gezonde Buurten). In 2021 zijn vijf doelstellingen alsnog behaald. In 2021 zijn een tiental gemeenten en ongeveer 200 basisscholen ondersteund met kennis en expertise om lokaal gezonde schoolpleinen te realiseren via (online) kennisbijeenkomsten of direct contact. De afspraak om minimaal 200 gemeenten en scholen ondersteund te hebben met kennis en expertise, is hiermee behaald. In 2021 is 57% een JOGG-gemeente, terwijl de afspraak was dat in 2020 de helft van de gemeenten een JOGG-gemeente was. Ook

de doelstelling om in 2020 een kwart van alle scholen gebruik te laten maken van het Ondersteuningsaanbod van de Gezonde School, is in 2021 behaald. Over vier schooljaren heeft 26% van de scholen gebruikgemaakt van het ondersteuningsaanbod. Een andere doelstelling was dat in 2020 35 gemeenten een sluitende aanpak hadden gestart voor kinderen met overgewicht en obesitas. In 2021 is deze aanpak in 35 gemeenten ingevoerd. In 2020 zou de helft van alle opvangorganisaties een pedagogisch professional getraind hebben op de Gezonde Kinderopvang. Eind 2021 is het aantal opvangorganisaties met een of meer getrainde professionals toegenomen tot 27%. Dit is nog ver van het beoogde doel.

Samengevat zijn er in deze rapportage voor het deelakkoord Overgewicht in totaal 13 afspraken met een streefjaar tot en met 2021 als doelstellingen geselecteerd. Hiervan zijn er acht behaald en één net niet. Drie van de behaalde doelstellingen waren in 2019 of 2020 al behaald. Twee doelstellingen zijn niet behaald, en bij twee andere doelstellingen is het onduidelijk of ze zijn behaald.

Van de 32 outputgericht afspraken die dit jaar voor overgewicht zijn uitgevraagd, zijn er 24 (75%) in uitvoering. Hiervan hebben er vijf vertraging opgelopen door de corona-epidemie. Vijf afspraken zijn afgerond en bij twee hiervan is een vervolgtactie gestart. Voor twee afspraken is de voortgang onbekend. Eén afspraak is nog in voorbereiding.

Deelakkoord Problematisch alcoholgebruik

De eerste ambitie binnen het deelakkoord Problematisch alcoholgebruik is om het percentage Nederlanders van 18 jaar en ouder dat overmatig drinkt, terug te brengen tot 5% in 2040. Ook het percentage volwassenen dat zwaar drinkt moet dalen tot 5%. Het percentage overmatige drinkers was bij de start van het NPA (in 2018) 8,2%. In 2021 ligt het percentage op 7,3%. In 2020 was dit percentage lager (6,9%). Het percentage zware drinkers was in 2018 9,0% en 8,3% in 2021. Ook hier geldt dat dit percentage in 2020 lager was (7,7%) dan in 2021.

De tweede ambitie is om het percentage vrouwen dat alcohol drinkt, terwijl zij weten dat zij zwanger zijn, te laten dalen tot maximaal 2% in 2040. Uiteindelijk is het streven om te komen tot 0% alcoholgebruik tijdens de zwangerschap. In 2018 dronk 4,2% van de aanstaande moeders terwijl ze wist dat ze zwanger was. In 2021 was dit 2,6%.

De derde ambitie is dat in 2040 maximaal een kwart van de scholieren (12 tot 16 jaar) ooit alcohol heeft gedronken, maximaal 15% de afgelopen maand heeft

gedronken en maximaal 7% de afgelopen maand heeft gebinged (5 glazen of meer alcohol bij een gelegenheid). In 2017 en 2019 lagen deze cijfers respectievelijk rond de 45%, 25% en 18%. De data over 2021 komen in het najaar van 2022 beschikbaar. De vierde ambitie beschrijft dat 80% van de Nederlanders van 12 jaar en ouder belangrijke (gezondheids)effecten van (problematisch) alcoholgebruik kent. In 2020 geeft 75% van de volwassenen (18 jaar en ouder) aan bekend te zijn met de richtlijn over alcoholgebruik van de Gezondheidsraad. Slechts 56% van de volwassenen weet echter dat de richtlijn “drink niet of niet meer dan 1 glas alcohol per dag, ongeacht je geslacht” luidt. Er zijn geen cijfers voor 2021 bekend.

Alcohol en de school- en studieomgeving

Binnen het thema ‘Alcohol en de school- en studieomgeving’ van het deelakkoord Problematisch alcoholgebruik zijn drie doelstellingen voor 2021 geformuleerd. In 2021 heeft 26% van alle po-, vo-, mbo-scholen, praktijkonderwijs en vso gebruikgemaakt van het Ondersteuningsaanbod Gezonde School. Het doel was 25% in 2020 en is daarmee in 2021 alsnog behaald. De tweede doelstelling was dat er in 2020 in het po, vo en mbo een *evidence-based* aanbod van alcoholpreventie beschikbaar zou zijn. Daarnaast zou er in 2020 voor het praktijkonderwijs en het vso een op maat gemaakt integraal aanbod alcoholpreventie moeten zijn. Beide doelstellingen waren in 2020 al behaald, maar in 2021 zijn er nog twee erkende interventies bijgekomen. In 2021 zouden in alle steden met universiteiten en grote hogescholen plannen voor ‘Alcoholpreventie en Studie’ ontwikkeld en in uitvoering moeten zijn. In 2021 hebben de eerste vijf steden hiervoor plannen ontwikkeld en zijn begonnen met de uitvoering.

Marketing en alcoholische drank

De twee doelstellingen binnen het thema ‘Marketing van alcoholische drank’ zijn niet concreet en hebben geen streefdatum. Daarom kunnen we niet nagaan of de doelstellingen zijn behaald.

Bewustwording en vroegsignalering

Binnen het thema ‘Bewustwording en vroegsignalering’ zijn drie doelstellingen geformuleerd, waarvan er twee een streefdatum hebben tot en met 2021. In 2019 zou worden gestart met de oprichting van een platform Vroegsignalering om te zorgen voor agendasetting, verspreiding van opgedane kennis en implementatie van screening en kortdurende interventies. Deze doelstelling was al behaald.

Verder is de doelstelling geformuleerd om in 2020 een uitgebreid pakket van interventies, zorgpaden, training,

steunpunten en aanbod voor problematische alcoholgebruik voor naasten en professionals te realiseren. Als eerste subdoel is afgesproken om in 2020 een keten van matched care (online) interventies beschikbaar te hebben. In 2021 zijn de eerste drie alcoholinterventies gekoppeld aan de website allesoverdrinken.nl. Het tweede subdoel is dat in 2020 voor verschillende doelgroepen zorgpaden voor vroegsignalering zijn ontwikkeld en op lokaal niveau zijn ingevoerd. Op dit moment is ongeveer 80% van alle zorgpaden ontwikkeld. Ten derde is geformuleerd dat er in 2020 vrijwilligers zijn getraind, zodat zij bekwaam zijn om ingezet te worden voor vroegsignalering van (problematisch) alcoholgebruik. Hierover is in 2021 geen informatie beschikbaar. Het vierde subdoel is dat er in 2020 steunpunten zijn voor consulatie, advies, en deskundigheidsbevordering voor bewustwording en vroegsignalering van (problematisch) alcoholgebruik. In 2021 zijn enkele modellen hiervoor uitgewerkt. Maar door het ontbreken van structurele financiering vindt geen verdere realisatie plaats. Ten slotte is afgesproken dat er in 2020 een landelijk aanbod voor hulp aan naasten gerealiseerd zal zijn. In 2021 zijn landelijk professionals bij in totaal 11 verslavingszorginstellingen getraind in *evidence-based* naasteninterventies. Er zijn 94 professionals getraind en een campagne op social media heeft 190.000 personen bereikt.

Een gezonde sportomgeving

Het thema 'Een gezonde sportomgeving' bevat geen doelstellingen die tot en met 2021 behaald moeten zijn.

Naleving en handhaving leeftijdsgrens en bij dronkenschap

Binnen het thema 'Naleving en handhaving bij leeftijdsgrens en dronkenschap' is als doel gesteld dat alle verstrekkers van alcohol streven naar een lineair stijgende naleving van de leeftijdsgrens bij alcoholverstrekking tot 100% in 2030. In 2020 was dit doel niet behaald en over 2021 is er geen informatie beschikbaar. Wel is er per 1 juli 2021 de nieuwe Alcoholwet ingegaan, waarin onder andere een verbod op wederverstrekking is opgenomen. Dit is geen afspraak of doelstelling in het NPA maar een aanvullende maatregel van het ministerie van VWS. De verwachting is dat deze het moeilijker maakt voor minderjarigen om alcohol te verkrijgen.

Samenvattend zijn er binnen het deelakkoord

Problematisch alcoholgebruik zes doelstellingen die tot en met 2021 behaald zouden moeten zijn. Hiervan zijn er drie behaald, waarvan één met streefjaar 2020 die in 2021 alsnog is behaald. Twee doelstellingen zijn niet behaald. Eén afspraak heeft uitstel gekregen en één doel is niet behaald omdat niet alle subdoelen zijn behaald of zijn afgebroken. Voor één doelstelling is het niet mogelijk om te beoordelen of deze is behaald.

Van de 15 outputgericht afspraken die dit jaar voor problematisch alcoholgebruik zijn uitgevraagd, zijn er twee afgerond (14%). De overige afspraken (87%) zijn nog in uitvoering, waarvan een derde door de corona-epidemie minder voortgang heeft dan beoogd.

Discussie

Deze voortgangsrapportage laat per deelakkoord van het NPA zien welke voortgang er is voor de doelstellingen en afspraken (in het NPA ook wel acties genoemd) tot en met het jaar 2021. In vergelijking met voorgaande jaren heeft deze voortgangsrapportage zich beperkt tot doelstellingen en outputgerichte afspraken. Dit zijn afspraken die een concreet resultaat opleveren. Er staan in het akkoord in totaal 41 doelstellingen die een streefdatum hebben tot en met 2021. In totaal is 59% van deze doelstellingen vrijwel of helemaal behaald. Voor de doelstellingen die nog niet zijn behaald, is de afgelopen jaren wel vooruitgang geboekt. Ook is bij sommige doelstellingen die in 2020 al zijn behaald nog verdere vooruitgang te zien.

Deze rapportage gaat niet in op de mogelijke impact van de huidige voortgang op het uiteindelijk behalen van de ambities in 2040. Een dergelijke impactschatting vindt plaats in 2023.

Impact corona-epidemie

In 2020 en 2021 heeft de corona-epidemie in Nederland grote impact gehad op de maatschappij. Ook de partijen aangesloten bij het NPA hebben hier op verschillende manieren hinder van ondervonden. Net als in 2020 is er in 2021 hierdoor voor een deel van de afspraken minder voortgang geboekt dan van tevoren was beoogd. Dit werd vooral aangegeven bij de deelakkoorden Overgewicht en Problematisch alcoholgebruik. Ook bij de leefstijlcijfers heeft de corona-epidemie een rol gespeeld. De dataverzameling voor de Gezondheidsenquête is in 2020 en 2021 verstoord geweest. Ook kan de leefstijl van de bevolking zijn veranderd door de corona-epidemie. Het monitoren van de leefstijl van de Nederlandse bevolking in de toekomst moet duidelijk maken hoe de leefstijltrend zich verder ontwikkelt.

Kanttekeningen

De voortgangsinformatie is door de partijen zelf aangeleverd. Er is geprobeerd deze informatie zo objectief mogelijk te beoordelen, maar dit is mede afhankelijk van de kwaliteit van de aangeleverde informatie. Ook is er een grote verscheidenheid aan afspraken en doelstellingen die niet allemaal even specifiek, meetbaar, acceptabel, realistisch en tijdsgebonden geformuleerd zijn. Voor doelstellingen die SMART geformuleerd zijn, kan beter worden vastgesteld wat de voortgang is en of deze zijn behaald.

Outputgerichte monitor

Deze voortgangsrapportage richt zich op de doelstellingen en outputgerichte afspraken. Dit in tegenstelling tot de voorgaande voortgangsrapportages, waarbij *alle* afspraken werden gemonitord. Dit maakt de beoordeling van de voortgang eenvoudiger, omdat de voortgang van de outputgerichte doelstellingen en afspraken concreter en cijfermatiger kan worden uitgedrukt. Maar hiermee is een vergelijking met de voorgaande monitors niet meer één op één mogelijk.

Het huidige kabinet wil het bestaande NPA versterken en versnellen. De huidige thematafels zijn in overleg over aanvullende maatregelen. Ook zijn er plannen om twee nieuwe thema's te adresseren, namelijk mentale gezondheid en bewegen. We bevelen aan om in de aanloop naar deze nieuwe afspraken en nieuwe thema's de aanpak van de huidige voortgangsmonitor te evalueren en hieruit lessen te trekken voor de monitoring in de toekomst.

Conclusie en vooruitblik

De uitvoering van de acties binnen het NPA is inmiddels ruim drie jaar onderweg. Hoewel er voor de meeste doelstellingen vooruitgang is geboekt, is een deel van de doelstellingen met een streefdatum tot en met 2021 nog niet behaald. Enkele doelstellingen zijn nog ver van het beoogde doel verwijderd. Wel wordt voor de meeste outputgerichte afspraken vooruitgang geboekt, en is het grootste gedeelte in uitvoering. Omdat het voor een groot deel van de afspraken tijd kost voordat ze een mogelijk effect laten zien, kan de voortgang tot en met 2021 nog moeilijk direct gerelateerd worden aan de ontwikkeling van de leefstijl en het al dan niet behalen van de ambities van het NPA in 2040. Ongeveer een derde van de doelstellingen is nog niet behaald, en de doorrekening in 2023 zal laten zien hoe de voortgang zich verhoudt in relatie tot de ambities in 2040. Ook is nog niet bekend wat de langetermijneffecten van de corona-epidemie op de leefstijl van de bevolking zijn. Hoe dan ook zijn er, naast het alsnog behalen van de doelstellingen, aanvullende maatregelen nodig om de ambities voor roken, overgewicht en problematisch alcoholgebruik te behalen.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	13
2	Methoden	15
2.1	Situatie 2010-2021 en ambities	15
2.2	Voortgang doelstellingen en afspraken	15
3	Roken	18
3.1	Situatie 2010-2021 en ambities	18
3.2	Voortgang doelstellingen en afspraken	20
3.2.1	A1. Wettelijke maatregelen	20
3.2.2	A2. Rookvrije (kind)omgevingen	22
3.2.3	B. Effectieve en toegankelijke stoppen-met-rokencare	25
3.2.4	C. Rookvrije zorg	28
3.2.5	D. Rookvrije organisatie	31
3.3	Duiding en conclusie	34
4	Overgewicht	36
4.1	Situatie 2010-2021 en ambities	36
4.2	Voortgang doelstellingen en afspraken	38
4.2.1	A. Gezonde voeding	38
4.2.2	B. Meer sporten en bewegen	43
4.2.3	C. Gezonde omgeving en zorg	45
4.3	Duiding en conclusie	50
5	Problematisch alcoholgebruik	52
5.1	Situatie 2010-2021 en ambities	52
5.2	Voortgang doelstellingen en afspraken	54
5.2.1	A. Alcohol en de school- en studie omgeving	55
5.2.2	B. Marketing en alcoholhoudende drank	58
5.2.3	C. Bewustwording en vroegsignalering	60
5.2.4	D. Een gezonde sportomgeving	65
5.2.5	E. Naleving en handhaving bij leeftijdsgrens en dronkenschap	66
5.3	Duiding en conclusie	68
6	Discussie en conclusie	70
7	Referenties	73

1

Inleiding

In 2018 hebben ruim 70 partijen samen met het ministerie van VWS afspraken gemaakt om bij te dragen aan een gezonder Nederland. Deze afspraken zijn vastgelegd in het Nationaal Preventieakkoord (NPA) (1). Partijen zoals patiëntenorganisaties, zorgaanbieders, zorgverzekeraars, gemeenten, sportbonden, bedrijven, fondsen, onderwijs, maatschappelijke organisaties en de Rijksoverheid zetten zich in zodat in 2040 minder mensen roken, minder mensen overgewicht hebben en minder mensen problematisch alcohol gebruiken. Dit zijn de drie leefstijlmerken die verantwoordelijk zijn voor een groot deel van de ziektelast in Nederland (2). Het NPA bevat, naast deze *ambities* met streefjaar 2040, verschillende *doelstellingen* met eerdere streefjaren en onderliggende *afspraken*. Deze doelstellingen en afspraken worden in het akkoord ook wel ‘maatregelen’ of ‘acties’ genoemd. Met deze afspraken willen de akkoordpartijen de doelstellingen voor komende jaren behalen en de ambities voor 2040 waarmaken.

In het NPA is afgesproken dat het RIVM (in samenspraak met CBS, GGD GHOR Nederland, Pharos, Trimbos-instituut en CPB¹) jaarlijks over de voortgang van de uitvoering van de afspraken rapporteert. Eens in de vier jaar zal het RIVM de voortgangsrapportage aanvullen met een doorrekening van de impact van de maatregelen van het NPA om in te schatten of de ambities van 2040 worden behaald (1).

Dit is de derde voortgangsrapportage van het NPA. De eerste twee voortgangsrapportages lieten per deelakkoord zien hoe leefstijl zich heeft ontwikkeld

en wat de voortgang was op alle doelstellingen en afspraken sinds de ondertekening van het NPA (23 november 2018) (3, 4). In tegenstelling tot de voorgaande voortgangsrapportages rapporteert deze voortgangsrapportage alléén de voortgang van afspraken die concrete resultaten opleveren en zoveel mogelijk een direct effect hebben op de beoogde doelgroep van de afspraken in het NPA. Doelgroepen kunnen jongeren, zwangere vrouwen of rokers zijn. Dit worden outputgerichte afspraken genoemd. Procesgerichte afspraken, die bedoeld zijn om de outputgerichte afspraken te ondersteunen en de doelstellingen te behalen, zijn dit jaar niet uitgevraagd. Deze afspraken zijn dan ook niet opgenomen in deze voortgangsrapportage.

Deze rapportage geeft de recente leefstijlontwikkelingen in relatie tot de gestelde ambities voor 2040 weer. Hierbij wordt, waar mogelijk, ook gekeken naar de ontwikkelingen per opleidingsniveau. Vervolgens laat de rapportage de voortgang zien van de doelstellingen en de outputgerichte afspraken die binnen de thema's in elk deelakkoord zijn vastgesteld en wordt de voortgang geduid. Een volledig overzicht van de voortgangsinformatie per outputgerichte afspraak is online beschikbaar voor elk deelakkoord ([Bijlage A-voortgang roken](#); [Bijlage B-voortgang overgewicht](#); [Bijlage C-voortgang problematisch alcoholgebruik](#)). Het rapport eindigt met een discussie en conclusie van de voortgang van het NPA. Hierin worden kanttekeningen bij de voortgangsrapportage gegeven en wordt de algehele voortgang van het NPA in context geplaatst.

¹ Om af te stemmen met akkoorden en ervaring vanuit alle relevante planbureaus en kennisinstellingen zijn PBL, SCP, Mulier Instituut en Researchschool CaRe aan deze zogenoemde externe begeleidingscommissie toegevoegd.

In 2018 is een inschatting gemaakt van de mogelijke impact van de doelstellingen en afspraken in het NPA op de leefstijlkenmerken roken, overgewicht en problematisch alcoholgebruik en het behalen van de ambities (5). In 2023 zal, op basis van de tot dan toe gerealiseerde voortgang van alle doelstellingen en afspraken, opnieuw een inschatting gemaakt worden van de mogelijke impact van het NPA en het al dan niet behalen van de ambities in 2040.

2

Methoden

In het NPA zijn meer dan 200 doelstellingen en afspraken van ruim 70 partijen opgenomen. Het NPA bestaat uit drie *deelakkoorden*: Roken, Overgewicht en Problematisch alcoholgebruik. Binnen elk deelakkoord zijn *ambities* gesteld voor 2040, bijvoorbeeld om het percentage volwassen rokers te verminderen tot onder de 5%. De deelakkoorden bestaan uit verschillende *thema's*. Onder deze thema's vallen diverse *doelstellingen* met streefjaren en (onderliggende) *afspraken* om de doelstellingen en *ambities* te behalen.

2.1 Situatie 2010-2021 en ambities

In het NPA worden per deelakkoord verschillende ambities genoemd. Om de voortgang van de ambities inzichtelijk te maken is de situatie tussen 2010 en 2021 beschreven voor de leefstijlindicatoren die gerelateerd zijn aan de ambities. Voor elk van deze leefstijlindicatoren zijn de beschikbare data(bronnen) in kaart gebracht. Voor de selectie van de databronnen ging de voorkeur uit naar bronnen die worden gebruikt voor cijfers, zoals deze worden gerapporteerd op 'de Staat van Volksgezondheid en Zorg' (<https://www.staatvenz.nl/>) en 'VZinfo: Informatie over Volksgezondheid en Zorg' (<https://vzinfo.nl/>). Dit zijn eenduidige cijfers die door het RIVM gepubliceerd worden. Daarnaast had het de voorkeur dat de gegevens jaarlijks beschikbaar zijn, indien mogelijk vanaf 2010 tot en met 2021. De gegevens zijn ook uitgesplitst naar opleidingsniveau als dit beschikbaar was. Een deel van de gegevens komt uit de Gezondheidsenquête van het CBS. In 2020 werd de dataverzameling voor de Gezondheidsenquête verstoord door de coronacrisis. In een deel van het jaar was het namelijk niet mogelijk om aan huis interviews af te nemen en kwam er dus alleen via internet respons binnen.

Om hiermee om te kunnen gaan is het weegmodel van de Gezondheidsenquête aangepast voor het jaar 2020 (6). Ook in 2021 had de Gezondheidsenquête te kampen met verstoringen als gevolg van corona(maatregelen). Daar is op dezelfde manier mee omgegaan als in 2020. Bij de interpretatie van de cijfers van 2020 en 2021 moet rekening worden gehouden dat de corona-epidemie en de daarmee gepaard gaande maatregelen mogelijk ook invloed kunnen hebben gehad op het gedrag en de gezondheid van de geïnterviewde zelf. Daarnaast heeft het CBS in 2021 de benadering van mogelijke deelnemers aan de Gezondheidsenquête verder geoptimaliseerd. Sommige doelgroepen zijn moeilijk te benaderen. Om de samenstelling van de onderzoekspopulatie zo representatief mogelijk te laten zijn voor de Nederlandse bevolking, is de geoptimaliseerde doelgroepenbenadering ingevoerd. CBS, RIVM en Trimbos-instituut hebben aanvullend onderzoek gedaan om te kijken of dit invloed heeft gehad op de cijfers. Naar aanleiding van dit onderzoek adviseren zij gezamenlijk om de oorspronkelijk gepubliceerde cijfers, over de periode sinds 2014 te blijven zien als dé uitkomsten van de Gezondheidsenquête (7).

2.2 Voortgang doelstellingen en afspraken

Per doelstelling of afspraak is zo concreet mogelijke en cijfermatige voortgangsinformatie over 2021 verzameld bij de verantwoordelijke akkoordpartijen. Dit is vervolgens samengevat en beoordeeld.

Doelstellingen

Er is per email informatie uitgevraagd voor vrijwel alle doelstellingen met een streefdatum t/m 2030. Om te monitoren of er na het behalen van de doelstelling

nog verdere voortgang is geboekt zijn in 2019 of 2020 behaalde doelstellingen wederom uitgevraagd. Uitzondering hierop zijn drie doelstellingen waarbij geen verdere vooruitgang kan worden behaald. Zo zijn bijvoorbeeld de Nederlandse frisdrankproducenten vanaf 1 januari 2019 gestopt met de verkoop van de traditionele, suikerhoudende frisdranken aan middelbare scholen. Per deelakkoord is de voortgang van een aantal vastgestelde doelstellingen weergegeven in infographics.

De drie deelakkoorden verschillen van elkaar van opzet. Daarom is voor elk deelakkoord bij het vaststellen van de doelstellingen in de rapportage een andere werkwijze gevolgd.

Deelakkoord Roken: er zijn in het NPA doelstellingen per thema opgesteld. De voortgang van deze doelstellingen is weergegeven in de voortgangsrapportage. Daarnaast is één afspraak, die meegenomen is in de doorrekening van de mogelijke impact van het NPA (5), als extra doelstelling meegenomen. Dit is de afspraak dat het bestaande rookverbod voor tabakswaaren per 2020 werd uitgebreid naar e-sigaretten.

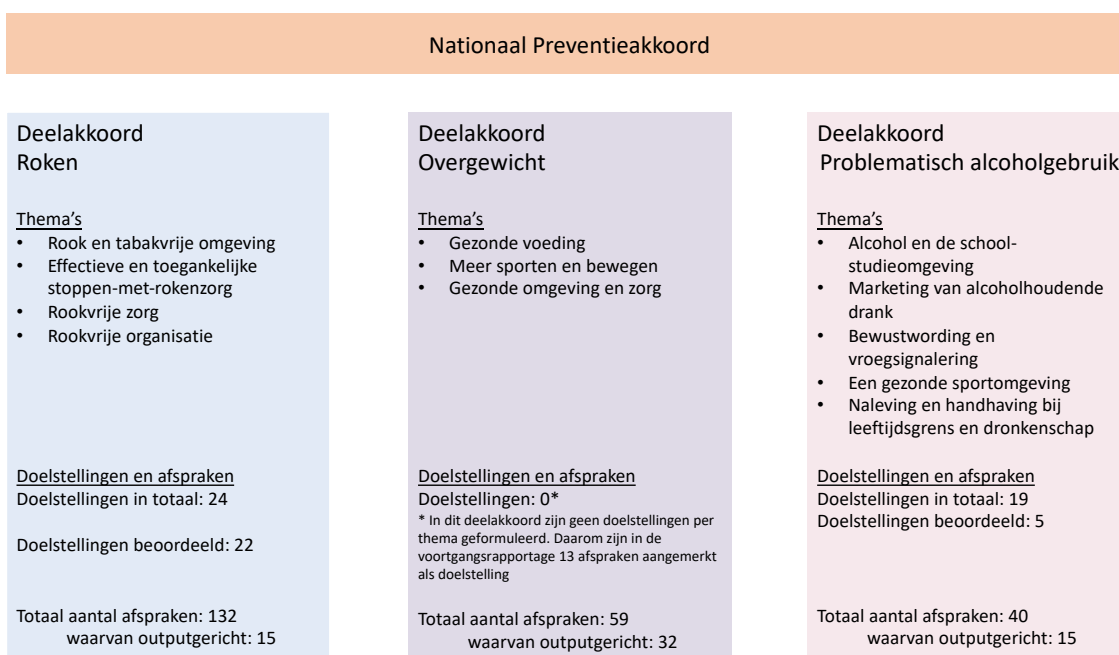
Deelakkoord Overgewicht: voor dit deelakkoord zijn in het NPA geen doelstellingen per thema opgesteld. Er staan vier veelomvattende doelen voor 2020 in. Het merendeel van deze doelen is niet concreet en/of meetbaar. Daarom is per thema, in plaats van of in aanvulling op de doelen, een aantal afspraken

geselecteerd. Hiermee wordt de voortgang over de brede doelen per thema weergegeven. Hiervoor zijn met name afspraken gekozen met concrete, meetbare doelen, die in de eerste jaren na het afsluiten van het akkoord bereikt zouden moeten worden. Daarnaast zijn de afspraken zo gekozen dat er per thema aan verschillende onderwerpen aandacht wordt besteed.

Deelakkoord Problematisch alcoholgebruik: in dit deelakkoord van het NPA zijn per thema doelstellingen opgesteld. Een selectie van deze doelstellingen is in de voortgangsrapportage weergegeven, zodat voor ieder thema inzicht wordt gegeven in de voortgang. Voor enkele thema's zijn doelstellingen die een doel voorbij 2021 hebben, niet concreet geformuleerd zijn en/of waarvoor geen (kwantitatieve) voortgangsinformatie beschikbaar was, niet weergegeven. Ook zijn in enkele gevallen concrete onderliggende afspraken toegevoegd om de voortgang op de doelstellingen beter te kunnen beschrijven. Sommige van deze afspraken waren ook meegenomen in de doorrekening van de mogelijke impact van het NPA (5).

Op basis van de aangeleverde voortgangsinformatie is beoordeeld of de doelstellingen zijn behaald. Hierbij zijn de volgende categorieën gehanteerd:

- behaald
- net niet behaald (indien de voortgang van een kwantitatieve doelstelling binnen 5% van het doel lag)
- niet behaald
- onbekend

Figuur 1. Overzicht van het NPA en het aantal doelstellingen en afspraken dat in deze voortgangsrapportage is meegenomen.

Vervolgens is het aantal doelstellingen per categorie geteld. Voor deze beoordeling zijn waar nodig aanvullende gesprekken gevoerd met de partijen die vanuit het NPA bij de doelstellingen betrokken waren. Na het bepalen of de doelstellingen zijn behaald, hebben de NPA-partijen de mogelijkheid gekregen te reageren op de status van de doelstelling. In het rapport staan deze reacties, gegeven door verschillende en soms meerdere partijen, bij de betreffende doelstelling weergegeven. De beoordeling is vergeleken met de beoordeling van 2020 om de voortgang in kaart te brengen.

Afspraken

In tegenstelling tot de eerdere voortgangsrapportages over 2019 en 2020, zijn voor de huidige voortgangsrapportage niet alle afspraken uitgevraagd. De uitvraag was deze keer gericht op afspraken, die concrete en bij voorkeur meetbare resultaten opleveren.

Ondersteunende (proces)afspraken, die gericht zijn op het behalen van deze resultaten of de genoemde doelstellingen zijn niet meegenomen. Ook zijn afspraken niet meegenomen als ze volledig met een doelstelling overlappen. Een overzicht van het aantal beoordeelde doelstellingen en uitgevraagde afspraken staat in Figuur 1. De aangeleverde voortgangsinformatie over 2021 is vergeleken met de informatie uit 2020. Vervolgens is de voortgang door twee personen onafhankelijk van elkaar ingedeeld in één van voortgangscategorieën zoals vermeld in Figuur 2. Als er geen consensus was, heeft een derde persoon de beoordeling en argumenten bekeken om te komen tot een indeling. Gedetailleerde informatie over de gehanteerde werkwijze, waaronder meer informatie over het uitvragen en duiden van de voortgang voor de doelstellingen en afspraken, is online beschikbaar ([Bijlage D methoden](#)).

In voorbereiding	Er zijn activiteiten opgestart ter voorbereiding van de actie.
In uitvoering	Er wordt actief gewerkt aan de actie en mogelijk is er al voortgang. In uitvoering – voortgang In uitvoering – weinig of minder voortgang dan beoogd door de corona-epidemie In uitvoering – weinig of minder voortgang dan beoogd door andere reden
Afgerond	De afspraak, inclusief alle aspecten zoals omschreven in de actie, is voltooid. Afgerond. Afgerond en vervolgactie gestart.
(Voorlopig) afgebroken	Er wordt (voorlopig) niet verder gewerkt aan de actie. Mogelijk wordt de actie anders ingevuld dan beschreven in het NPA.
Onbekend	De partij heeft geen informatie aangeleverd of de aangeleverde informatie geeft geen inzicht in de voortgang van de actie of de partij geeft aan dat de gevraagde informatie om de actie te kunnen monitoren (nog) niet beschikbaar is.

Figuur 2. Categorieën waarin de voortgang van de afspraken is ingedeeld.

3

Roken

Met de afspraken in het Nationaal Preventieakkoord (NPA) willen de partijen ervoor zorgen dat kinderen kunnen opgroeien in een rook- en tabaksvrije omgeving. Dit betekent dat kinderen niet blootstaan aan meeroken en niet verleid worden om te gaan roken. De afspraken zijn gericht op omgevingen waar het opgroeiende kind vaak komt, zoals de school, speeltuin en de sportvereniging. Daarnaast zetten de partijen zich in om rokers te motiveren te stoppen met roken. Er wordt hierbij speciaal aandacht gegeven aan (aanstaande) ouders.

3.1 Situatie 2010-2021 en ambities

In het NPA zijn binnen het deelakkoord Roken drie ambities vastgelegd. Ten eerste is de ambitie uitgesproken dat in 2040 minder dan 5% van de inwoners van 18 jaar en ouder in Nederland rookt. Het tussendoel is minder dan 20% rokers in 2020. In 2018, het jaar waarin het NPA is ondertekend, rookte 22,4% van de Nederlanders (zie Figuur 3). In 2020 en 2021 bleef het percentage rokers met respectievelijk 20,2% en 20,6% net boven het tussendoel van minder dan 20% rokers steken (8). In 2021 lag het percentage rokers onder zowel laag als middelbaar opgeleiden rond de 24%. Onder hoog opgeleiden was dit percentage 15,3% (9). De verschillen tussen hoog opgeleiden en middelbaar/laag opgeleiden zijn vrijwel gelijk gebleven met die in 2018. Bij deze cijfers moet opgemerkt worden dat de corona-epidemie de cijfers van 2020 en 2021 (mogelijk) heeft beïnvloed (6). De corona-epidemie kan tot veran-

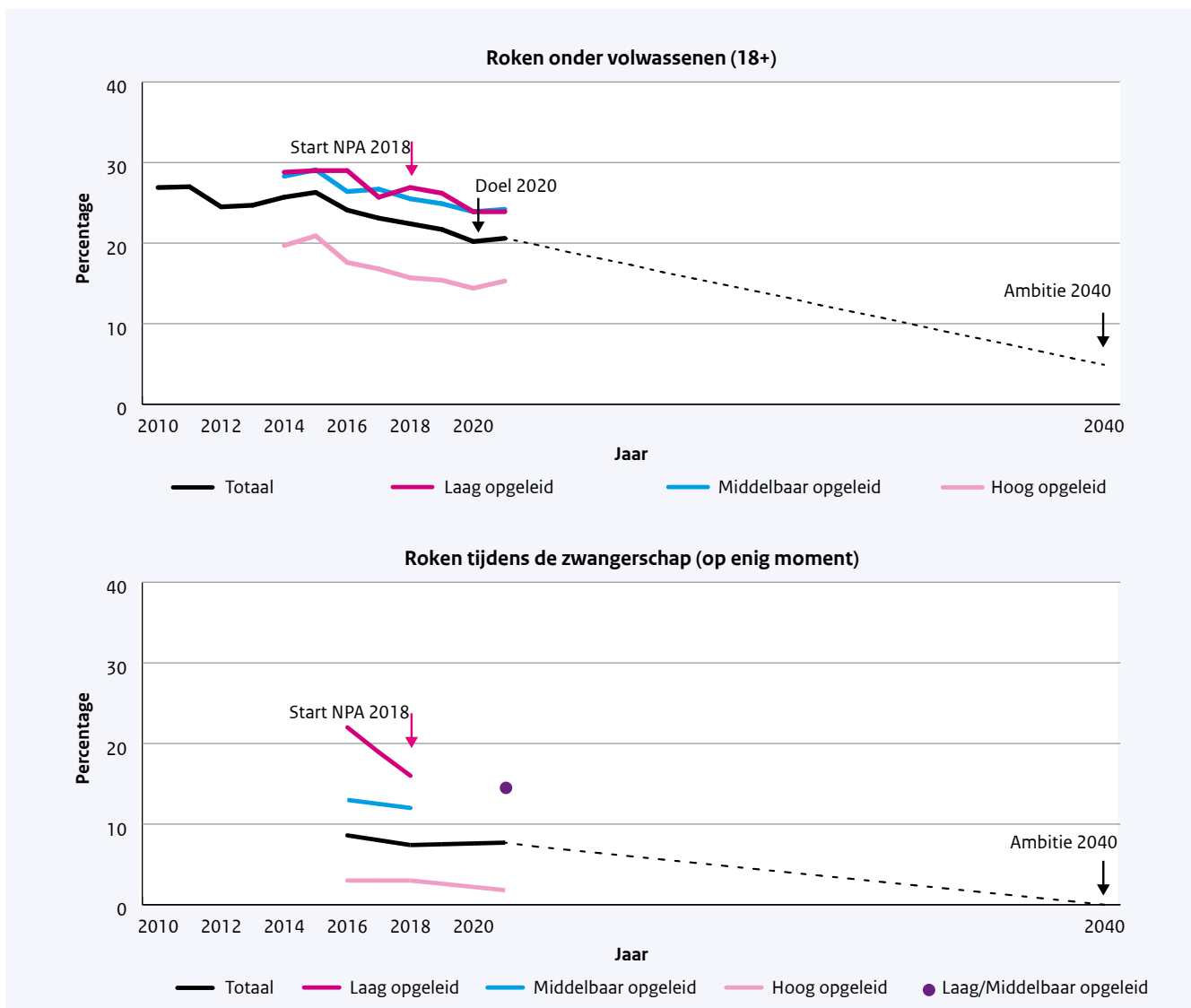
deringen in gedrag hebben geleid, maar de maatregelen hebben ook de uitvoering van het onderzoek beïnvloed. De komende jaren moet blijken hoe de trend zich na de corona-epidemie verder ontwikkelt. Om de ambitie van 2040 te bereiken is een verdere daling van het percentage volwassen rokers in de totale bevolking van ruim 15 procentpunt nodig, ruim 10 procentpunt voor hoger opgeleiden en rond de 19 procentpunt voor middelbaar en lager opgeleiden.

De tweede ambitie is dat in 2040 geen enkele jongere meer rookt. Net als in 2017, gaf in 2019 bijna 8% van de onderzochte jongeren aan dat ze de afgelopen maand rookten (10). De data over 2021 komen in het najaar van 2022 beschikbaar. Daarom is in deze voortgangsrapportage het figuur over deze ambitie weggelaten. In het NPA staat ook het tussendoel dat het aantal jongeren dat start met roken moet dalen van 75 per dag in 2015 naar minder dan 40 per dag in 2020. In 2019 begonnen er per dag 41 jongeren met roken². Over 2020 en 2021 zijn er geen cijfers beschikbaar over het aantal jongeren dat dagelijks start met roken.

De derde ambitie is dat geen enkele zwangere vrouw in 2040 rookt, met hooguit 5% rokende zwangere vrouwen in 2020 als tussendoel. In 2018 rookte nog 7,4% van de zwangere vrouwen op enig moment tijdens de zwangerschap (11). In 2021 was dit percentage vergelijkbaar (7,7%) en was het tussendoel nog niet bereikt (12). Net als in 2016 (13) en 2018 (11) rookten in 2021 meer laag en middelbaar opgeleiden³ (15,9%) dan hoog opgeleiden (1,8%) op enig moment tijdens de zwangerschap.

² De berekeningen van hoeveel kinderen dagelijks begonnen met roken in 2015 en 2019 zijn verricht door het Trimbos-instituut, gebruikmakend van data van het Peilstationsonderzoek Scholieren/Leefstijlmonitor, Trimbos-instituut i.s.m. RIVM, 2015 en 2019.

³ In 2021 is de groep laag en middelbaar opgeleiden samen genomen omdat de groep laag opgeleiden klein was.

Figuur 3. Situatie 2010-2021 en ambities in het Nationaal Preventieakkoord – Roken.³

3.2 Voortgang doelstellingen en afspraken

Om de ambities van het NPA voor roken te bereiken zijn er overkoepelende ambities geformuleerd (bijvoorbeeld: minder dan vijf procent van de Nederlanders rookt in 2040), daaronder zijn specifiekere doelstellingen en afspraken geformuleerd om deze ambities te realiseren (bijvoorbeeld de doelstelling dat de accijns op tabak wordt verhoogd met één euro in 2020). Deze specifiekere doelstellingen en afspraken zijn in vier thema's onderverdeeld: A) Rook- en tabakvrije omgeving; B) Effectieve en toegankelijke stoppen-met-rokenzorg; C) Rookvrije zorg; en D) Rookvrije organisatie. Thema A hebben we verder onderverdeeld in thema A1: Wettelijke maatregelen en thema A2: Rookvrije (kind) omgevingen. In het deelakkoord Roken zijn in totaal 24 doelstellingen opgenomen, allen met een streefdatum 2025 of eerder. Hiervan vallen vier doelstellingen binnen thema A1, vijf binnen thema A2, vijf binnen thema B, vier binnen thema C en zes binnen thema D. Om de doelstellingen en ambities te behalen zijn er in totaal 132 afspraken gemaakt met partijen. Dit jaar zijn vijftien outputgerichte afspraken uitgevraagd, de overige afspraken zijn procesafspraken, of afspraken die niet direct op de doelgroep gericht zijn, maar bijvoorbeeld

op zorgprofessionals. Van de outputgerichte afspraken valt één afspraak binnen thema A1, vallen er vijf binnen thema A2, vijf binnen thema B, nul binnen thema C en vier binnen thema D. Hieronder wordt per thema de voortgang voor de vastgestelde doelstellingen weergegeven. Een volledig overzicht van de voortgang van alle doelstellingen en outputgerichte afspraken binnen het deelakkoord Roken is online beschikbaar ([Bijlage A-voortgang roken](#)).

3.2.1 A1. Wettelijke maatregelen

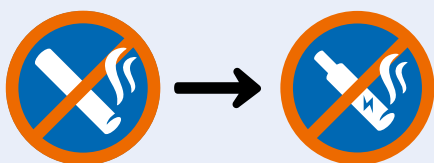
Roken is het enige deelakkoord waarin binnen het NPA wettelijke maatregelen getroffen zijn. De doelstellingen en acties in dit thema van het NPA zijn gericht op het verhogen van de prijs van tabak (accijns), het beperken van reclame-uitingen (neutrale verpakkingen, uit het zicht halen van tabaksproducten en extra beperkingen aan reclame bij verkooppunten), het uitbreiden van het rookverbod naar e-sigaretten en het verminderen van de beschikbaarheid van tabak.

Binnen dit eerste thema zijn er in het NPA vier doelstellingen en één outputgerichte afspraak opgenomen. De voortgang van de doelstellingen wordt in onderstaande infographics weergegeven.

Doelstelling:

Het rookverbod van normale tabaksproducten wordt per 2020 uitgebreid voor de e-sigaret met en zonder nicotine.

In 2020

Doelstelling:

Rookwaren uit het zicht.

In 2020

Bij de supermarkt.

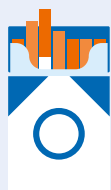

In 2021

Bij andere verkooppunten.

Doelstelling:

Rookwaren worden verpakt in neutrale verpakkingen.

In 2020

In 2022

Evt. ook voor sigaren en e-sigaretten.

Doelstelling:

Reclame in en aan de voorgevel van verkooppunten vanaf 2021 niet meer toegestaan.

2018 / 2019: Wetgeving in voorbereiding.

2020: Het rookverbod is uitgebreid naar e-sigaretten, neutrale verpakkingen zijn ingevoerd en er is een uitstalverbod voor rookwaren in supermarkten.

2021: Het uitstalverbod is uitgebreid naar alle verkooppunten en per 1 juli 2022 treedt de wetwijziging in werking om het reclameverbod aan te scherpen (met uitzondering van tabaksspecialzaken en zaken met meer dan 75% omzet uit tabakswaaren). Regelgeving voor neutrale verpakkingen voor e-sigaretten en sigaren is in voorbereiding. Het nieuwe kabinet zal hierover een besluit nemen.

Doelstelling:

De komende jaren wordt het aantal verkooppunten verminderd.

2018: Schatting van het aantal verkooppunten:

2019: Het aantal verkooppunten bedroeg:

2020 / 2021: Het aantal verkooppunten is niet gemonitord.

- In 2022**
Sigarettenautomaten niet meer toegestaan.
- In 2023**
Verbod op online verkoop tabak.
- In 2024**
Verbod op verkoop tabak in supermarkten.
- In 2030**
Verkoop tabak alleen voorbehouden aan speciaalzaken.

Naast alle hierboven beschreven wettelijke maatregelen, zijn er in 2021 twee onderzoeken uitgevoerd ter onderbouwing van besluitvorming over toekomstige wetgeving. Deze onderzoeken gingen over potentiële grenseffecten van accijnsverhogingen en over het verder beperken van verkooppunten richting speciaalzaakverkoop. Onder andere naar aanleiding van dit onderzoek heeft het nieuwe kabinet in het coalitieakkoord vastgelegd om de tabaksaccijns in twee stappen verder te verhogen tot 10 euro in 2024. Andere besluiten, zoals het verder beperken van het aantal verkooppunten en het uitbreiden van neutrale verpakkingen naar sigaren en e-sigaretten, worden eveneens overgelaten aan het nieuwe kabinet.

3.2.2 A2. Rookvrije (kind)omgevingen

Om mensen tegen blootstelling van tabaksrook te beschermen en roken te denormaliseren zijn er in het NPA doelstellingen geformuleerd om rookvrije (kind) omgevingen te realiseren. Deze doelstellingen worden deels wettelijk ingevoerd, zoals rookvrije schoolpleinen, rookvrije horeca, rookvrije (semi-) publieke gebouwen en een rookvrij bedrijfsleven. Bij de laatste drie locaties gaat het om het sluiten van in pandige rookruimtes en eventueel het rookvrij maken van bijbehorende terreinen. De overige rookvrije doelstellingen worden door maatschappelijke partijen nagestreefd en richten zich op het rookvrij maken van respectievelijk kindboerderijen, speeltuinen en sportverenigingen.

Binnen dit thema zijn in het NPA vijf doelstellingen en vijf outputgerichte afspraken opgenomen. De voortgang

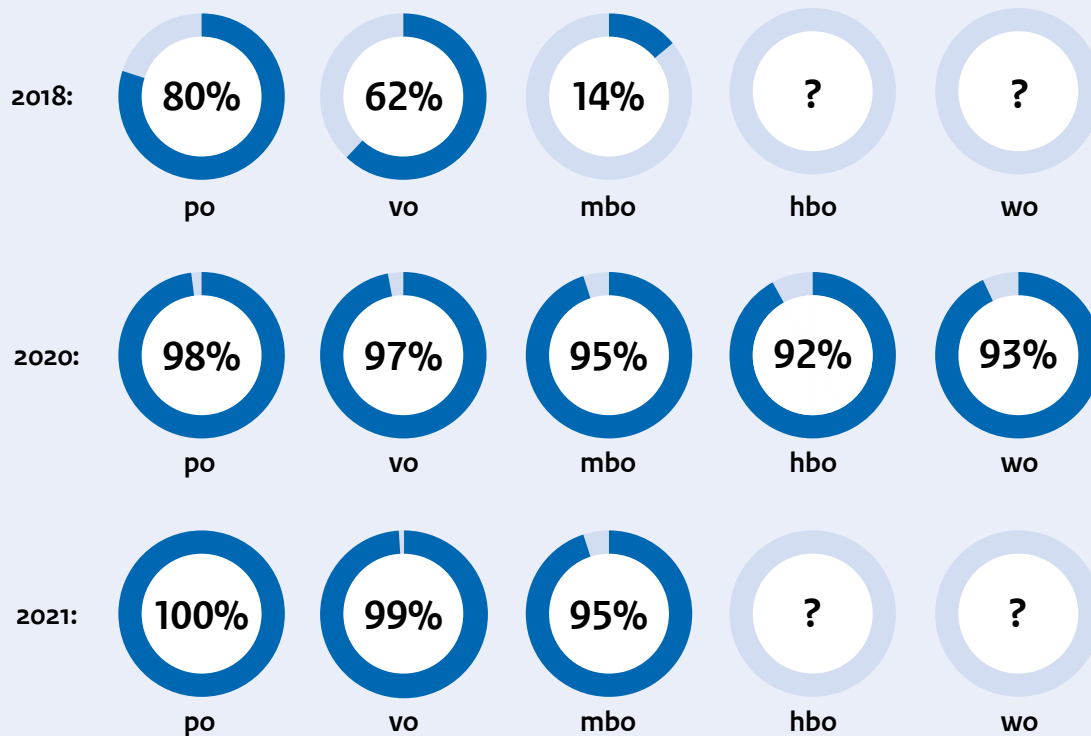
van deze doelstellingen wordt in onderstaande infographics weergegeven.

Doelstelling:

In 2020 zijn rookvrije schoolterreinen verplicht.

Percentage rookvrije onderwijsterreinen (verplicht per 1-8-2020):

✘ 2019: Geen voortgang bekend.

Doelstelling:

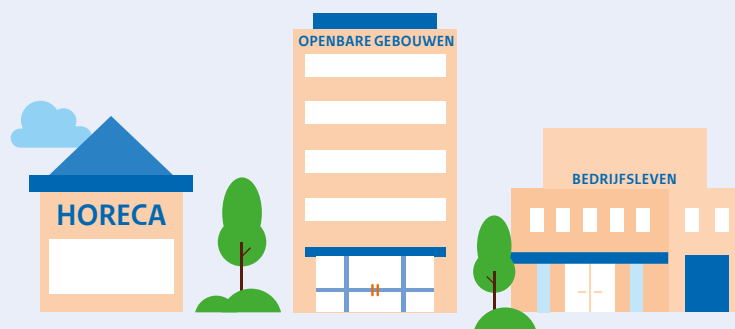
Rookruimten in de horeca, (semi-)publieke sector en in openbare gebouwen worden uiterlijk juli 2022 gesloten. Voor het sluiten van rookruimten op de werkplek buiten de horeca wordt een convenant met het bedrijfsleven gesloten.

✘ **2018:** Nog geen wijziging wetgeving bij start NPA, dus rookruimtes nog toegestaan.

2019: Sinds september zijn rookruimtes in de horeca verboden. Er wordt van het convenant met het bedrijfsleven afgezien.

2020: Er is regelgeving in voorbereiding om de rookruimtes in (semi-)publieke sectoren en openbare gebouwen en het bedrijfsleven op termijn te sluiten.

2021: Per 1 juli zijn rookruimtes in (semi-)publieke sectoren en openbare gebouwen gesloten.

In 2019

In 2021

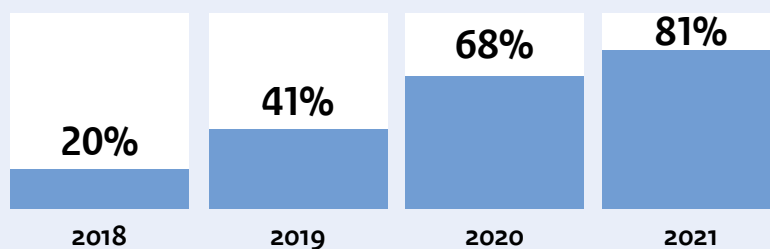
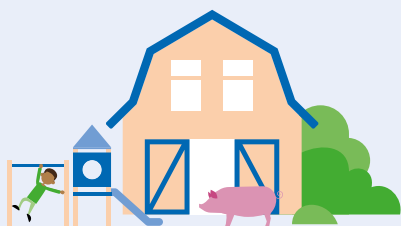

In 2022

Doelstelling:

In 2020 zijn de terreinen van alle kinderboerderijen geheel rookvrij.

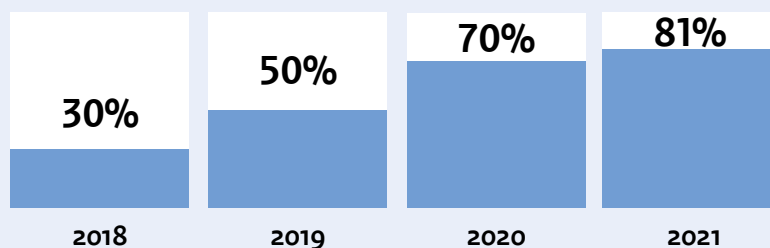

Doelstelling:

In 2020 is 100% van de beheerde en onbeheerde speeltuinen geheel rookvrij of zijn er rookvrije afspraken gemaakt.

Gegevens van de beheerde speeltuinen:

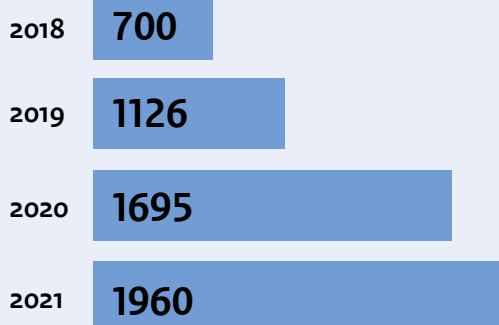

✘ Geen zicht op het aantal onbeheerde speeltuinen.

Doelstelling:

In 2020 zijn 2500 sportverenigingen rookvrij of zijn er rookvrije afspraken gemaakt. In 2025 geldt dit voor (nagenoeg) alle sportverenigingen.

Aantal rookvrije sportverenigingen*:

2025:

* Dit is een inschatting, bijvoorbeeld aan de hand van het aantal verenigingen dat rookvrij borden heeft besteld of actief heeft aangegeven rookvrij te zijn.

⊗ Over verenigingen zonder eigen kantine zijn geen gegevens bekend.

Hoewel - net als in 2020 - drie van de vijf doelstellingen binnen dit thema niet behaald zijn, is er wél voortgang geboekt in het jaar 2021. Zo is het aantal rookvrije kinderboerderijen, beheerde speeltuinen en sportverenigingen toegenomen. Het tempo waarmee deze locaties rookvrij worden, neemt wel af nu de percentages de 100% naderen. Waar de toename in het percentage rookvrije locaties in de eerste twee jaar na het afsluiten van het NPA rond de 20% tot 30% per jaar lag, is dit afgelopen jaar rond de 10% geweest.

Hoewel nog niet alle kindomgevingen rookvrij zijn, zijn twee omvangrijke kindomgevingen nagenoeg geheel rookvrij⁴, namelijk de schoolterreinen en de kinderdagopvanglocaties. In 2021 telde Nederland ruim 7.000 onderwijsinstellingen (van primair onderwijs tot universiteiten) waar gezamenlijk ruim drieënhalf miljoen kinderen, adolescenten en jongvolwassenen onderwijs volgen (14). Verder zijn er naar schatting bijna 17.000 buitenschoolse opvanglocaties (BSO's) en kinderopvanglocaties waar ruim 900.000 (jonge) kinderen naartoe gaan. Dit zijn beiden locaties waar kinderen veel tijd doorbrengen, in tegenstelling tot de kindomgevingen die nog niet volledig rookvrij zijn, zoals de kinderboerderijen, speeltuinen en sportverenigingen.

Zowel voor de speeltuinen als voor de sportverenigingen geldt dat de NPA doelstellingen voor het jaar 2020 zich richten op een deel van het totale aantal speeltuinen en sportverenigingen. In Nederland zijn er naar schatting 800 beheerde speeltuinen, waarvan 540 aangesloten

zijn bij een brancheorganisatie (15). Alleen bij de leden van deze organisatie is er zicht op het aantal speeltuinen dat rookvrij is. In Nederland waren er verder ruim 26.000 sportclubs in 2020 (16), waar kinderen ook een deel van hun tijd kunnen doorbrengen. Het gestelde NPA doel voor 2020 gaat over 2.500 sportclubs, dus over minder dan 10% van het totaal aantal. Het tweede deel van deze doelstelling is dat nagenoeg alle sportverenigingen rookvrij zijn, of hier afspraken over hebben gemaakt in 2025. Het is tot dusver nog niet precies te bepalen hoeveel sportverenigingen van het totaal nu daadwerkelijk rookvrij zijn. Er wordt in 2022 gewerkt aan een dashboard dat hiervan een betrouwbaar beeld kan geven.

3.2.3 B. Effectieve en toegankelijke stoppen-met-rokenzorg

Een aantal doelstellingen en afspraken die in het NPA zijn opgenomen, zijn bedoeld om mensen te helpen om te stoppen met roken. Deze zijn gericht op het weghalen van (financiële) drempels van stoppen-met-roken zorg, een betere toeleiding naar deze zorg, het trainen van zorgprofessionals en het maken van zorgpaden voor zwangere vrouwen die roken. Deze afspraken zijn er allemaal op gericht om rokers die willen stoppen met roken zo eenvoudig mogelijk te leiden naar effectieve stopzorg.

In dit onderdeel van het NPA zijn vijf van de 24 doelstellingen en vijf van de vijftien outputgerichte afspraken opgenomen. De voortgang van deze doelstellingen wordt in onderstaande infographics weergegeven.

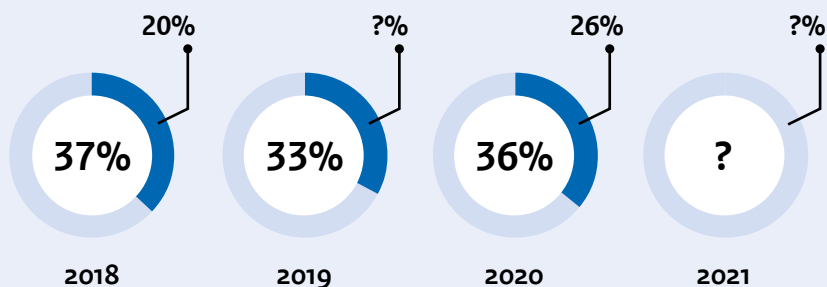
⁴ Kinderopvanglocaties waren vorig jaar minstens voor 95% rookvrij. Tevens blijkt uit handhavingcijfers dat minstens 95% van de schoolterreinen rookvrij is.

Doelstelling:

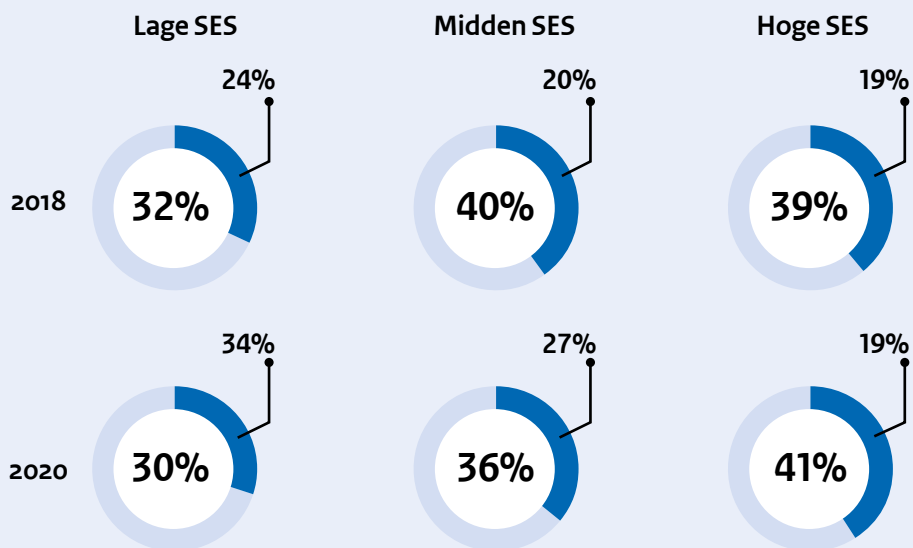
In 2020 doet 50% van de volwassen rokers een serieuze stoppoging en ten minste 20% maakt daarbij gebruik van effectieve zorg.

* Dit percentage berust op een schatting.

● Onderneemt een serieuze stoppoging. | Maakt bij stoppoging gebruik van effectieve zorg*.

Sinds 1 januari 2020 wordt stoppen-met-rokenschap geheel door de zorgverzekeraar vergoed en gaat dit niet ten koste van het eigen risico. Deze doelstelling was in 2020 al afgerond en is daarom dit jaar niet meer uitgevraagd.

In 2021 was er geen informatie voorhanden om te kunnen beoordelen of de helft van alle rokers een serieuze stoppoging doet en welk percentage daarvan dan gebruik maakt van effectieve stoppen-met-rokenschap. In voorgaande jaren deed ongeveer één op de drie rokers jaarlijks een serieuze stoppoging. Het percentage serieuze stoppers dat daarbij effectieve zorg gebruikte was in 2018 20% en in 2020 26%.

Stoppers met een hoge Sociaal Economische Status (SES) maken iets minder vaak gebruik van effectieve zorg dan stoppers met lage SES, al zijn deze verschillen niet statistisch getoetst. Stoppers met een lage SES zijn in 2020 ten opzichte van twee jaar daarvoor vaker effectieve stopzorg gaan gebruiken dan rokers met een middelbare of hoge SES (een toename van 10%), al is ook deze toename niet statistisch getoetst. Dit zou mogelijk een effect kunnen zijn van de volledige vergoeding van effectieve stopzorg sinds 1 januari 2020. Het is waarschijnlijk dat deze vergoeding met name belangrijk is voor mensen met een kleiner budget.

Doelstelling:

In 2020 zijn meer zorgverleners toegerust om motiverende gesprekken te voeren, stopadvies te geven en iemand door te verwijzen.

2018/2019: E-learning voor zorgverleners nog niet opgestart. Er was een generieke sociale kaart beschikbaar via [lkstopnu.nl](https://www.lkstopnu.nl).

2020: De E-learnings zijn in ontwikkeling.

2021: De E-learnings "Het stoppen-met-rokenadvies. Hoe geef ik dat?" en "Opties voor gedragsmatige stoppen-met-roken-ondersteuning" zijn in ontwikkeling.

2022: De twee E-learnings worden in de eerste helft van het jaar opgeleverd.

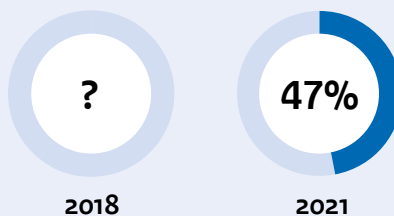

De doelstelling dat in 2020 meer zorgverleners zijn toegerust om motiverende gesprekken te voeren, stopadvies te geven en iemand door te verwijzen is ook in 2021 nog niet behaald. Er zijn in 2020 en 2021 twee e-learnings ontwikkeld, maar deze worden pas in 2022

geïmplementeerd. Als deze zijn geïmplementeerd en worden gevolgd door zorgverleners kan er pas sprake zijn van een toename in het aantal zorgverleners dat is toegerust.

Doelstelling:

In 2020 krijgen alle zwangere vrouwen die roken een stopadvies van de verloskundig zorgverlener op basis van motiverende gespreksvoering

Van de zwangere vrouwen heeft een stopadvies gekregen van een professional

2019 & 2020: Geen voortgang bekend.

iets minder dan de helft van de rokende zwangere vrouwen kreeg in 2021 een stopadvies van een zorgverlener. Het doel was dat alle rokende zwangere vrouwen

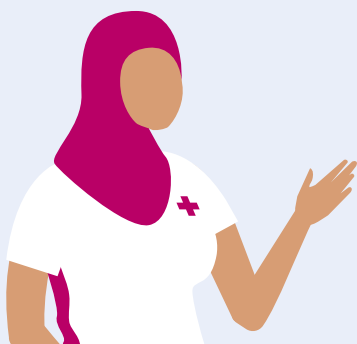
in 2020 een stopadvies zouden krijgen. In 2021 heeft 71% van de zwangere vrouwen stoppen met roken besproken met een zorgverlener. In 2018 was dit 61%.

Doelstelling:

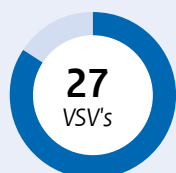
In 2020 is er in elke regio een 'zorgpad stoppen met roken' voor de Verloskundige Samenwerkingsverbanden (VSV's).

✕ **2018:** Startsituatie niet bekend.

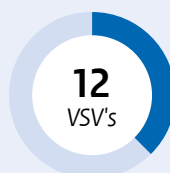
2020: Geen voortgang bekend.

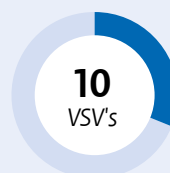
2019: Aantal van de 32 ondervraagde VSV's met een zorgpad.

Voor vrouwen die roken tijdens de zwangerschap.

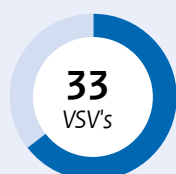

Voor vrouwen die zijn gestopt met roken.

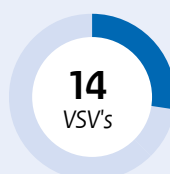

Voor partners/huisgenoten die roken.

2021: Aantal van de 51 ondervraagde VSV's met een zorgpad*.

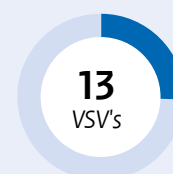
Voor vrouwen die roken tijdens de zwangerschap.

Voor vrouwen die zijn gestopt met roken.

Voor partners/huisgenoten die roken.

Voor paren met een zwangerschapswens

* Onder andere door de veranderde omstandigheden vanwege de coronacrisis zijn de resultaten van 2021 niet goed vergelijkbaar met de resultaten van 2019.

Tot slot is er een nieuw onderzoek geweest onder Verloskundige Samenwerkings Verbanden (VSV's). Hieruit bleek dat het aantal VSV's met zorgpaden voor verschillende doelgroepen in de geboortezorg tussen 2019 en 2021 is toegenomen. In totaal zijn er 71 VSV's in Nederland. Dit zijn regionale netwerken die vaak zijn gecentreerd rondom een ziekenhuis en omvatten onder andere verloskundigenpraktijken, kraamzorgorganisaties en Jeugd Gezondheidszorg-organisaties. Gezien hun regionale spreiding kunnen VSV's ook als regio's worden gezien. Er zijn dan in totaal 71 regio's, waarvan er 33 een zorgpad hebben voor stoppen met roken. De uitvraag is echter bij 51 VSV's gedaan, dus het werkelijke aantal VSV's met zorgpad zal waarschijnlijk hoger zijn.

Alle vijf doelstellingen binnen thema C zijn ofwel niet behaald in 2021 (drie doelstellingen), of er is onvoldoende informatie om dit te kunnen beoordelen (één doelstelling). Eén doelstelling (vergoeding stoppen met rokenzorg) is dit jaar niet uitgevraagd omdat deze vorig jaar reeds was behaald.

3.2.4 C. Rookvrije zorg

Binnen dit thema van het deelakkoord Roken zijn doelstellingen en afspraken gemaakt om de zorg rookvrij te maken. Dit heeft effect op patiënten en bezoekers, maar ook op de werknemers in de zorg, die niet meer worden blootgesteld aan (mee)roken op hun werkplek.

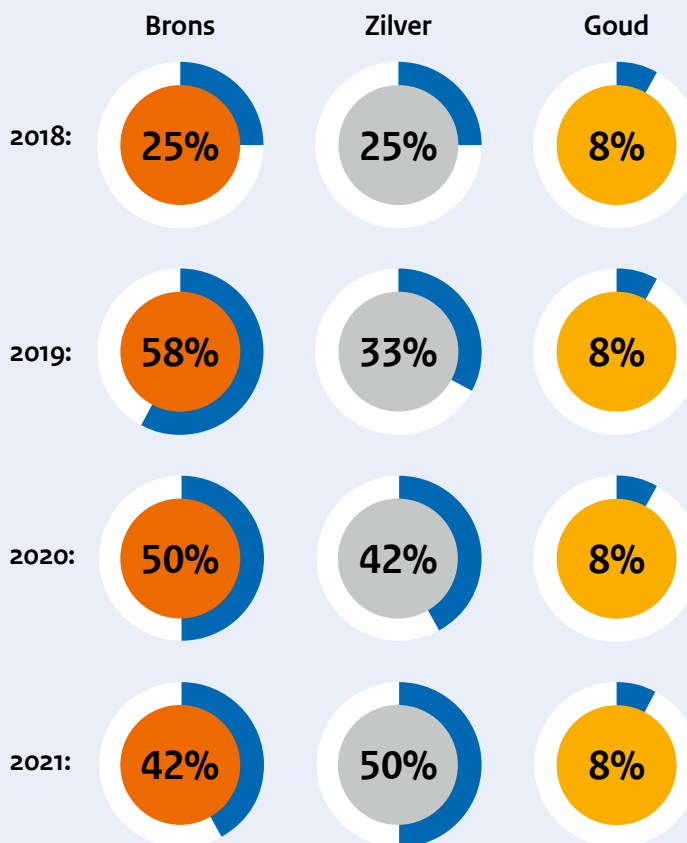
Er zijn binnen dit thema vier doelstellingen en geen outputgerichte afspraken. De voortgang van deze doelstellingen wordt in onderstaande infographics weergegeven.

Doelstelling:

In 2020 zijn alle verslavingszorginstellingen (aangesloten bij VKN) rookvrij; zij beschikken allen over beleid dat aansluit bij de gouden status.

Het beleid moet aansluiten bij de gouden status volgens Global Network for Tobacco Free Health Care.

Binnen Thema C is de enige doelstelling voor het jaar 2020 dat alle verslavingszorginstellingen rookvrij beleid moeten voeren dat aansluit bij een gouden status volgens de zelfaudit van de “Global Network for Tobacco Free health Care” (zie Tekstbox 1). In afgelopen jaren

bleef het percentage instellingen met een gouden status stabiel op 8%. Afgelopen drie jaar nam het aantal instellingen met een zilveren status wél toe. Sinds 2019 hebben alle instellingen tenminste een gouden, zilveren of bronzen status.

Tekstbox 1: Gouden, zilveren en bronzen statussen van zorginstellingen

De gouden, zilveren of bronzen status van een zorginstelling wordt bepaald aan de hand van een totaalscore op een vertaalde zelf-audit van de “Global Network for Tobacco Free Health Care” (17). Deze audit bestaat uit 48 stellingen en heeft acht onderdelen: 1) Bestuur en commitment, 2) Communicatie, 3) Opleiding en training, 4) Identificatie, diagnostiek en stoppen-met-roken begeleiding, 5) Rookvrije omgeving, 6) Gezonde werkplek, 7) Maatschappelijke betrokkenheid en 8) Monitoring en evaluatie. Een voorbeeld van een stelling binnen het eerste onderdeel is: “De zorgorganisatie verbiedt de verkoop van tabaksproducten en verwante apparaten/e-sigaretten.”

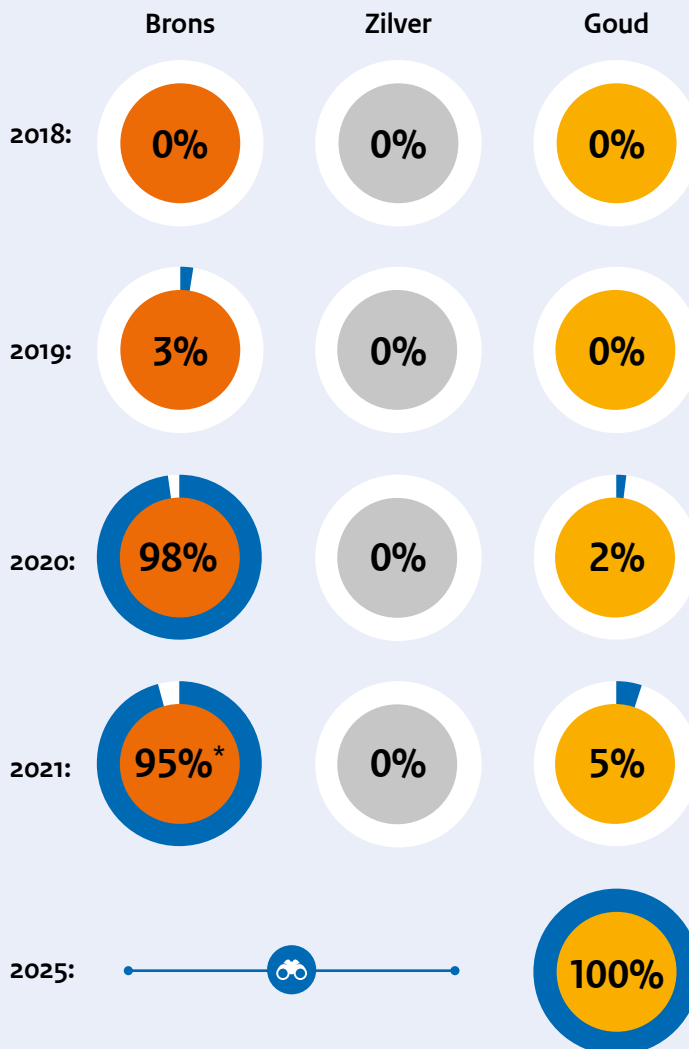
Per vraag kan worden geantwoord met ‘Nee/niet geïmplementeerd’ (score 0), ‘Minder dan 50% geïmplementeerd’ (score 1), ‘Meer dan 50% geïmplementeerd’ (score 2) en ‘Ja/volledig geïmplementeerd’ (score 3). De hoogst mogelijke score is 144 (voor alle stellingen het maximaal aantal punten). Een gouden status wordt toegekend als een instelling een score heeft van 126 tot 144, een zilveren status als de score tussen de 108 en 125 ligt en een bronzen status als de score tussen de 27 en 107 ligt. Niet alle instellingen maken gebruik van de zelf-audit en hun status wordt dan ingeschat.

Doelstelling:

In 2025 zijn alle GGZ-instellingen (aangesloten bij GGZ Nederland) rookvrij: zij beschikken allen over beleid dat aansluit bij de gouden status.

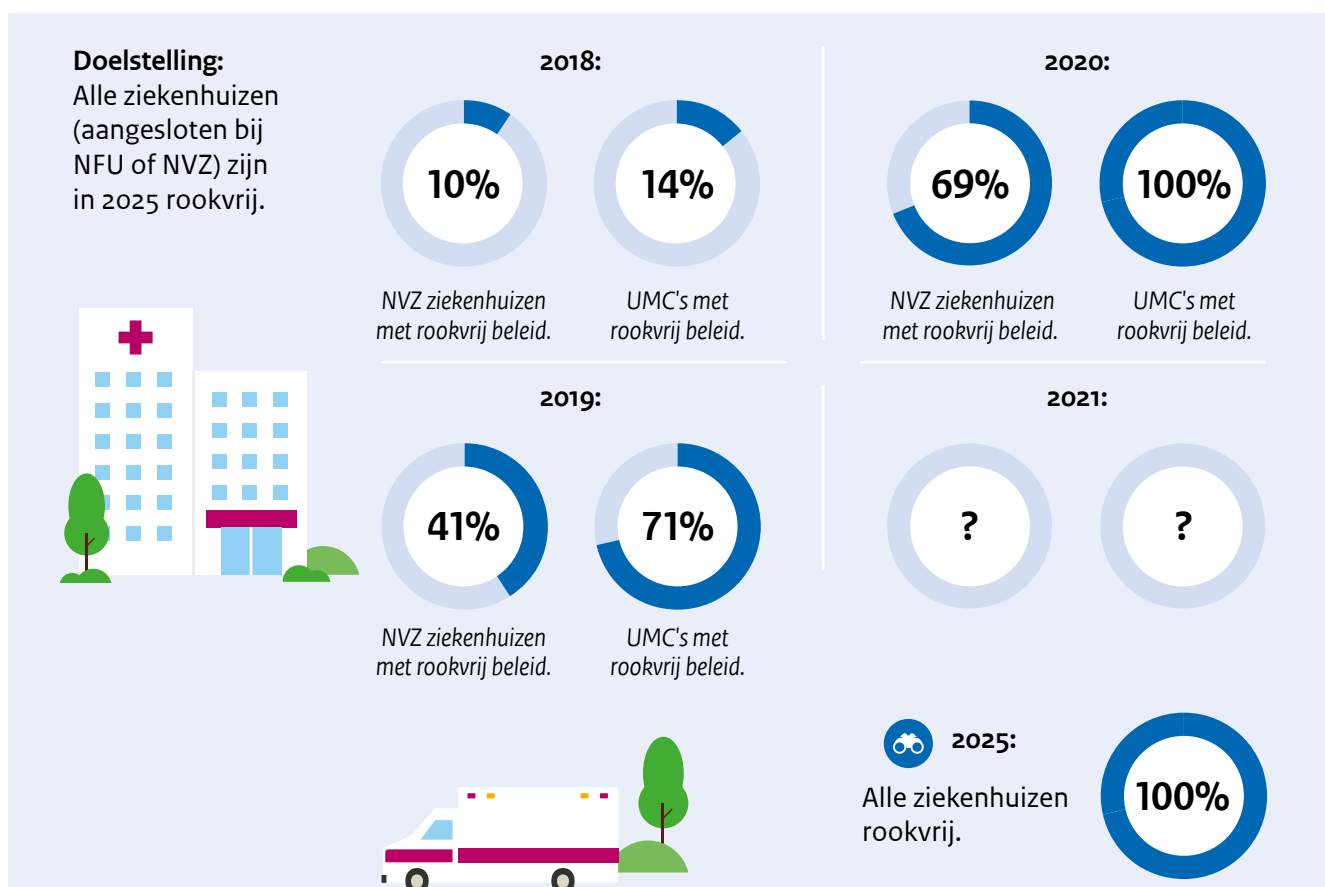
Het beleid moet aansluiten bij de gouden status volgens Global Network for Tobacco Free Health Care.

* 33% van alle instellingen neigen naar zilver. Omdat zelfaudits niet overal gebruikt worden, is niet te bepalen hoeveel van deze instellingen daadwerkelijk zilver zijn.

Voor 2025 staat als doel gesteld dat alle Geestelijke Gezondheidszorg (GGZ) instellingen rookvrij beleid hebben dat aansluit bij dezelfde gouden status. In 2021 is men met 5% van de instellingen nog ver van dit doel verwijderd. Er zijn geen instellingen met een zilveren

status, maar het vermoeden is dat één op de drie instellingen met een bronzen status naar een zilveren status neigt. Dit is echter nog niet vastgesteld omdat niet alle instellingen gebruik maken van de zelfaudit om dit te kunnen bepalen.

De tweede doelstelling voor 2025 binnen dit thema luidt dat alle ziekenhuizen aangesloten bij de Nederlandse Federatie van Universitair Medische Centra (NFU) en/of bij de Nederlandse Vereniging van Ziekenhuizen (NVZ) rookvrij zijn. In 2020 waren alle Universitair Medische Centra rookvrij en 69% van de ziekenhuizen aangesloten bij de NVZ. Informatie over 2021 om te kunnen beoordelen of dit laatste percentage is toegenomen ontbreekt echter. Volgend jaar staat er een nieuwe meting gepland.

Tot slot is er één doelstelling voor 2019 die niet is afgebeeld en als voorlopig afgebroken ingedeeld is; dat vertegenwoordigers van alle zorgaanbieders op Wereld Niet Roken Dag in 2019 de ambitie uitspreken om in 2030 rookvrij te zijn en hier actief beleid op te voeren. Er is inmiddels een intentieverklaring 'Maak de zorg rookvrij' opgesteld, die in 2017 en 2020 is ondertekend

door een groot aantal zorginstellingen en zorgkoepels (18). Hierin wordt gestreefd naar een geheel rookvrije zorg in 2030 en een rookvrije generatie in 2040.

3.2.5 D. Rookvrije organisatie

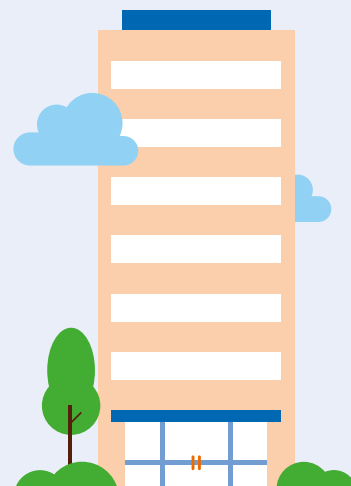
Ook organisaties kunnen hun best doen bij te dragen aan een rookvrije samenleving. Zo beschermen zij hun medewerkers tegen (mee)roken, maar ook hun consumenten of klanten. De afspraken en doelstellingen in dit deel van het akkoord zijn gericht op (de honderd grootste) bedrijven, de overheid als werkgever (rijkskantoren), bedrijfsartsen en de grootste institutionele beleggers.

In dit laatste deel bevinden zich zes van de 24 doelstellingen en vier outputgerichte afspraken. De voortgang van deze doelstellingen wordt in onderstaande infographics weergegeven.

Doelstelling:

In 2020 zijn ten minste 10 van de top 100 grootste bedrijven in Nederland op weg naar een Rookvrije Generatie.

Bedrijven uit top 100	2018	2019	2020	2021
Rookvrij beleid voor de eigen werknemers, gebouwen en terreinen (inclusief stoppen-met-roken-ondersteuning).	0	3	9	13
Gestopt met verkoop van tabaksproducten.	1	1	3	3
Gestopt met investeringen in de tabaksindustrie.	10	10	10	10

Het is niet van alle bedrijven uit de top 100 bekend hoe het interne rookbeleid er uit ziet en of ze stoppen-met-roken-hulp aanbieden.

Negentien bedrijven uit de top 100 zijn in 2021 op weg naar een Rookvrije Generatie. Dit kunnen zij doen door rookvrij beleid in te voeren, te stoppen met de verkoop van tabaksproducten, of te stoppen met investeren in de tabaksindustrie. Bedrijven die op meerdere manieren actief kunnen zijn, worden in de infographic meerdere keren meegenomen (bijvoorbeeld een bedrijf dat een rookvrij beleid heeft en daarnaast ook is gestopt met de verkoop van tabaksproducten). Deze doelstelling was in 2020 al behaald en het aantal bedrijven op weg naar een Rookvrije Generatie is sindsdien met twee toegenomen. Een hieraan verwante doelstelling is dat meer bedrijven in 2020 een rookvrij beleid hebben. Met de informatie uit voorgaande doelstelling kunnen we afleiden dat er in

de top 100 van grootste bedrijven vier bedrijven bij zijn gekomen met een rookvrij beleid. Deze doelstelling is dan ook behaald in 2021.

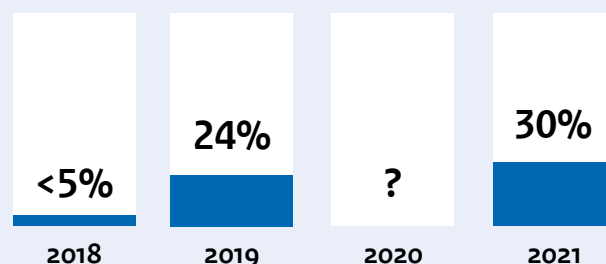
Een andere doelstelling (niet afgebeeld) is dat meer bedrijven zijn gestopt met diensten leveren aan de tabaksindustrie. Dit gaat bijvoorbeeld over marktonderzoekbureaus, accountants en adviesbureaus. In totaal zijn er nu zeventien bedrijven die geen diensten meer leveren aan de tabaksindustrie. Deze doelstelling is ook behaald. Er is geen informatie bekend over dit aantal in de afgelopen jaren, waardoor er niet vastgesteld kan worden of er een groei was in dit aantal.

Doelstelling:

In 2020 nemen bedrijfsartsen roken mee in elk contact, door roken te ontmoedigen en tools aan te bieden om te stoppen met roken.

Stoppen-met-roken in contacten meegenomen (geschatte percentages):

Het percentage bedrijfsartsen dat roken meeneemt in alle contacten die zij met werknemers hebben, is sinds de vorige meting in 2019 met zes procentpunten toegenomen. Deze partij heeft een reactie gegeven op het niet behalen van de doelstelling. Deze is hieronder weergegeven.

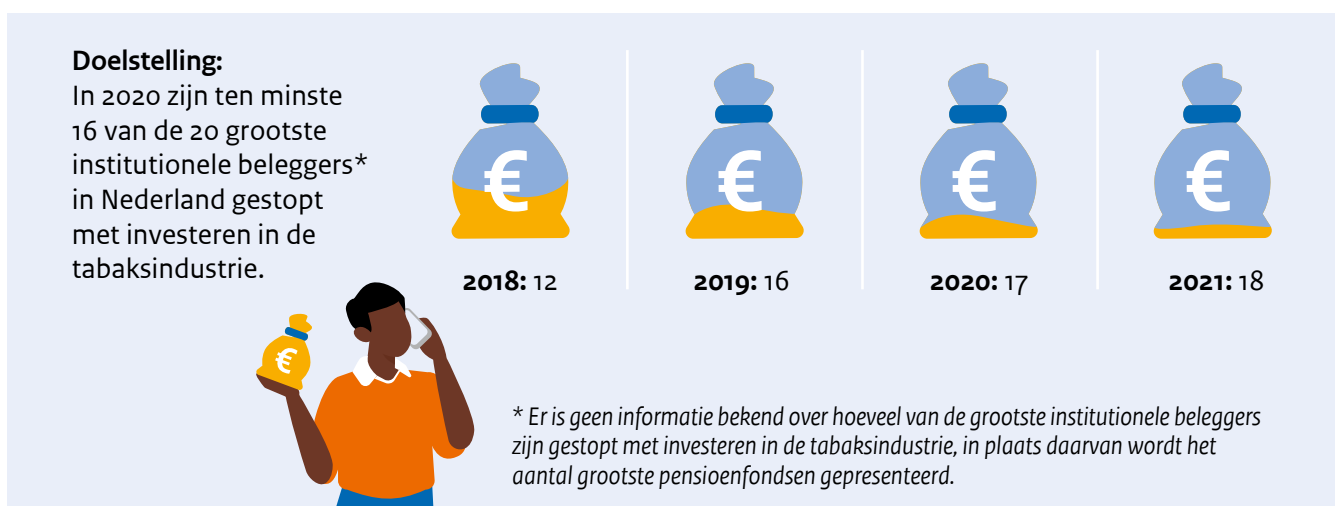
“De doelstelling is zeer ambitieus. Bedrijfsartsen krijgen jaarlijks te maken met honderdduizenden nieuwe contacten. Bovendien

vonden de meeste contacten door corona digitaal plaats, wat een handicap was. Het project is verlengd tot eind 2021, met extra aandacht voor mensen met een lage SES. Het onderwerp roken en een lage SES, in combinatie met blootstelling aan gevaarlijke stoffen is ruimschoots op de kaart gezet. Ook het sluiten van rookruimten in 2022 heeft geholpen om het onderwerp blijvend bij bedrijfsartsen te agenderen. De NVAB heeft rookvrij hoog op de agenda staan en ontwikkelt kennis om mensen met een lage SES te helpen om te stoppen met roken.”

Voor (semi-)publieke sectoren en openbare gebouwen zijn per 1 juli 2021 rookruimtes wettelijk gesloten. Het gaat om circa 210 rijkskantoren in totaal. Hoeveel mensen daar precies werken varieert en wordt niet bijgehouden. De oorspronkelijke doelstelling was dat er

in 2019 een onderzoek zou zijn afgerond naar de manier waarop Rijkskantoren in 2021 rookvrij gemaakt kunnen worden. Dat is gebeurd. Daarnaast zijn de Rijkskantoren in 2021 ook daadwerkelijk rookvrij geworden.

In 2021 investeerden 18 pensioenfondsen niet (meer) in de tabaksindustrie. Pensioenfonds vervoer is hier in 2021 ook mee gestopt. Dat betekent dat nu achttien van de twintig grootste pensioenfondsen niet meer investeren in de tabaksindustrie. Sinds 2019 groeit dit aantal jaarlijks met één pensioenfonds.

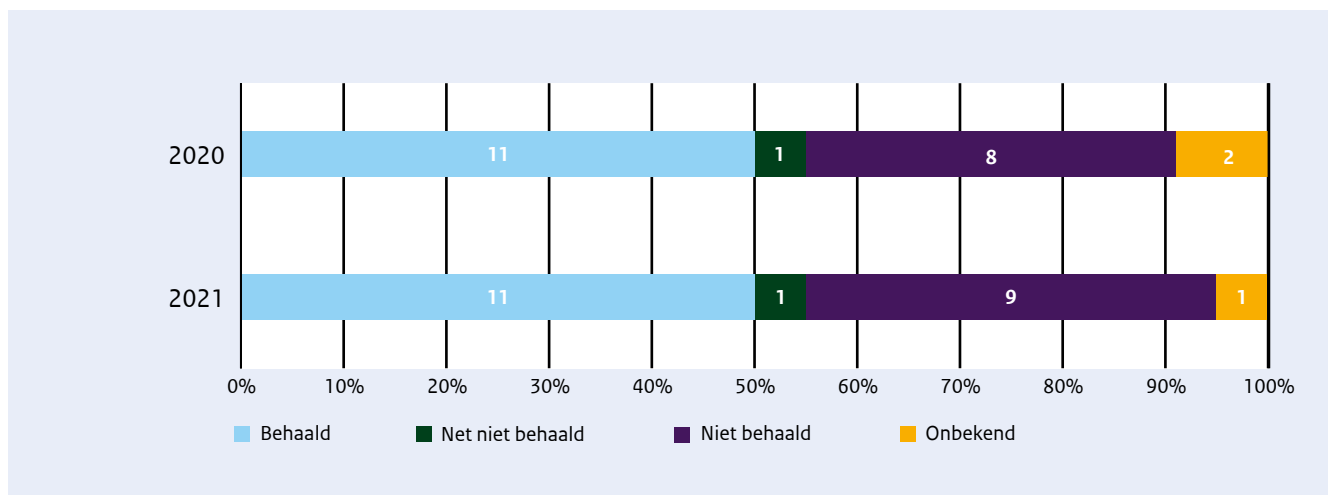
Concluderend is er binnen dit thema qua aantal behaalde doelstellingen geen verandering ten opzichte van 2020, maar er zijn wel verdere ontwikkelingen geweest. Een groter aantal van de top 100 grootste bedrijven is rookvrij en de rookruimtes zijn weggehaald in (semi-)publieke sectoren en openbare gebouwen. Tot slot is er nog één extra pensioenfonds in 2021 gestopt met investeren in de tabaksindustrie.

3.3 Duiding en conclusie

In Figuur 4 wordt een overzicht gegeven van de indeling van de 22 doelstellingen met een streefdatum tot en met 2021. Er zijn ten opzichte van vorig jaar geen extra doelstellingen behaald; er is alleen een verschuiving van

doelstellingen van en naar de categorieën ‘onbekend’ en ‘niet behaald’. Hoewel er bijna geen verschuivingen zijn, wordt er wel vooruitgang geboekt bij de doelstellingen die zijn beoordeeld als ‘niet-behaald’. Een van de mogelijke oorzaken is dat deze doelstellingen te ambitieus zijn geformuleerd.

In 2021 zijn alle doelstellingen die via wetgeving zouden worden bereikt, behaald. Dit betreft 5 van de 11 behaalde doelstellingen. De doelstellingen met betrekking tot rookvrije omgevingen zijn grotendeels niet behaald, maar een aantal belangrijke locaties, zoals de schoolomgeving, kinderopvang en de werkplek zijn rookvrij en daarmee worden veel personen bereikt. Dit jaar is er slechts voor één doelstelling geen informatie beschikbaar om na te gaan of deze is behaald. Dit is de doelstelling dat in 2020 50% van de rokers een serieuze stoppoging doet en dat 20% van de stoppers daarbij gebruik maakt van effectieve zorg. Deze was vorig jaar als ‘niet behaald’ ingedeeld. Verder zijn twee doelstellingen vorig jaar als ‘onbekend’ ingedeeld, maar dit jaar als ‘niet behaald’.

Figuur 4. Overzicht van behaalde en (nog) niet behaalde doelstellingen met een streefdatum t/m 2021 voor roken in het jaar 2020 en 2021.

Van de vijftien outputgerichte afspraken die dit jaar voor roken zijn uitgevraagd zijn er tien (66%) in uitvoering (zie Tabel 1). Hiervan hebben er twee vertraging ondervonden door de corona-epidemie.

Drie afspraken (20%) zijn afgerond en twee afspraken (13%) zijn afgebroken. Voor alle voortgangsinformatie van de doelstellingen en outputgerichte afspraken, zie [Bijlage A-voortgang Roken](#).

Tabel 1. Voortgangsstatus outputgerichte afspraken binnen het deelakkoord Roken.

Voortgangsstatus	Aantal	Procent
In voorbereiding	0	0%
In uitvoering – weinig of minder voortgang dan beoogd door de corona-epidemie	2	13%
In uitvoering – weinig of minder voortgang dan beoogd door andere reden	0	0%
In uitvoering – voortgang	8	53%
(Voorlopig) afgebroken	2	13%
Afgerond	3	20%
Totaal	15	100%

4

Overgewicht

De partijen van het NPA streven ernaar richting 2040 het overgewicht- en obesitasniveau terug te brengen naar het niveau van 1995. Dit willen ze onder andere doen door een gezonde leefstijl makkelijker te maken. Zij doen dit via voeding, sport en bewegen, en een integrale inzet die erop gericht is om overgewicht en obesitas te voorkomen en aan te pakken.

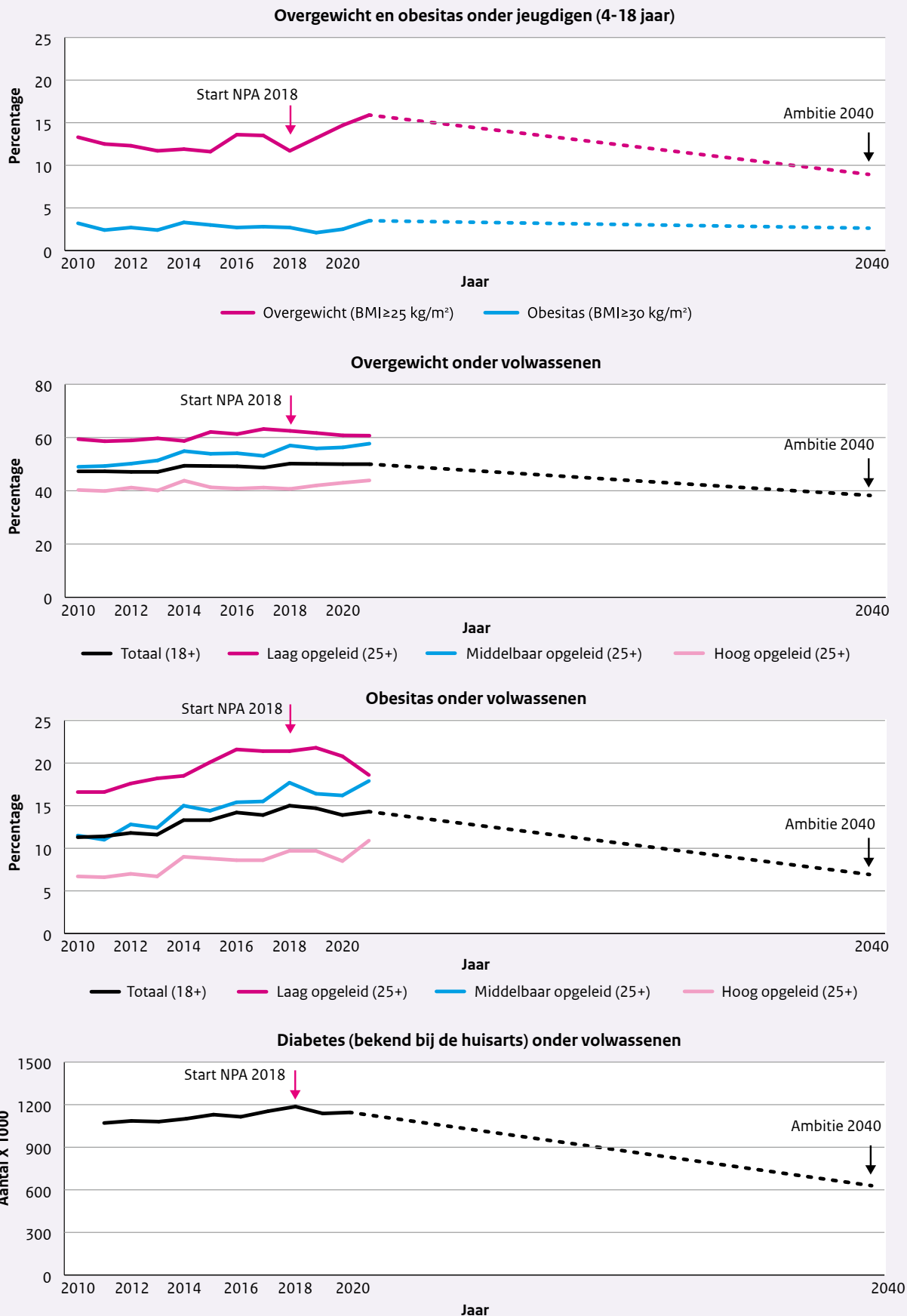
4.1 Situatie 2010-2021 en ambities

Gezamenlijk hebben de partijen drie ambities geformuleerd. De eerste ambitie is het terugbrengen van het percentage jeugdigen (4-18 jaar) met overgewicht tot maximaal 9,1% in 2040. In dezelfde periode moet het percentage jeugdigen met ernstig overgewicht (obesitas) dalen naar maximaal 2,3%. In 2021 lag het percentage jeugdigen met overgewicht hoger (15,9%) dan in 2020 (14,7%) en vergeleken met de start van het NPA in 2018 (11,7%). Het percentage jeugdigen met obesitas was in 2021 3,5%. Dit is ook hoger dan in 2020 (2,5%) en 2018 (2,7%, zie Figuur 5) (19).

De tweede ambitie is om het percentage volwassenen met overgewicht terug te brengen tot 38% in 2040 en het percentage volwassenen met obesitas tot 9%. Om deze ambitie te halen moet de stijging in het percentage volwassenen met overgewicht en obesitas, die te zien was vóór 2018, omgezet worden in een daling. Tussen 2018 en 2021 is in de totale populatie het percentage volwassenen met overgewicht ongeveer gelijk gebleven (50%) (20). In de groep met een laag opleidingsniveau is het percentage volwassenen met overgewicht lager in 2021 (60,7%) dan in 2018 (62,5%). In de groep met een hoog opleidingsniveau ligt dit percentage juist hoger (43,9% in 2021 en 40,7% in 2018) (21, 22). Er is echter

niet getoetst of de verschillen tussen laag en hoog opgeleiden statistisch significant zijn. Het percentage volwassenen met obesitas (14,3%) was in 2021 lager dan in 2018 (15,0%), maar hoger dan in 2020 (13,9%) (20). Het beeld per opleidingsniveau is hetzelfde als voor overgewicht. Bij alle cijfers moet opgemerkt worden dat de corona-epidemie de cijfers van 2020 en 2021 onder jeugdigen en volwassenen (mogelijk) heeft beïnvloed (6). De corona-epidemie kan tot veranderingen in gedrag hebben geleid, maar de maatregelen hebben ook de uitvoering van het onderzoek beïnvloed. De komende jaren moet blijken hoe de trend zich na de corona-epidemie verder ontwikkelt.

De derde ambitie is om te komen tot een evenredige daling (40%) in het aantal Nederlanders dat lijdt aan obesitas-gerelateerde ziekten. Dit betekent dat het de ambitie is om bijvoorbeeld het aantal patiënten dat lijdt aan diabetes te laten dalen tot minder dan 700.000 in 2040. In 2018 waren er bijna 1,2 miljoen patiënten met diabetes bekend bij de huisarts. In 2020 waren het er ruim 1,1 miljoen (23). De cijfers over 2021 komen in de tweede helft van 2022 beschikbaar.

Figuur 5. Situatie 2010-2021 en ambities in het Nationaal Preventieakkoord – Overgewicht.

4.2 Voortgang doelstellingen en afspraken

Om de ambities van het NPA te bereiken dragen partijen bij aan het behalen van een viertal algemene doelen voor 2040. Het eerste doel is dat alle inwoners van Nederland eten en drinken op een wijze die bijdraagt aan een gezond gewicht en een gezond voedingspatroon. Het tweede doel is dat 75% van de inwoners van Nederland beweegt volgens de Nederlandse Beweegrichtlijn. Het derde doel is dat inwoners van Nederland een gezonde, sociale, economische en fysieke omgeving hebben, die gezond leven stimuleert. Het vierde doel is dat er voor mensen met overgewicht of obesitas een passend sport- en beweegaanbod is en dat passende ondersteuning, begeleiding en zorg toegankelijk is.

In het deelakkoord Overgewicht zijn de afspraken onderverdeeld in drie thema's: A) gezonde voeding, B) meer sporten en bewegen en C) gezonde omgeving en zorg. In tegenstelling tot de deelakkoorden Roken en Problematisch alcoholgebruik, zijn er in het deelakkoord

4.2.1 A. Gezonde voeding

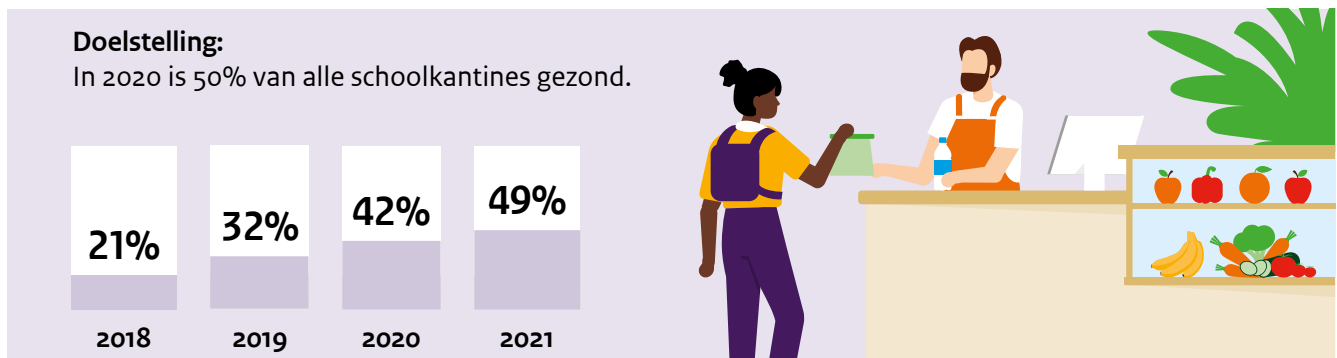
Om te zorgen voor een gezonder voedingspatroon voor iedereen, zijn er in het NPA afspraken geformuleerd gericht op gezondere voeding en een gezondere voedselomgeving. Binnen het thema Gezonde voeding

Overgewicht naast bovenstaande algemene doelen voor 2040 geen doelstellingen met eerdere streefjaren per thema opgesteld. Daarnaast is het merendeel van de algemene doelen voor 2040 niet concreet en/of meetbaar. Daarom is per thema een aantal afspraken geselecteerd als doelstelling (zie hoofdstuk 2 Methoden).

In totaal zijn er dertien afspraken met streefjaar 2019, 2020 of 2021 als doelstellingen geselecteerd. Zeven daarvan vallen binnen thema A, geen binnen thema B en zes binnen thema C. In totaal zijn er 59 afspraken gemaakt met partijen, waaronder ook de afspraken die als doelstellingen zijn aangemerkt. Hiervan zijn er dit jaar 32 uitgevraagd, omdat deze outputgericht zijn. Hiervan vallen zeventien afspraken binnen thema A, één binnen thema B en veertien binnen thema C.

Hieronder wordt per thema de voortgang van de geselecteerde 'doelstellingen' weergegeven. Een volledig overzicht van de voortgang van alle outputgerichte afspraken binnen het deelakkoord Overgewicht is online beschikbaar ([Bijlage B-voortgang overgewicht](#)).

zijn in totaal zeventien afspraken uitgevraagd bij NPA partijen, waarvan er zeven als doelstelling zijn aangemerkt. De voortgang van deze afspraken wordt in onderstaande infographics weergegeven.

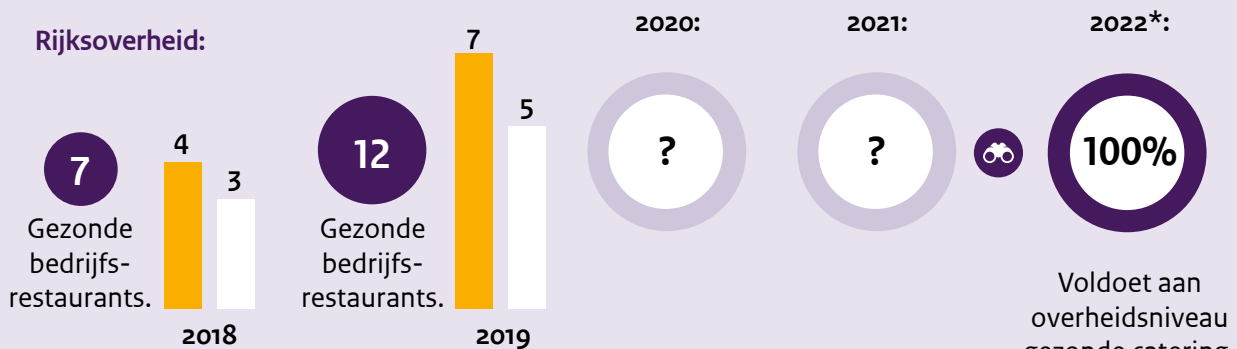
Er is afgesproken dat in 2020 50% van alle schoolkantines gezond is. Eind 2021 had 49% van de scholen een gezonde schoolkantine en is de doelstelling dus net niet behaald. In 2021 zijn er in totaal 189 Schoolkantine

Schalen uitgereikt, waarvan 147 goud en 42 zilver. In 2021 lijkt de toename van het percentage scholen met een gezonde schoolkantine (7 procentpunt) kleiner dan in de jaren ervoor.

Doelstelling:

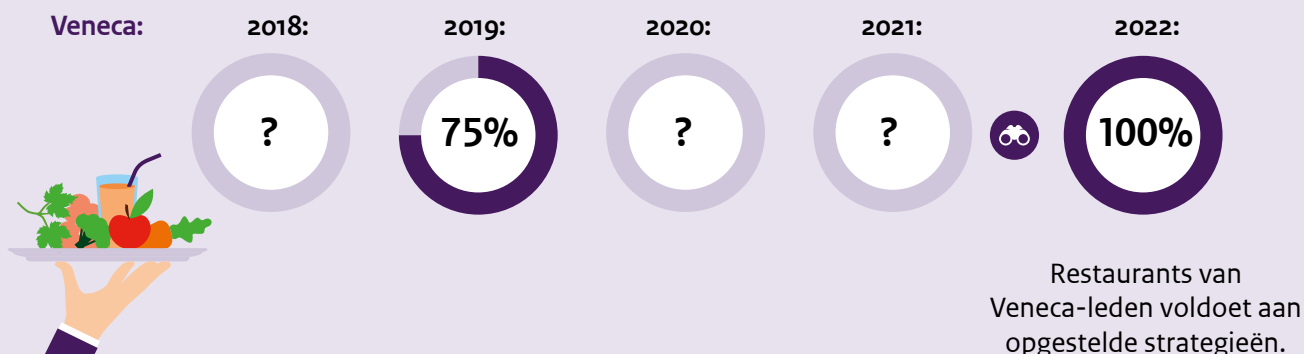
Uiterlijk 2021 zijn de bedrijfsrestaurants bij de Rijksoverheid gezond. Vereniging Nederlandse Cateringorganisaties (Veneca) streeft ernaar in 2022 een voedingsaanbod volgens de Schijf van Vijf op alle locaties aan te bieden. In 2030 is het voedingsaanbod in alle ziekenhuizen gezond.

Rijksoverheid:

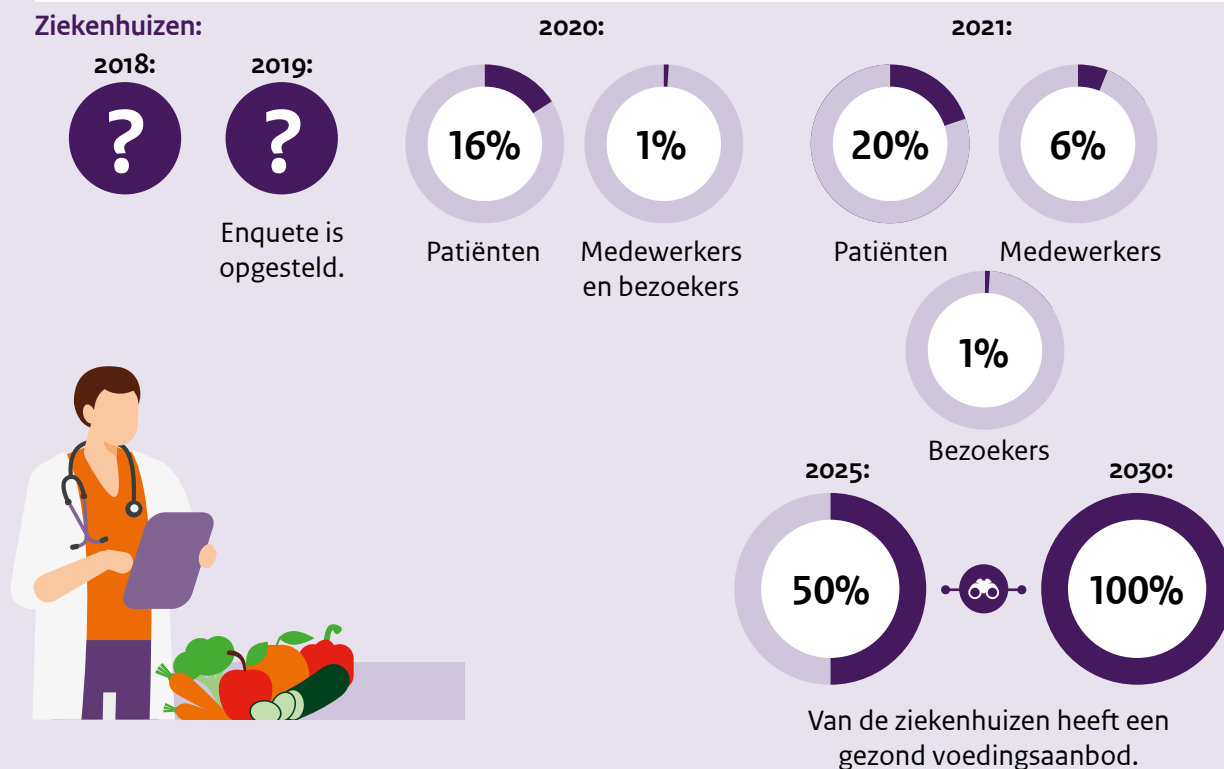

* Dit is een jaar later dan oorspronkelijk gepland.

Veneca:

Ziekenhuizen:

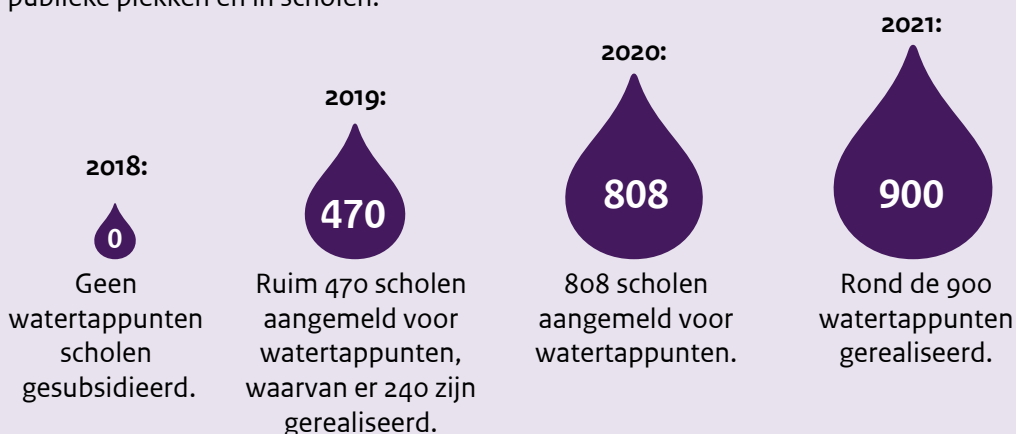

Men streefde ernaar dat uiterlijk in 2021 de bedrijfsrestaurants bij de Rijksoverheid gezond zijn (minimaal niveau zilver volgens de criteria van het Voedingscentrum⁵) en dat uiterlijk in 2022 op alle locaties van de Vereniging Nederlandse Cateringorganisaties (Veneca) op een makkelijke en aantrekkelijke wijze volgens de Schijf van Vijf gegeten kan worden. De cijfers voor 2021 zijn niet bekend. In 2021 is er voor beide afspraken net als in 2020 vertraging ontstaan in de voortgang vanwege de corona-epidemie. Voor de bedrijfsrestaurants bij de Rijksoverheid is het streven nu dat eind 2022 alle locaties aan het overheidsniveau gezonde catering (voorheen niveau zilver) voldoen.

Verder is afgesproken dat in 2030 het voedingsaanbod in alle ziekenhuizen gezond is. In 2021 was in 20% van de ziekenhuizen (23 van de 117) het voedingsaanbod voor *patiënten* gezond. Daarnaast is 17% van de ziekenhuizen gestart met pilots of plannen voor een gezonder voedingsaanbod voor *patiënten*. Deze ziekenhuizen deden mee in het project Goede Zorg Proef Je. Zeven ziekenhuizen (6%) hadden in 2021 een gezond voedingsaanbod voor *medewerkers* en één ziekenhuis (1%) had een gezond voedingsaanbod voor *bezoekers*. Daarnaast is 48% van de ziekenhuizen in 2021 gestart met pilots of plannen voor een gezonder voedingsaanbod voor *medewerkers* en *bezoekers*. Het percentage ziekenhuizen met een gezond voedingsaanbod voor *patiënten* en *medewerkers* ligt in 2021 hoger vergeleken met 2020 (4 en 5 procentpunt, respectievelijk). Desondanks liggen de percentages nog ver van het beoogde doel voor 2025 (50%).

Doelstelling:

Drinkwater wordt makkelijker beschikbaar gesteld in de omgeving van mensen, via onder meer watertappunten op publieke plekken en in scholen.

In 2019 is gestart met de subsidieregeling Watertappunten. Met deze subsidieregeling kunnen scholen per locatie 75% van de kosten voor aanschaf, aanleg en onderhoud van één of twee nieuwe watertappunten vergoed krijgen. In 2021 zijn er in totaal rond de

900 watertappunten op scholen gerealiseerd. Omdat voor deze afspraak geen concrete datum en/of meetbaar doel is vastgesteld, kan geen duidelijk beeld gegeven worden van de voortgang.

⁵ Criteria van het Voedingscentrum voor gezonde kantines: Zilver: minimaal 60% van het aanbod bestaat uit betere keuzes, zoals Schijf-van Vijf producten of een product dat erbuiten valt, maar wel dagelijks mag worden gegeten. Goud: minimaal 80% van het aanbod bestaat uit betere keuzes en de kantine straalt 'gezond' uit.

Doelstelling:

Voor productgroepen met een relatief grote bijdrage aan de energie-inname worden tot 2020 afspraken gemaakt om suiker, portiegrootte en aantal calorieën te verminderen.

1. Suikerverlaging in zuivel

2018: Nog geen aanvullende afspraken.
2019: Afspraak gemaakt: 5-18% minder suiker in suikerhoudende zuivelproducten in 2020 bovenop afspraken Akkoord Verbetering Productsamenstelling.
2020 & 2021: Gegevens over suikergehaltes in zuivelproducten zijn niet bekend.

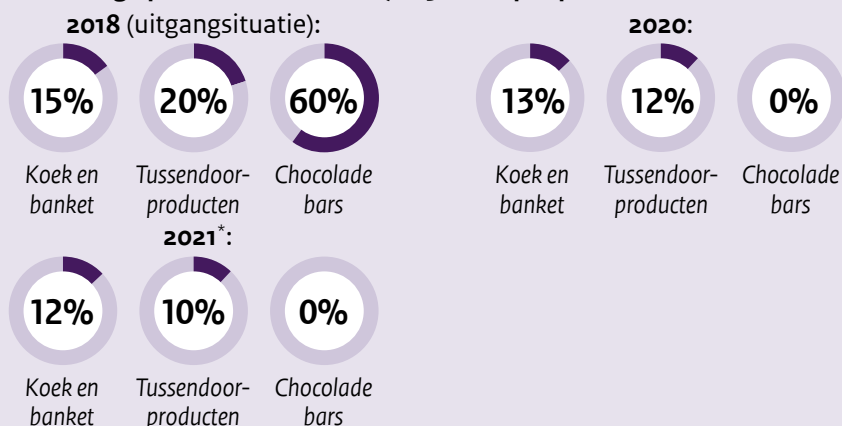

2. Portiegrootte

2018: Nog geen aanvullende afspraken.
2019: Afspraken gemaakt: Eind 2020 is het percentage A-merk producten met >200 kcal per portie (voor chocolade bars geldt >250 kcal per portie) maximaal:

- Koek en banket: 5%
- Tussendoorproducten: 10%
- Chocolade bars: 5%

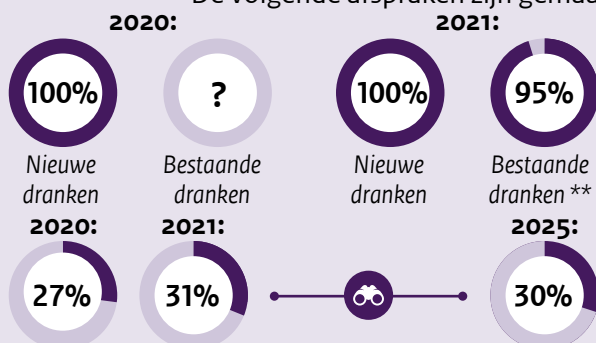
Percentage producten met >200/>250 kcal per portie:

3. Aantal calorieën

2018: Nog geen aanvullende afspraken.
2019: Afspraken gemaakt.

De volgende afspraken zijn gemaakt:

Alle siroop, vruchtendrink & icetea van huismerken wordt in 2021 volgens nieuwe normen voor suiker geproduceerd (respectievelijk 53 g/100 g, 9,3 g/100 g en 4,4 g/100 g).

25% minder verkochte calorieën uit A-merk frisdranken in 2020 en 30% minder in 2025.

* Deze cijfers zijn middels een schatting verkregen, waardoor deze niet één-op-één vergelijkbaar zijn met eerdere cijfers.

** Deze cijfers zijn middels een schatting verkregen.

Met het NPA willen de partijen voor een versnelling in de verbetering van het productaanbod zorgen. Hiervoor zijn er in 2019 voor productgroepen die een relatief grote bijdrage leveren aan de energie-inname aanvullende afspraken gemaakt bovenop de afspraken van het Akkoord Verbetering Productsamenstelling (AVP).

Er is afgesproken de hoeveelheid suiker in suikerhoudende zuivelproducten verder te verlagen. De afspraak loopt door tot in 2022. Het is niet bekend wat in 2021 het suikergehalte van suikerhoudende zuivelproducten was.

Ook zijn er afspraken over portiegrootte gemaakt voor A-merkproducten in het koek-, snoep en chocoladeschap. In 2021 bevatte nog 12% van de koek- en banketproducten meer dan 200 kcal per portie (doel was $\leq 5\%$). Het percentage tussendoorproducten dat meer dan 200 kcal per portie bevat, daalde naar 10% in 2021 (doel was $\leq 10\%$). Daarnaast bevat 0% van de chocoladebars meer dan 250 kcal per portie (doel was $\leq 5\%$). Het percentage chocolade bars dat in 2021 minder dan 100 kcal per portie bevat is 29% (doel was $\geq 30\%$) en de uitgaven aan laagcalorisch snoep zijn met 0,1% gestegen (doel was $\geq 2\%$). Omdat enkele deelaafspraken nog niet zijn behaald, is de afspraak over portiegrootte in zijn geheel als niet behaald beoordeeld. Desondanks had 70% van de A-merkproducten een portie aanduiding die voldeed aan de afspraken. Het streven was om met de afspraken in totaal 70% van de A-merkproducten te omvatten. In 2021 zijn de cijfers middels een schatting verkregen, waardoor deze niet één-op-één vergelijkbaar zijn met cijfers uit de voorgaande jaren.

De betrokken partij heeft een reactie gegeven op het niet behalen van de doelstelling over portiegroottes voor A-merkproducten in het koek-, snoep- en chocoladeschap. Deze is hieronder weergegeven.

Uit de resultaten blijkt dat de doelstellingen grotendeels behaald zijn. Door de corona-epidemie zijn veel processen vertraagd, wat consequenties heeft gehad voor de doelstellingen.

Niet behaalde subdoelen:

- A) Stijging marktaandeel in laag calorisch snoep. Door de corona-epidemie was er minder behoefte aan mondverfrissers.*
- B) Afname van grote porties koek- en banketproducten is niet behaald. Dit heeft ook te maken met de corona-epidemie (bedrijven waren al blij als ze het reguliere assortiment konden leveren).*
- C) Stijging van kleine porties chocolade is vrijwel behaald: 29% en doel was 30%.*

Zoals eerder vermeld is bij de afspraken over tussendoorproducten en koek- en banketproducten de uitgangssituatie in 2018 gebaseerd op aannames op basis van gegevens van twee grote supermarkten en in 2019 is de daadwerkelijke uitgangssituatie van 2018 gemeten. Daardoor geven de resultaten van die categorieën geen goed beeld van de werkelijke situatie.

De huidige afspraak in het AVP van 15% minder verkochte calorieën voor A-merk frisdranken is verscherpt naar 25% in 2020 en 30% in 2025. Eind 2021 was het gewogen gemiddeld aantal kilocalorieën per 100 ml verkochte A-merk frisdrank en water 31% lager dan bij de nulmeting in 2012. De afspraken voor 2020 en 2025 zijn hiermee behaald.

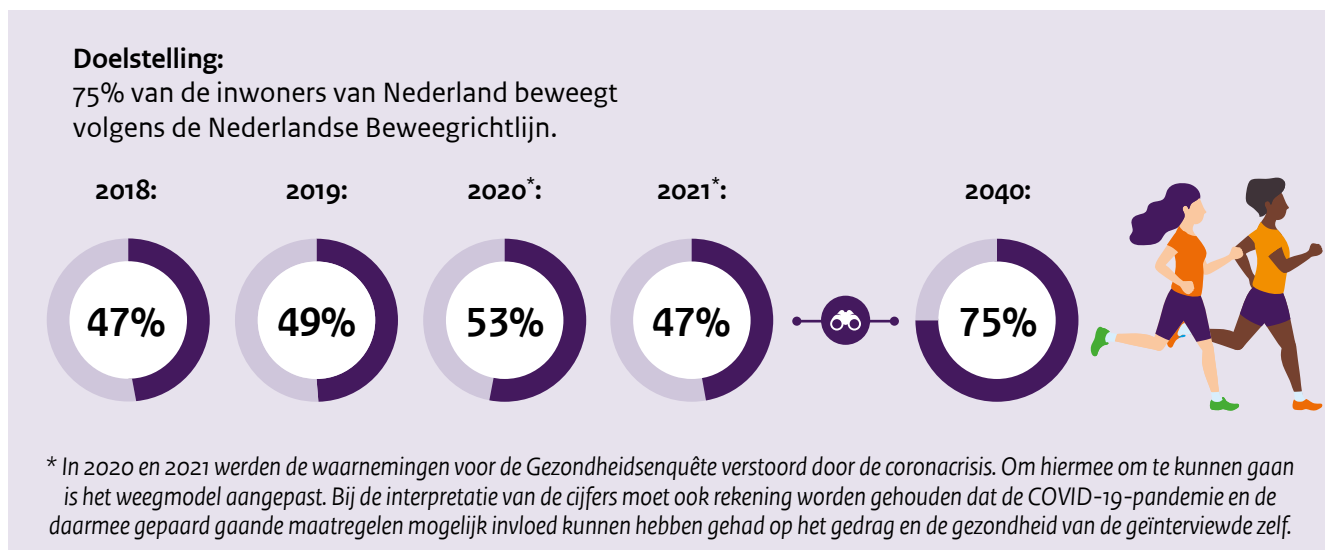
Tot slot is voor de huismerkfrisdranken, siroop (onbereid product), vruchtendrank en ice tea (zonder koolzuur) een 10% reductie afgesproken in het gemiddelde suikergehalte. Per 1 september 2021 moesten de producten volgens nieuwe normen worden geproduceerd (zie infographic). In 2021 voldeed 100% van de nieuwe huismerkfrisdranken bij instroom aan deze normen. De partij geeft aan dat er wordt geschat dat ongeveer 95% van de bestaande recepturen van huismerkfrisdranken aan de normen voldeed.

Twee afspraken, die als doelstelling waren geselecteerd binnen het thema Gezonde voeding, waren in 2019 al behaald en zijn daarom in 2021 niet uitgevraagd. Dit betrof de afspraak omtrent de verkoop van suikerhoudende frisdranken aan middelbare scholen en het inperken van het gebruik van licensed media characters gericht op kinderen onder de 13 jaar.

4.2.2 B. Meer sporten en bewegen

In het NPA zijn afspraken geformuleerd om mensen meer in beweging te krijgen. Het algemene doel dat 75% van de Nederlanders in 2040 beweegt volgens de Nederlandse Beweegrichtlijn valt binnen dit thema.

Binnen dit thema is één afspraak uitgevraagd. Deze afspraak is ook als doelstelling aangemerkt, maar er is geen streefjaar voor vastgesteld in het NPA. De voortgang van het algemene doel en deze afspraak wordt in onderstaande infographics weergegeven.

Het algemene doel is dat in 2040 75% van de inwoners van Nederland volgens de Nederlandse Beweegrichtlijn beweegt. De Nederlandse Beweegrichtlijn betekent voor volwassenen en ouderen: minstens 150 minuten per week matig intensieve activiteiten en minstens twee keer per week spier- en botversterkende activiteiten. Voor ouderen worden deze activiteiten aangevuld met balansoefeningen. Voor kinderen van 4-18 jaar betekent het: minstens één uur per dag matig intensieve

activiteiten en minstens drie keer per week spier- en botversterkende activiteiten (24). In 2021 bewoog 47% van de Nederlanders volgens de Beweegrichtlijn. Hiermee is het percentage inwoners dat beweegt volgens de Nederlandse Beweegrichtlijn sinds 2018 vrijwel gelijk gebleven. Hierbij is het belangrijk te noemen dat de cijfers over 2020 en 2021 (mogelijk) verstoord zijn door de corona-epidemie (6).

Doelstelling:

Sportaanbieders bieden laagdrempelig sportaanbod aan om inactieve mensen en kinderen met (risico op) overgewicht in beweging te krijgen.

2018: Nog niet gestart.

2019: Diverse sportbonden hebben laagdrempeling aanbod verbeterd en uitgebreid. Er is gewerkt aan plannen voor sportbreed gecoördineerde programma's.

2020: Laagdrempelig sportaanbod ontwikkeld op basis van de behoefte van niet-sportende jongeren op het vmbo. Hierbij waren jongeren en experts betrokken.

2021: Zeven gemeenten gestart met pilots voor doorgeleiding van eerstelijnszorg naar structurele sportbeoefening. De pilots sluiten aan bij Kind naar Gezonder Gewicht of bij het werk van Leefstijlcoaches (GLI), aangesloten bij een zorggroep.

Binnen het project 'Meer mensen in beweging door de samenwerking Sport & Zorg' zijn in 2021 zeven gemeenten gestart met pilots voor doorgeleiding van eerstelijnszorg naar structurele sportbeoefening. In vier gemeenten sluiten de pilots aan bij de netwerkaanpak Kind naar Gezonder Gewicht en in drie gemeenten bij het werk van Leefstijlcoaches (Gecombineerde Leefstijl Interventie), aangesloten bij een zorggroep. Het is nog onbekend hoeveel personen deelnemen aan deze pilots.

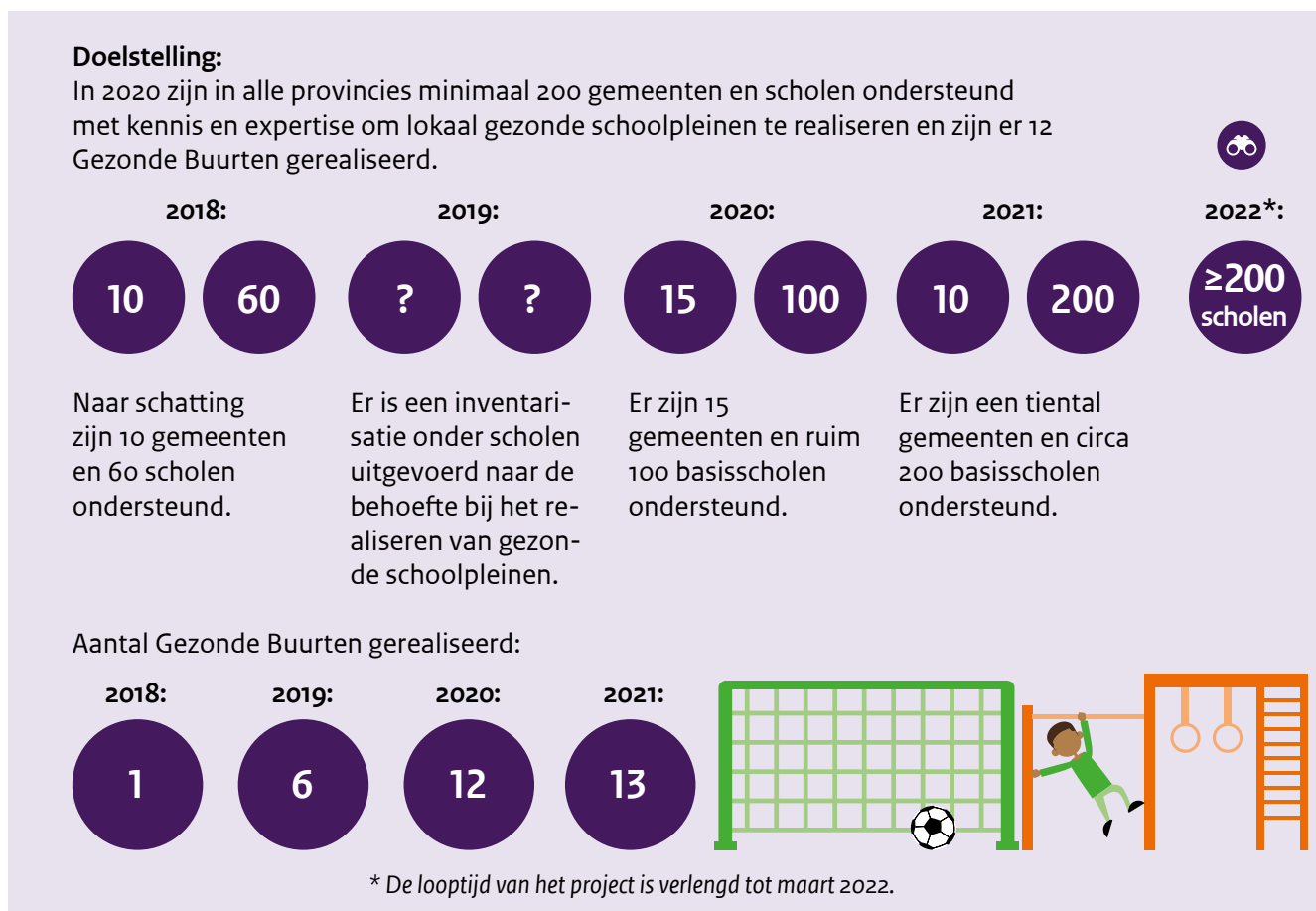
Omdat voor deze afspraak geen concrete datum en/of meetbaar doel is vastgesteld, kan geen duidelijk beeld gegeven worden van de voortgang.

Binnen het thema Meer sporten en bewegen is een afspraak over het ondersteunen van sport- en beweegaanbieders ook aangemerkt als doelstelling. Deze afspraak is in 2021 echter niet uitgevraagd, omdat het geen outputgerichte afspraak betreft.

4.2.3 C. Gezonde omgeving en zorg

In het NPA zijn afspraken geformuleerd gericht op een gezonde, sociale, economische en fysieke omgeving voor iedereen en op passende ondersteuning, begeleiding en zorg voor mensen met overgewicht en

obesitas. Binnen het thema Gezonde omgeving en zorg zijn in totaal veertien afspraken uitgevraagd bij NPA partijen, waarvan ook zes afspraken als doelstelling zijn geselecteerd. De voortgang van deze zes afspraken wordt in onderstaande infographics weergegeven.

Er is afgesproken dat in 2020 minimaal 200 gemeenten en scholen ondersteund zijn met kennis en expertise om lokaal gezonde schoolpleinen te realiseren. In 2021 is in twee provincies een nieuwe regeling opgezet voor gezonde schoolpleinen. In koploper provincie Gelderland wordt de regeling per 2022 gestopt, omdat de grenzen van het beschikbare budget bereikt zijn. In 2021 is een tiental gemeenten en circa 200 basisscholen ondersteund met kennis en expertise via (online) kennisbijeenkomsten of direct contact. De afspraak voor 2020 is hiermee behaald. Dit betekent echter niet dat de gezonde schoolpleinen ook daadwerkelijk gerealiseerd zijn. Terugkerende knelpunten zijn het ontbreken van voldoende budget voor fysieke transformatie en gebrek aan regie waardoor financiële en inhoudelijke ondersteuning ongelijk toegankelijk is en een drempel vormt voor scholen

om actie te ondernemen. Daarnaast stond door de gevolgen van de corona-epidemie de planning van gezonde schoolpleinen blijvend onder druk. Fysieke bijeenkomsten konden in 2021 in belangrijke mate niet doorgaan. Het vervangen van fysieke bijeenkomsten door online bijeenkomsten was maar deels mogelijk.

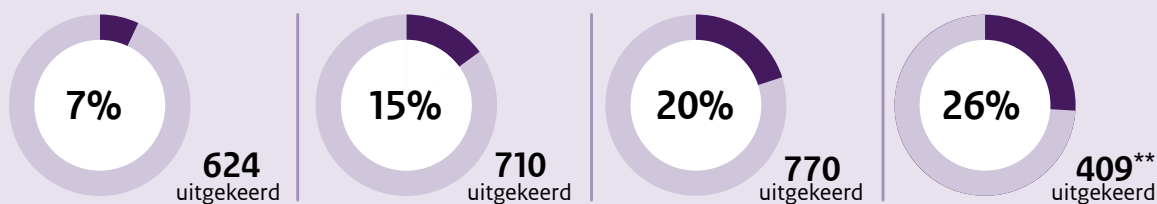
Daarnaast zijn er tussen 2017 en 2021 in totaal dertien Gezonde Buurten gerealiseerd. De afspraak van twaalf Gezonde Buurten was in 2020 reeds behaald. De Gezonde Buurten aanpak is in 2021 ook verder opgeschaald naar vijf andere locaties. Hier zijn de Gezonde Buurten nog niet volledig gerealiseerd.

Doelstelling:

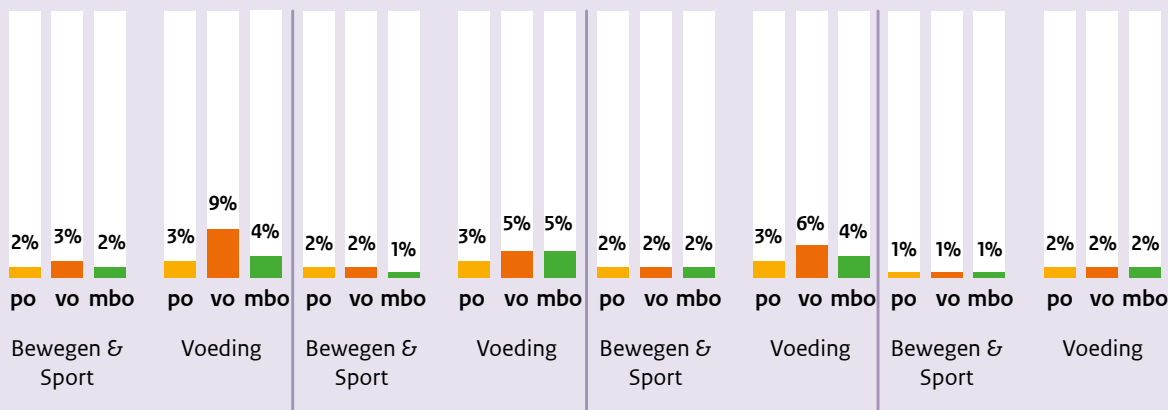
In 2020 maakt 25% van alle po-, vo- en mbo-scholen in Nederland gebruik van het Ondersteuningsaanbod Gezonde School. Po, vo en mbo hebben in 2020 overal een Gezonde School Coördinator actief.

Schooljaar 2017-2018 Schooljaar 2018-2019 Schooljaar 2019-2020 Schooljaar 2020-2021

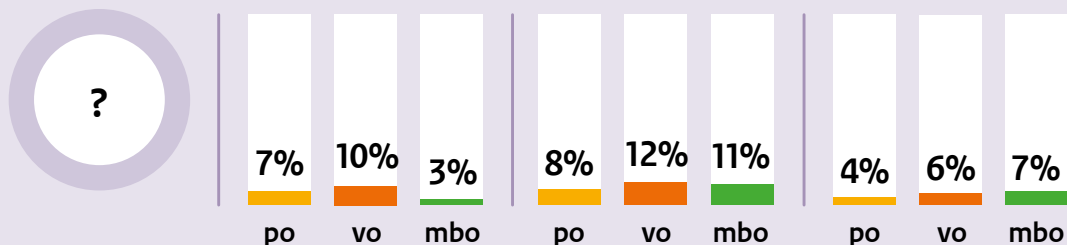
Percentage en aantal scholen met Ondersteuningsaanbod*:

Ondersteuningsaanbod uitgekeerd voor de thema's 'Bewegen & Sport' en 'Voeding'***:

Percentage aangemelde locaties waar een Gezonde School Coördinator (GSC) actief is***:

* Percentages zijn cumulatief over de schooljaren beschreven.

** 40% van het stimuleringsbudget is in 2021 uitgekeerd. De overige 60% wordt uitgekeerd in 2022.

*** Percentages zijn per schooljaar beschreven.

De doelstelling is dat in 2020 een kwart van alle scholen gebruik maakte van het Ondersteuningsaanbod van de Gezonde School. Daarnaast willen po, vo, en mbo in 2040 op alle scholen een Gezonde School Coördinator (GSC) actief hebben. Dit heeft betrekking op alle thema's van de Gezonde School en niet specifiek op het thema 'Bewegen & sport' en 'Voeding'. In het schooljaar 2020-2021 is het ondersteuningsaanbod aan 409 scholen uitgekeerd. Dit betreft zowel scholen die eerder ook ondersteuningsaanbod hebben ontvangen, als scholen die niet al eerder ondersteuningsaanbod hebben ontvangen. Over de vier schooljaren (2017-2018, 2018-2019, 2019-2020 en 2020-2021) is het percentage scholen dat gebruik heeft gemaakt van het ondersteuningsaanbod in totaal 26%. De afspraak voor 2020 is hiermee in 2021 behaald. Het onderwerp overgewicht wordt binnen de Gezonde School behandeld binnen de thema's 'Bewegen & Sport' en 'Voeding'. Net als in

voorgaande jaren was in 2021 het aantal aanvragen groter voor het thema 'Voeding' dan voor het thema 'Bewegen & Sport'. Het percentage scholen waaraan het ondersteuningsaanbod specifiek voor de thema's 'Bewegen & Sport' en 'Voeding' is toegekend, is in het schooljaar 2020-2021 lager dan in voorgaande schooljaren.

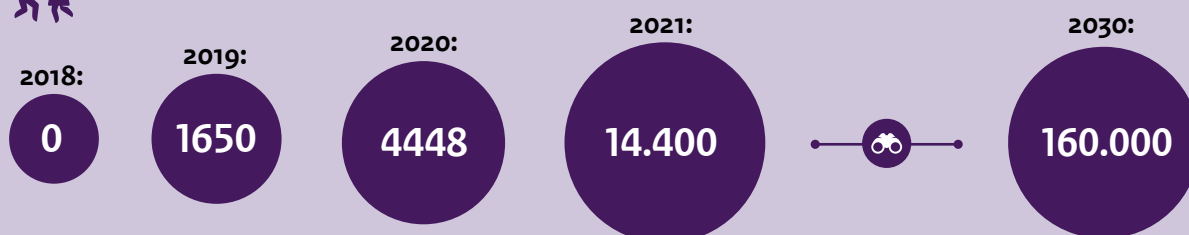
Scholen die het ondersteuningsaanbod ontvangen hebben daarmee ook een GSC aangesteld. Dat wil zeggen dat ook 26% van de scholen in de periode 2017 t/m 2021 een GSC heeft aangesteld⁶. In het schooljaar 2020-2021 was dit het geval op 281 van de 6.740 po-locaties (4%). In het vo gaat het om 88 van de 1.460 locaties (6%) en in het mbo om 40 van de 600 schoollocaties (7%). Mogelijk is één GSC actief op meerdere locaties.

Doelstelling:

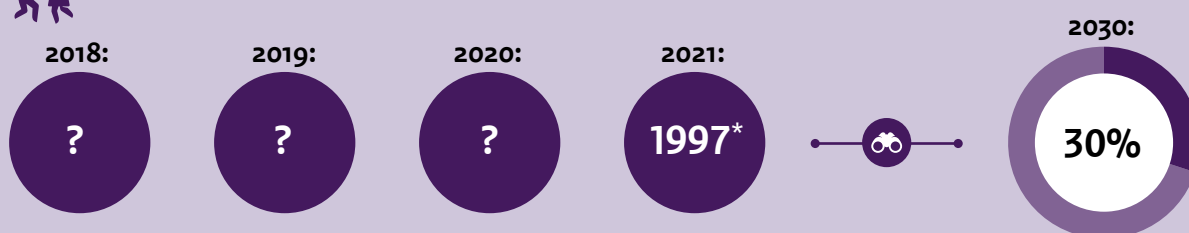
Door Special Heroes Nederland worden in 2030 160.000 kinderen in het speciaal onderwijs en 30% van de mensen met een beperking met een effectieve interventie die inzet op een gezonde leefstijl bereikt.

Aantal leerlingen bereikt in het speciaal onderwijs:

Percentage mensen met een beperking bereikt:

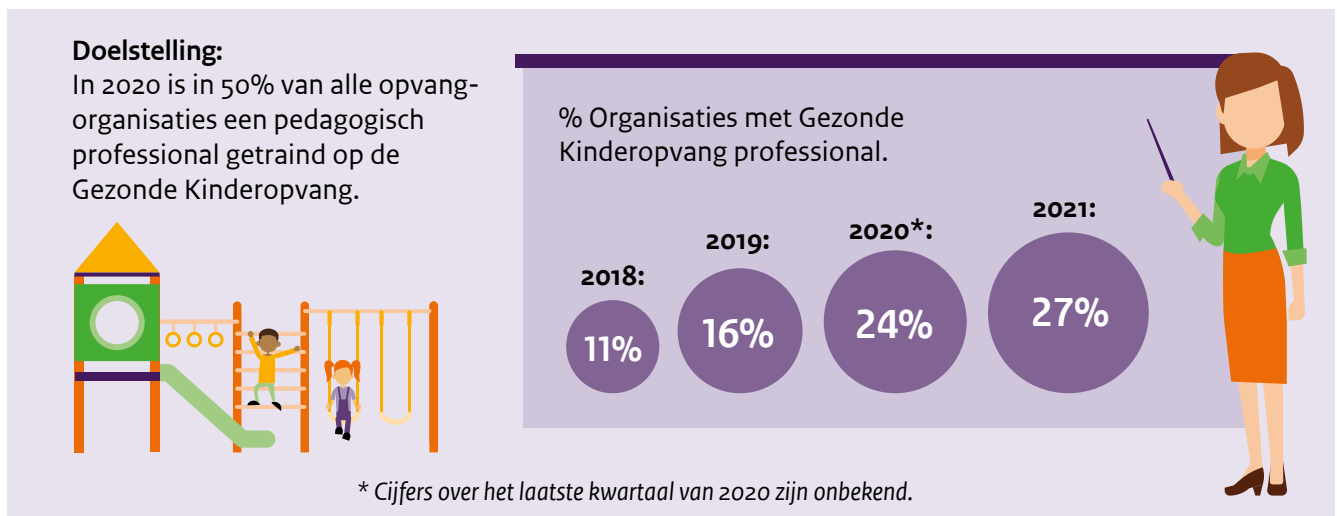
* Aantal deelnemers uit 20 instellingen die aan het Healthy Heroes programma hebben deelgenomen.

⁶ Niet alleen de scholen die gebruik maken van het ondersteuningsaanbod hebben een GSC. Ook de scholen met een vignet Gezonde School hebben een GSC. Eind 2021 waren er 1.790 schoollocaties met een vignet. Dit betreft deels scholen die OA hebben ontvangen. Daarnaast zijn er ook scholen met een GSC die niet bij het programma Gezonde School bekend zijn omdat ze zich niet registreren.

In 2021 hebben 85 scholen in het speciaal onderwijs (12%) deelgenomen aan het Healthy Heroes programma. In totaal zijn hiermee 14.400 leerlingen in het speciaal onderwijs (11%) bereikt. De absolute toename in het aantal leerlingen is in 2021 groter dan in voorgaande jaren.

In 2021 hebben vijftien revalidatie instellingen (voor een motorische beperking) en vijf zorginstellingen (voor een

verstandelijke beperking) deelgenomen aan het Healthy Heroes programma. In totaal zijn hiermee 1997 deelnemers met een beperking bereikt. Daarnaast zijn er twee Gecombineerde Leefstijl Interventies (GLI's) ontwikkeld en hebben acht revalidatie- en zorginstellingen meegedaan met het testen van deze GLI's bij in totaal 55 deelnemers met een beperking (niet weergegeven).

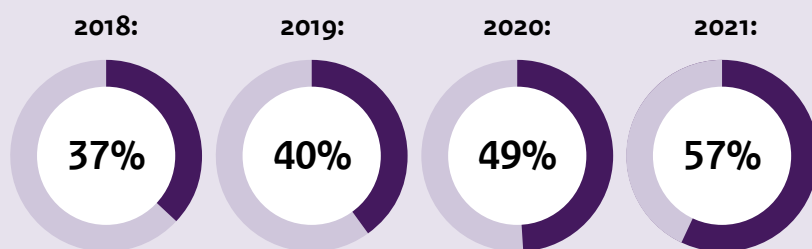
In het NPA staat de afspraak dat in 2020 in 50% van alle opvangorganisaties een pedagogisch professional getraind is op de Gezonde Kinderopvang. Onder deze opvangorganisaties vallen kinderdagverblijven, buitenschoolse opvang en peuteropvang. Eind 2021 is het aantal opvangorganisaties met getrainde professionals toegenomen tot 27%. Dit is nog ver van het beoogde doel voor 2020 (50%). In 2021 zijn er in totaal 1.170 opgeleide coaches, die werkzaam zijn bij 842 organisaties. De toename in het percentage opvangorganisaties met getrainde professionals lijkt in 2021 (3 procentpunt) kleiner dan in 2020 (8 procentpunt).

De betrokken partij heeft een reactie gegeven op het niet behalen van de doelstelling. Deze is hieronder weergegeven.

De doelstelling is bijna behaald (47%) als wordt uitgegaan van de uitgangssituatie. In 2018 is uitgegaan van 2.496 organisaties en eind 2021 zijn er 1.170 coaches opgeleid. Bij het opstellen van de doelstelling was het idee dat elke organisatie over één coach beschikt. Vanuit de grote(re) organisaties kwam vaker nadrukkelijk het verzoek om meer coaches te laten opleiden. Dit gezien het grote aantal locaties waarover deze organisaties beschikken, waarbij één coach niet veel kan uitrichten. Daarom zijn er 1.170 coaches bij 840 verschillende organisaties opgeleid. Daarnaast is er ook meer aandacht uitgegaan naar de vooropleiding van pedagogisch medewerkers. Er zijn diverse train-de-trainers verzorgd voor ROC-docenten. Hier is bij de berekeningen in 2018 niet uitgegaan. Inmiddels zijn er 126 coaches (docenten) Gezonde Kinderopvang opgeleid op 69 verschillende ROC-locaties. De aanpassingen in de aanpak zijn met de opdrachtgever besproken en opgenomen in de werkplannen Gezonde Kinderopvang de afgelopen jaren.

Doelstelling:

In 2020 is de helft van alle gemeenten JOGG-gemeente en wordt voor 2 miljoen kinderen de leefomgeving gezonder.

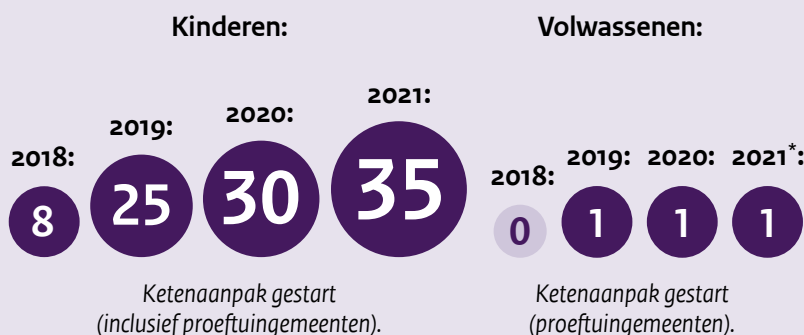

In 2021 is 57% van de gemeenten een JOGG-gemeente. Dit zijn 200 gemeenten van de in totaal 352 gemeenten die er eind 2021 in Nederland zijn. Het aantal JOGG-gemeenten blijft stijgen en hiermee is de afspraak voor 2020 in 2021 behaald. Naast een toename van het aantal JOGG-gemeenten werd ook gestreefd naar een

stijging van gezond gewicht bij jongeren in tenminste 75 JOGG-gemeenten in 2020. Eind 2021 rapporteerden 31 gemeenten een stijging van gezond gewicht bij jongeren. Het is echter niet zeker of dit aantal correct is, omdat er geen actuele landelijke database is met gegevens over gezond gewicht bij jongeren per gemeente.

Doelstelling:

In 2020 is in 35 gemeenten een sluitende aanpak voor kinderen met overgewicht en obesitas gestart. Ook voor volwassenen met overgewicht en obesitas wordt er een ketenaanpak ontwikkeld.

* Twee gemeenten zijn de ketenaanpak aan het opzetten.

In 2020 heeft de ketenaanpak voor kinderen een nieuwe naam gekregen: Kind naar Gezonder Gewicht (KnGG). In 2021 is de aanpak KnGG in 35 gemeenten geïmplementeerd. De afspraak voor 2020 is hiermee in 2021 behaald. Het aantal kinderen dat deelneemt is onbekend, omdat dit (nog) niet gemonitord wordt.

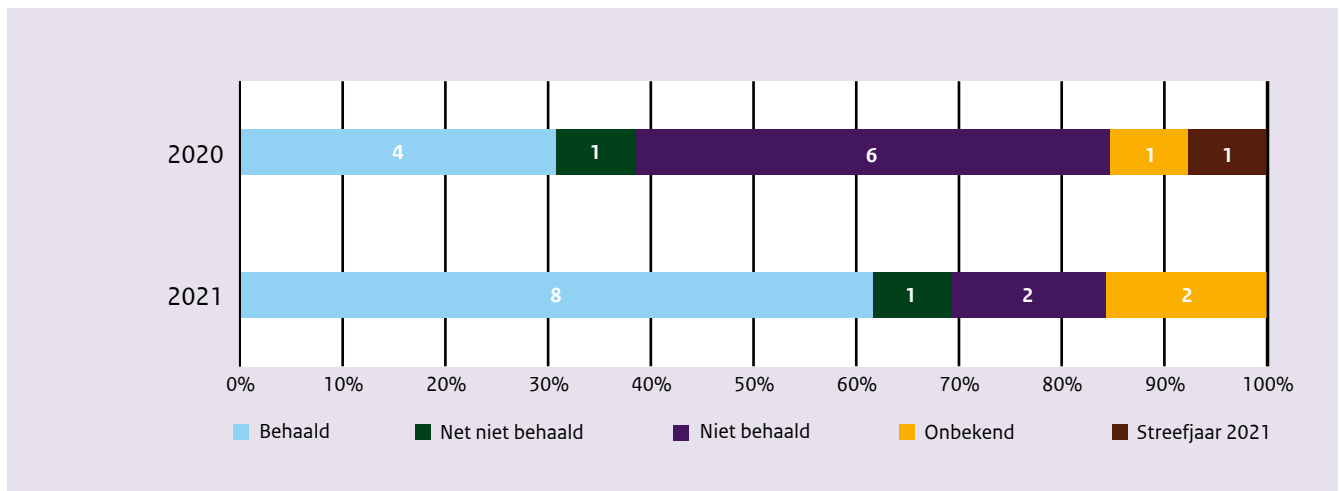
In 2021 zijn drie gemeenten aan de slag gegaan met de netwerkaanpak (voorheen ketenaanpak) overgewicht en obesitas voor volwassenen. In de gemeente Rotterdam hebben zich in totaal 124 volwassenen aangemeld, waarvan er 92 hebben meegedaan aan de netwerkaanpak. De andere twee gemeenten zijn nog in de fase van de opzet van de netwerkaanpak.

4.3 Duiding en conclusie

In Figuur 6 wordt een overzicht gegeven van de afspraken met een streefjaar tot en met 2021, die als doelstelling zijn aangemerkt. Voor het thema Meer sporten en bewegen heeft geen van de als doelstelling geselecteerde afspraken een streefjaar tot en met 2021. In 2021 zijn acht van de dertien als doelstelling geselecteerde afspraken behaald en één net niet. Drie van de behaalde doelstellingen vallen binnen het thema Gezonde voeding en waren in 2019 of 2020 al behaald. Wanneer alleen gekeken wordt naar het aantal behaalde doelstellingen is in 2021 binnen het thema Gezonde omgeving en zorg de meeste vooruitgang geboekt. Vijf van de behaalde doelstellingen vallen binnen dit thema. Deze vijf doelstellingen hadden allen een streefjaar 2020 en één ervan was in 2020 al behaald. De andere vier zijn

in 2021 alsnog behaald. Hiervoor is de vertraging dus beperkt. Twee doelstellingen zijn niet behaald en bij twee doelstellingen ontbraken cijfers om dit te kunnen bepalen. Acht van de dertien doelstellingen zijn gericht op kinderen, jongeren en/of jongvolwassenen. Hiervan zijn er zes behaald, is er één net niet behaald en één niet behaald.

Ook al zijn sommige doelstellingen nog niet behaald, er is wel vooruitgang geboekt. Zo is bijvoorbeeld het aantal scholen met een gezonde schoolkantine tussen 2020 en 2021 met 7 procentpunt gestegen tot 49%. Hiermee is het doel (50% in 2020) in 2021 bijna behaald. Ook zijn bijvoorbeeld twee van de vijf deelafspraken over portiegroottes voor A-merkproducten in het koek-, snoep en chocoladeschap behaald.

Figuur 6. Overzicht van behaalde en (nog) niet behaalde afspraken die als doelstelling zijn aangemerkt met een streefdatum t/m 2021 voor overgewicht in het jaar 2020 en 2021.

Van de 32 outputgerichte afspraken die dit jaar voor overgewicht zijn uitgevraagd, zijn er 24 (75%) in uitvoering (zie Tabel 2). Hiervan hebben er vijf vertraging ondervonden door de corona-epidemie. Drie afspraken (9%) zijn afgerond en bij twee afspraken (6%) is een vervolgactie gestart. Voor twee afspraken (6%) is de

voortgang onbekend. Dertien van deze afspraken waren als doelstelling geselecteerd en zijn ook in de figuur hierboven opgenomen. Voor alle voortgangsinformatie van de outputgerichte afspraken, zie [Bijlage B-voortgang overgewicht](#).

Tabel 2. Voortgangsstatus van outputgerichte afspraken binnen deelakkoord Overgewicht.

Voortgangsstatus	Aantal	Procent
In voorbereiding	1	3%
In uitvoering – weinig of minder voortgang dan beoogd door de corona-epidemie	5	16%
In uitvoering – weinig of minder voortgang dan beoogd door andere reden	0	0%
In uitvoering – voortgang	19	59%
Afgerond	3	9%
Afgerond en vervolgactie gestart	2	6%
Onbekend	2	6%
(Voorlopig) afgebroken	0	0%
Totaal	32	100%

5

Problematisch alcoholgebruik

De partijen binnen het deelakkoord Problematisch alcoholgebruik willen dat er een maatschappelijke trend komt, waarbij de keuze om alcohol te drinken een meer bewuste keuze is en waarbij mensen weten wat de gezondheidseffecten zijn. Daarom zal de brede acceptatie van (overmatig) alcoholgebruik en het kennisniveau moeten worden beïnvloed om een afname van problematisch alcoholgebruik te bereiken.

5.1 Situatie 2010-2021 en ambities

De partijen hebben vier ambities uitgesproken. De eerste ambitie is om het percentage Nederlanders van 18 jaar en ouder dat overmatig⁷ drinkt terug te brengen tot 5% in 2040. Ook het percentage volwassenen dat zwaar⁸ drinkt moet dalen tot 5%. Het percentage overmatige drinkers was in 2018 8,2%. In 2021 ligt het percentage op 7,3% (zie Figuur 7). Dit percentage was lager in 2020 (6,9%) dan in 2021 (25). Het percentage zware drinkers was in 2018 9,0% en 8,3% in 2021 (26). Ook dit percentage was lager in 2020 (7,7%) dan in 2021. Het percentage overmatige en zware drinkers is onder laag en middelbaar opgeleiden lager dan onder hoog opgeleiden. Bij deze cijfers moet opgemerkt worden dat de corona-epidemie de cijfers van 2020 en 2021

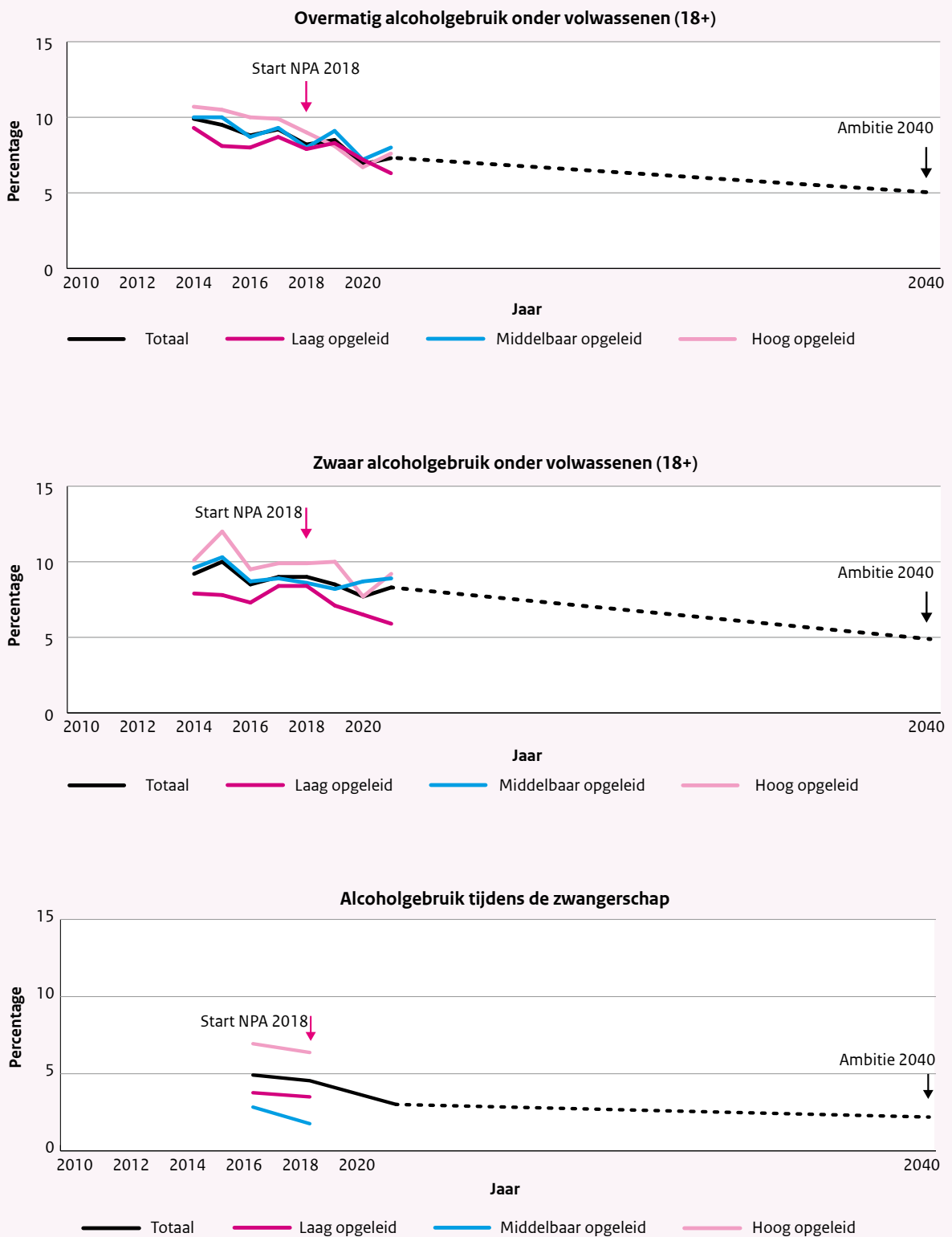
(mogelijk) heeft beïnvloed (6). De corona-epidemie kan tot veranderingen in gedrag hebben geleid, maar de maatregelen hebben ook de uitvoering van het onderzoek beïnvloed. De komende jaren moet blijken hoe de trend zich na de corona-epidemie verder ontwikkelt.

De tweede ambitie is om het percentage vrouwen dat alcohol drinkt, terwijl zij weten dat zij zwanger zijn, te laten dalen tot maximaal 2% in 2040. Uiteindelijk is het streven om te komen tot 0% alcoholgebruik tijdens de zwangerschap. In 2018 dronk 4,2% van de aanstaande moeders terwijl ze wist dat ze zwanger was. In 2018 was het percentage hoger (6%) onder hoog opgeleide vrouwen dan onder middelbaar opgeleide (2%) of laag opgeleide vrouwen (3,2%) (11). In 2021 dronk 2,6% van de aanstaande moeders terwijl ze wist dat ze zwanger was (12). Ten opzichte van 2016 en 2018 is het percentage vrouwen dat alcohol dronk terwijl ze wist dat ze zwanger was gedaald. Deze daling is echter niet statistisch significant (13). Het was voor 2021 niet mogelijk om onderscheid te maken naar opleidingsniveau.

Voor jongeren onder de 18 jaar is de uiteindelijke doelstelling om te komen tot 0% alcoholgebruik. De derde ambitie is dan ook dat in 2040 maximaal 25% van de scholieren ooit alcohol heeft gedronken, maximaal

⁷ Overmatig drinken: meer dan 21 glazen alcohol per week (mannen) of meer dan 14 glazen alcohol per week (vrouwen).

⁸ Zwaar drinken: minstens 1 keer per week 6 of meer glazen alcohol op één dag (mannen) of minstens 1 keer per week 4 of meer glazen alcohol op één dag (vrouwen).

Figuur 7. Situatie 2010-2021 en ambities in het Nationaal Preventieakkoord – Problematisch alcoholgebruik.

15% de afgelopen maand heeft gedronken en maximaal 7% de afgelopen maand heeft gebinged⁹. In 2017 en 2019 lagen deze cijfers respectievelijk rond de 45%, 25% en 18% (27). De data over 2021 komen in het najaar van 2022 beschikbaar. Daarom is in deze voortgangsrapportage de figuur over deze ambitie niet gepresenteerd.

De vierde ambitie beschrijft dat 80% van de Nederlanders van 12 jaar en ouder belangrijke (gezondheids)effecten van (problematisch) alcoholgebruik kent. In 2020 geeft 75% van de volwassenen (18 jaar en ouder) aan bekend te zijn met de richtlijn over alcoholgebruik van de Gezondheidsraad. Slechts 56% van de volwassenen weet echter dat de richtlijn “drink niet of niet meer dan 1 glas alcohol per dag, ongeacht je geslacht” luidt (28). Er zijn geen cijfers voor 2021 bekend.

5.2 Voortgang doelstellingen en afspraken

Om de ambities binnen dit deelakkoord te bereiken zijn er afspraken gemaakt op verschillende relevante terreinen. De afspraken zijn onderverdeeld in vijf thema's: A) Alcohol en de school- en studie omgeving; B) Marketing van alcoholhoudende drank; C) Bewustwording en vroegsignalering; D) Een gezonde sportomgeving; en E) Naleving en handhaving bij leeftijdsgrens en dronkenschap. Net zoals bij het deelakkoord voor roken zijn per thema ook doelstellingen opgesteld. Een selectie van deze doelstellingen wordt in deze rapportage weergegeven, zodat voor ieder thema inzicht wordt gegeven in de voortgang (zie hoofdstuk 2 Methoden). In totaal zijn er zes doelstellingen met een streefdatum tot en met 2021 uitgevraagd.

Hiervan vallen drie doelstellingen (met in totaal vier deeldoelstellingen) binnen thema A, twee binnen thema C (met in totaal zes deeldoelstellingen) en één binnen thema E. Om de doelstellingen te behalen zijn er in totaal veertig afspraken gemaakt met partijen. Voor 15 daarvan is voortgangsinformatie over 2021 uitgevraagd, omdat deze afspraken outputgericht zijn. Hiervan vallen twee afspraken binnen thema A, zes binnen thema B, vier binnen thema C en drie (met in totaal 5 deelafspraken) binnen thema E. Hieronder wordt per thema de voortgang van de doelstellingen weergegeven. Een volledig overzicht van de voortgang van alle doelstellingen en de outputgerichte afspraken binnen het deelakkoord Problematisch alcoholgebruik is online beschikbaar ([Bijlage C-voortgang problematisch alcoholgebruik](#)).

⁹ Binge drinken: 5 of meer glazen alcohol bij één gelegenheid.

5.2.1 A. Alcohol en de school- en studie omgeving

De partijen van het NPA geven aan dat voor alle leeftijdsgroepen (van leerling tot student) en bij alle onderwijstypen (van basisonderwijs tot universitair) nog winst is te behalen op het gebied van alcoholpreventie. Hiervoor zijn in het NPA verschillende doelstellingen opgenomen en afspraken gemaakt. Zo moet overmatig

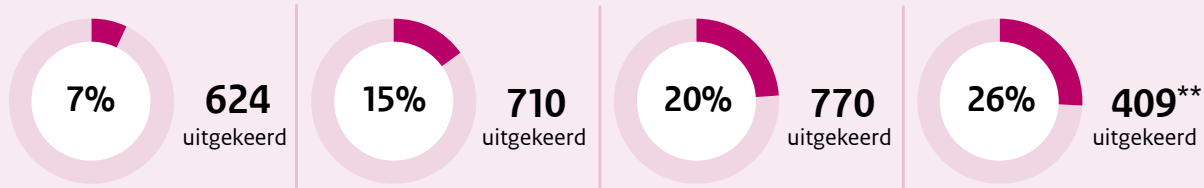
en zwaar alcoholgebruik in de toekomst een minder vanzelfsprekend onderdeel van het studentenleven worden. Binnen dit thema zijn in totaal drie doelstellingen en twee afspraken uitgevraagd bij NPA partijen. De voortgang van de drie doelstellingen wordt in onderstaande infographics weergegeven.

Doelstelling:

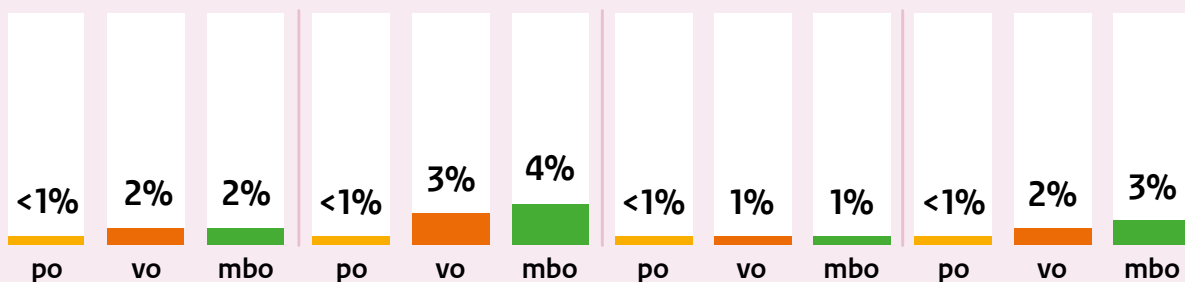
In 2020 maakt 25% van alle po-, vo-, mbo-scholen, praktijkonderwijs en voortgezet speciaal onderwijs (vso) in Nederland gebruik van het Ondersteuningsaanbod Gezonde School. Po, vo en mbo hebben in 2040 overall een Gezonde School Coördinator actief.

Schooljaar 2017-2018 Schooljaar 2018-2019 Schooljaar 2019-2020 Schooljaar 2020-2021

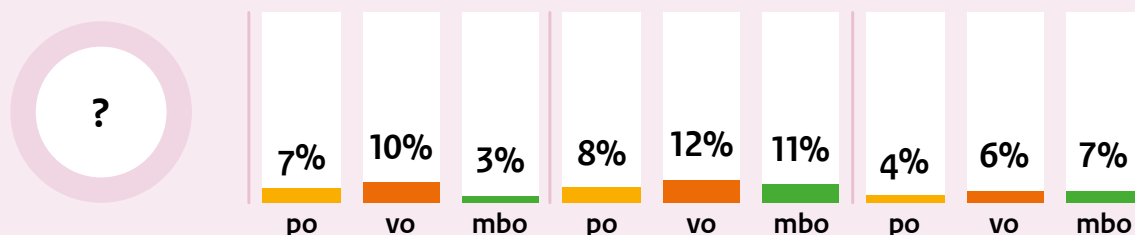
Percentage en aantal scholen met Ondersteuningsaanbod*:

Ondersteuningsaanbod uitgekeerd voor het thema 'Roken, alcohol & drugs' ***:

Percentage aangemelde locaties waar een Gezonde School Coördinator (GSC) actief is***:

*Percentages zijn cumulatief over de schooljaren beschreven.

** 40% van het stimuleringsbudget is in 2021 uitgekeerd. De overige 60% wordt uitgekeerd in 2022.

*** Percentages zijn per schooljaar beschreven.

De eerste doelstelling streeft naar een gebruik van het Ondersteuningsaanbod Gezonde School bij 25% van de po-, vo- en mbo-scholen, praktijkonderwijs en voortgezet speciaal onderwijs (vso) in 2020. Dit heeft betrekking op alle thema's van de Gezonde School en niet specifiek op het thema 'Roken, alcohol & drugs', waarin problematisch alcoholgebruik wordt behandeld. In 2020 was dit doel nog niet behaald. In het schooljaar 2020-2021 is het ondersteuningsaanbod aan 409 scholen uitgekeerd. Daarmee is het totale percentage scholen, praktijkonderwijs en vso dat tussen 2017 en 2021 gebruik heeft gemaakt van het Ondersteuningsaanbod Gezonde School 26% en is de doelstelling behaald. Het percentage scholen dat

gebruik heeft gemaakt van het ondersteuningsaanbod neemt ieder jaar ongeveer evenveel toe. Het ondersteuningsaanbod voor het thema 'Roken, alcohol & drugs', is in het schooljaar 2020-2021 aan een hoger percentage scholen uitgekeerd dan in het schooljaar daarvoor. Eind 2021 hadden in totaal 1.790 schoollocaties een Vignet Gezonde School. Zowel scholen die een ondersteuningsaanbod ontvangen als scholen met een Vignet Gezonde School, hebben een GSC aangesteld. Het percentage aangemelde locaties binnen de po-, vo- en mbo-scholen waar een GSC actief is, is in schooljaar 2020-2021 wel lager ten opzichte van het vorige schooljaar. Mogelijk is één GSC actief op meerdere locaties.

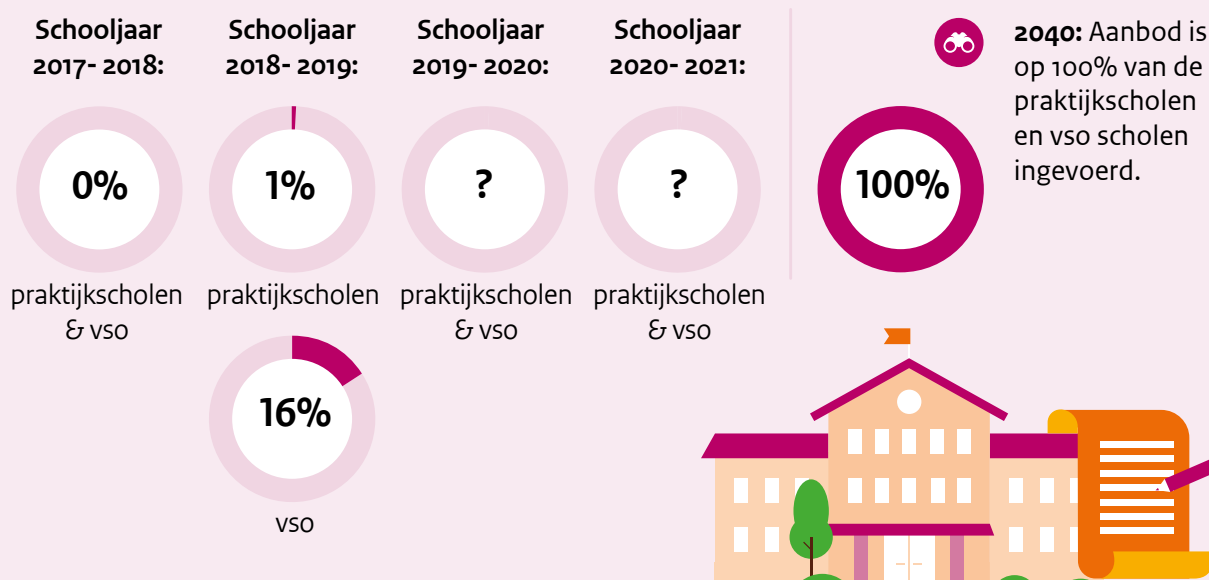
Doelstelling:

In 2020 is er een evidence-based aanbod van alcoholpreventie in po, vo en mbo beschikbaar en voor het praktijkonderwijs en het vso is er een op maat gemaakt en integraal aanbod alcoholpreventie.

Evidence-based aanbod alcoholpreventie aanwezig:

Interventie	Beoordeling
Moti-4	Goed onderbouwd
Adviesgesprek Alcohol Jongeren	Goed onderbouwd
Samen Slagen	Goed onderbouwd
Helder op School: Be wise, think twice	Goed onderbouwd
Helder op School: Frisse Start	Goed beschreven
Helder op School: Samen Fris	Goed onderbouwd
Open en Alert	Goed onderbouwd
ROC-Aanvalsplan	Goed onderbouwd
Take it personal!	Goed onderbouwd

Op maat gemaakt en integraal aanbod alcoholpreventie aanwezig:

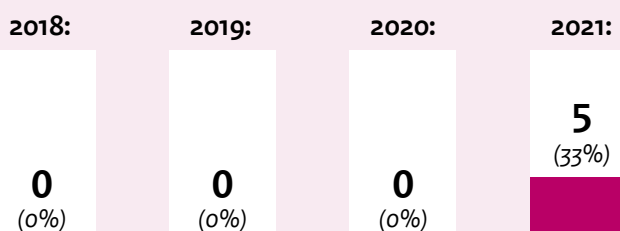
Een tweede doelstelling was dat er in 2020 in het po, vo en mbo een evidence-based aanbod van alcoholpreventie beschikbaar zou zijn. Daarnaast was er een doelstelling dat er in 2020 voor het praktijkonderwijs en het vso een op maat gemaakt integraal aanbod alcoholpreventie zou zijn. Beide doelstellingen waren in 2020 reeds behaald en in 2021 zijn er twee erkende interventies bijgekomen (Helder op School: Frisse Start en Helder op School:

Samen Fris). Daardoor zijn er in totaal 13 erkende interventies in 2021. Beide interventies vallen in de categorie 'Universele Preventie', wat inhoudt dat het gericht is op groepen jongeren en niet ingrijpt op individuele risico's. In 2040 moet het aanbod van op maat gemaakte en integrale alcoholpreventie op alle praktijk- en vso scholen uitgevoerd worden. Het is onbekend op hoeveel van deze scholen dit aanbod in 2021 aanwezig is.

Doelstelling:

In alle steden met universiteiten en grote hogescholen zijn in 2021 plannen 'Alcoholpreventie & Studie' ontwikkeld en in uitvoering.

Aantal steden met universiteiten en grote hogescholen (kennissteden) waar plannen 'Alcoholpreventie & Studie' ontwikkeld zijn.

Plannen voor 'Alcoholpreventie & Studie' zouden in 2021 in alle steden met universiteiten en grote hogescholen ontwikkeld en in uitvoering moeten zijn. In 2021 hebben de eerste vijf steden plannen ontwikkeld en zijn begonnen met de uitvoering van deze plannen. Dit zijn allen universiteitssteden. De betrokken partijen geven aan dat er vertraging is bij het behalen van deze doelstelling door de gevolgen van de corona-epidemie in het onderwijs. Daarom hebben de partijen met het ministerie van VWS afgesproken om de uitwerking van de plannen op te schorten tot de zomer van 2022. De implementatie hiervan zal volgen met ingang van het nieuwe studiejaar 2022-2023.

5.2.2 B. Marketing en alcoholhoudende drank

Alcoholreclame en alcoholmarketing hebben invloed op het gebruik van alcoholhoudende drank. In het NPA zijn afspraken over alcoholreclame en alcoholmarketing gemaakt, die dienen bij te dragen aan de ambities die voor problematisch alcoholgebruik zijn vastgesteld. Binnen dit thema zijn twee doelstellingen geformuleerd in het NPA (deze zijn beschreven in de eerste infographic die hieronder is weergegeven), maar deze zijn niet uitgevraagd en er is niet vastgesteld of ze behaald zijn, omdat ze niet concreet zijn en geen streefdatum hebben. In totaal zes outputgerichte afspraken zijn uitgevraagd bij NPA partijen. Vier hiervan geven een beeld van de voortgang van de doelstellingen in het NPA. De voortgangsinformatie van deze afspraken wordt in de twee onderstaande infographics weergegeven.

Doelstelling:

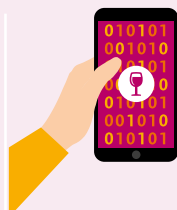
Voorkomen dat marketing voor alcoholhoudende dranken bijdraagt aan problematisch alcoholgebruik. Het streven is dat alcoholmarketing jongeren niet of zo weinig mogelijk bereikt en beïnvloedt.

2018: Onderzoek naar het bereik en de beïnvloeding van jongeren door alcoholuitingen is nog niet gestart.

2019: Onderzoek is gestart.

2020: Onderzoek is afgerond.

2018: 4 grote social media platforms hebben zich gecommitteerd om alcohol-reclame via hun platforms niet terecht te laten komen bij 18-.

2019: Social media platforms operationaliseren en testen het niet bereiken van alcohol-marketing van de doelgroep 18-.

2020: Contact geweest over afschermen van doelgroep 18- met Facebook en Google.

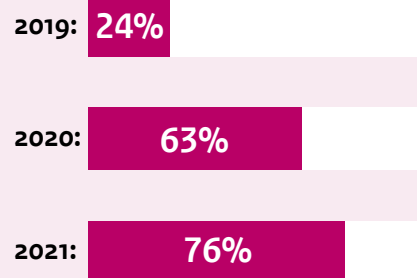
2021: De social media platforms hebben geregeld dat content van alcoholmerken niet terecht komt bij 18-minners.

2018: Geen nieuwe contracten meer afgesloten voor reclameborden van alcoholhoudend bier langs amateursportvelden.

Vanaf 2019: Geen nieuwe contracten meer afgesloten.

Schatting van amateursportverenigingen met reclameborden voor alcoholvrij bier:

De doelstelling 'Voorkomen van de bijdrage van alcoholmarketing aan problematisch alcoholgebruik en dat het daarmee jongeren zo weinig mogelijk bereikt of beïnvloedt' is niet uitgevraagd, maar wordt gemonitord door drie afspraken. De eerste afspraak houdt in dat er een onafhankelijk onderzoek plaatsvindt naar het bereik en beïnvloeding van jongeren door alcoholuitingen bij de top-5 locaties. Dit onderzoek is in 2020 afgerond. Voor de tweede afspraak wordt onderzocht hoe alcoholmarketing op social media voor 18-minners kan worden afgeschermd. Naast dat de grote media platforms hebben

geregeld dat content van alcoholmerken niet terecht komt bij 18-minners, hebben partijen gesprekken gevoerd met influencers en hun management over de bijdrage die zij aan het beperken van alcoholreclame kunnen hebben. De laatste afspraak houdt in dat vanaf 2019 geen nieuwe contracten meer gesloten worden voor reclame voor alcoholhoudende drank langs amateursportvelden. In 2021 hangen op 76% van de amateursportverenigingen uitsluitend nog reclameborden voor alcoholvrij bier langs de velden. Dit aantal nam tussen 2020 en 2021 minder snel toe dan tussen 2019 en 2020.

Doelstelling:

Vóór 2021 komen verstrekkers van alcohol en de industrie met oplossingen om het bereik en de beïnvloeding van jongeren op de top 5 locaties* naar redelijkheid te beperken.

2018 & 2019: De oplossingen baseren zich op onafhankelijk onderzoek van het ministerie van VWS naar het bereik en de beïnvloeding van jongeren door alcoholuitingen bij de top 5 locaties. Dit onderzoek is in 2019 nog niet afgerond.

2020: Het onderzoek is eind 2020 afgerond. De oplossingen zijn nog niet geformuleerd.

2021: De oplossingen zijn nog niet geformuleerd.

** Locaties die door jongeren worden genoemd als locatie waar ze alcoholmarketing waarnemen.*

Op basis van de resultaten van het bovengenoemde onafhankelijke onderzoek naar het bereik en beïnvloeding van jongeren door alcoholuitingen bij de top-5 locaties hebben verstrekkers van alcohol en de industrie afgesproken in 2021 met oplossingen om het bereik en de beïnvloeding van jongeren door alcoholmarketing te beperken¹⁰. Omdat de resultaten van dit onderzoek pas in november 2020 naar de kamer zijn gestuurd, hebben de verstrekkers meer tijd gekregen om tot oplossingen te komen. Ook de onafhankelijke effectmeting die in 2021 plaats had moeten vinden, is hiermee uitgesteld. De resultaten worden medio 2022 verwacht.

5.2.3 C. Bewustwording en vroegsignalering

Om bewustwording en vroegsignalering met betrekking tot alcoholgebruik en -problematiek na te streven zijn er verschillende doelstellingen en afspraken geformuleerd.

Twee daarvan hebben een streefdatum tot en met 2021 en één in 2022. De voortgang daarvan wordt in onderstaande infographics weergegeven.

In 2019 zou worden gestart met de oprichting van een platform vroegsignalering om te zorgen voor agenda-setting, verspreiding van opgedane kennis en implementatie van screening en kortdurende interventies. Deze doelstelling was al behaald.

Verder is de doelstelling geformuleerd om in 2020 een uitgebreid pakket van interventies, zorgpaden, training, steunpunten en aanbod voor problematische alcoholgebruik voor naasten en professionals te implementeren. Deze doelstelling is hieronder opgesplitst in vijf deeldoelstellingen.

¹⁰ Dit is een afspraak uit het NPA die hier als doelstelling is aangemerkt, omdat deze is meegenomen in de Quickscan naar de mogelijke impact van het preventieakkoord (5). Deze is echter niet bij de doelstellingen meegerekend, alleen bij de outputgerichte afspraken.

Doelstelling:

In 2020 is er een keten van matched care (online) interventies.

2018: Geconstateerd dat effectieve interventies probleemdrinkers onvoldoende bereiken.

2019: Gestart met inventarisatie van (online) hulpaanbod.

2020: Inventarisatierapport en advies over het meest kansrijke aanbod zijn uitgebracht.

2021: Er is een keten van drie online alcohol-interventies opgeleverd.

Als eerste is afgesproken om in 2020 een keten van matched care (online) interventies beschikbaar te hebben. In voorgaande jaren zijn het meest kansrijke aanbod van (offline en online) informatievoorziening, interventies voor gedragsverandering en tools rondom alcoholgebruik in kaart gebracht. In 2021 zijn de eerste

drie alcoholinterventies gekoppeld aan de website www.allesoverdrinken.nl. Op de website staat een platform dat drinkers actief helpt met het bewust worden van risico's en de eigen situatie en helpt laagdrempelig aan de slag te gaan met preventieve alcoholinterventies.

Doelstelling:

In 2020 zijn er per doelgroep zorgpaden ontwikkeld en op lokaal niveau geïmplementeerd.

Doelgroep	2018	2019	2020	2021
Ouderen	Best practices opgesteld en verbeterd.	Activiteiten nog niet gestart.	Vorbereidingen voor zorgpaden getroffen.	Kansrijke interventies in kaart gebracht.
Jeugd/ jongvolwassenen	Activiteiten nog niet gestart.	Activiteiten nog niet gestart.	Verschiedende interventies beschikbaar en/of ontwikkeld. Vorbereidingen voor zorgpaden getroffen.	Onbekend
Eerstelijnszorg	Activiteiten nog niet gestart.	Activiteiten nog niet gestart.	Activiteiten nog niet gestart.	Onbekend
Tweedelijnszorg	Activiteiten nog niet gestart.	Pilot gestart t.b.v. ketenzorg en netwerk.	Handreiking verspreid onder tweedelijns-professionals.	Zorgpaden GGZ en ziekenhuizen uitgestippeld.
Werknemers	Onbekend in hoeverre Zorgstandaard Problematisch alcoholgebruik verwerkt is in beleidsplannen en/of handwijzen van bedrijfsartsen.	Gekeken naar NVAB standpunt Alcohol en Drugsbeleid.	Signalerings-instrument voor werkgevers ontwikkeld, gebaseerd op richtlijnen, zorgstandaarden en onderzoek.	ADM-beleid in bedrijven geïmplementeerd.
Zwangeren	Activiteiten nog niet gestart	Activiteiten nog niet gestart	Activiteiten nog niet gestart	Benodigde activiteiten om een multidisciplinaire richtlijn te ontwikkelen onderzocht.

Ten tweede is geformuleerd dat in 2020 per doelgroep zorgpaden voor vroegsignalering zijn ontwikkeld en op lokaal niveau zijn geïmplementeerd. Werkgroepen op het gebied van vroegsignalering die in voorgaande jaren zijn gevormd hebben in 2021 een basis gelegd om zorgpaden of zorgprogramma's te realiseren. Zo heeft de werkgroep Tweedelijnszorg voor de GGZ en voor ziekenhuizen een zorgpad uitgestippeld. De werkgroep Ouderen heeft de kansrijke interventies in kaart gebracht

en de werkgroep Zwangeren heeft de benodigde activiteiten om een multidisciplinaire richtlijn te ontwikkelen onderzocht. Deze kunnen lokale partijen zelf vertalen naar zorgpaden, toegespitst op de lokale situatie, en implementeren. Op dit moment zijn volgens de partij ongeveer 80% van alle zorgpaden ontwikkeld en wordt verwacht dat in 2022 alle zorgpaden ontwikkeld zijn.

Doelstelling:

In 2020 zijn vrijwilligers getraind zodat zij goed geëquipeerd zijn voor vroeg-signalering.

2018: Voorbereiding training nog niet gestart.

2019: Inventarisatiefase en ervaringen worden gedeeld.

2020 & 2021: Geen aanvullende informatie over het aantal getrainde vrijwilligers.

Ten derde is geformuleerd dat er in 2020 vrijwilligers zijn getraind zodat zij bekwaam zijn om ingezet te worden voor vroegsignalering van (problematisch) alcoholgebruik.

Hierover is in 2021, evenals in 2020, geen informatie beschikbaar.

Doelstelling:

In 2020 zijn er steunpunten voor consultatie, advies en deskundigheidsbevordering.

2018: Aantal steunpunten onbekend. Volgens eigen website geven 10 verslavingszorginstellingen uitvoering aan advies en consultatie.

2019: Uitvraag gestart bij instellingen hoe zij steunpunten vorm geven.

2020:

- 13 Verslavingszorginstellingen met een steunpunt dragen samen bij aan de ontwikkeling van één centrale Consultatie- en Advieslijn.
- De resultaten van het inventarisatierapport over draagvlak voor een centrale Consultatie- en Advieslijn zijn overwegend positief.

2021: Er zijn enkele modellen voor de Consultatie- en Advieslijn uitgewerkt. Door het ontbreken van structurele financiering vindt geen verdere implementatie plaats.

Ten vierde is als deeldoelstelling geformuleerd dat er in 2020 steunpunten zijn voor consultatie, advies en deskundigheidsbevordering voor bewustwording en vroegsignalering van (problematisch) alcoholgebruik. In

2021 zijn enkele modellen voor de Consultatie- en Advieslijn uitgewerkt. Volgens de partij vindt geen verdere implementatie plaats door het ontbreken van structurele financiering.

Doelstelling:

In 2020 is er een landelijk aanbod voor naasten geïmplementeerd.

2018: Geen landelijk dekkend én evidence-based hulpaanbod voor naasten. Elke verslavingszorginstelling geeft hier eigen invulling aan.

2019: Twee bewezen effectieve interventies voor naasten worden door enkele verslavingszorginstellingen aangeboden. Gestart met inventarisatie voor aanvullende interventies.

2020: De inventarisatie van te implementeren interventies heeft plaatsgevonden.

2021:**11**

verslavingsinstellingen getraind in evidence based naasteninterventies

94

professionals getraind in 'CRAFT', 'de 5-stappenmethode' en 'Help mijn kind kan niet zonder!'

190.000

naasten bereikt via social media campagne

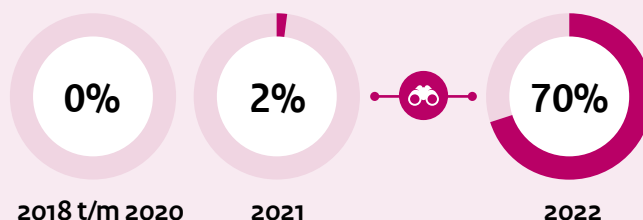
Ten slotte is afgesproken dat er in 2020 een landelijk aanbod voor hulp aan naasten geïmplementeerd zal zijn. Nadat er in 2020 een inventarisatie heeft plaatsgevonden welke interventies de instellingen willen implementeren, zijn in 2021 landelijk in totaal 11

verslavingszorginstellingen getraind in evidence-based naasteninterventies. Er zijn in totaal 94 professionals getraind: 65 in 'CRAFT', 9 in de '5-Stappenmethode' en 20 in 'Help, mijn kind kan niet zonder!'. Een campagne op social media heeft 190.000 naasten bereikt.

Doelstelling:

In 2022 heeft 70% van de verloskundigen een training gevolgd om alcoholgebruik bespreekbaar te maken bij zwangere vrouwen en vrouwen in het kraambed.

Percentage verloskundigen dat de training heeft gevolgd:

2018: De trainingen zijn nog niet gestart. De plannen en samenwerkingen liggen klaar.

2019: De trainingen zijn nog niet gestart. Er is een start gemaakt met de nulmeting om de behoefte aan producten te peilen voor implementatie van de training.

2020: Het Trimbos-instituut heeft de training ontwikkeld.

2021: De training (e-learning) is gelanceerd. 47 verloskundigen hebben hem volledig voltooid.

2022: In 2022 wordt de e-learning bij verloskundigen onder de aandacht gebracht.

De tweede doelstelling binnen dit thema is dat in 2022 70% van de verloskundigen een training heeft gevolgd om alcoholgebruik bespreekbaar te maken bij zwangere vrouwen en vrouwen in het kraambed. De in 2020 ontwikkelde training (e-learning) is eind november 2021 gelanceerd. Eind 2021 hebben 92 verloskundigen (3%) ingelogd bij de e-learning. Zevenveertig verloskundigen (2%) hebben deze volledig voltooid. In 2022 wordt met behulp van diverse activiteiten de e-learning onder de aandacht van de verloskundigen gebracht. In één jaar tijd zal het aantal getrainde verloskundigen dus nog van 2% naar 70% moeten worden gebracht.

5.2.4 D. Een gezonde sportomgeving

In het NPA staan doelstellingen en afspraken om ervoor te zorgen dat de sportsector aan alle sporters en andere bezoekers een gezonde sportomgeving kan bieden, waar nog meer dan voorheen een gezonde leefstijl wordt gestimuleerd. Overmatig/zwaar alcoholgebruik en sport gaan niet samen. De doelstellingen, die binnen dit thema zijn geformuleerd, kennen allen een streefdatum na 2021 en twee ervan zijn samengevat in onderstaande infographic. De andere twee hebben betrekking op het verbeteren van de handhaving van de leeftijdsgrens en worden hier niet besproken.

Doelstelling:

In 2025 biedt 50% van de sportverenigingen met een eigen kantine/accommodatie een gezonde sportomgeving. In 2040 biedt 80% een gezonde sportomgeving.

2019: Onderzoek en advies rondom alcoholbeleid in de sport afgerond en richtlijnen opgesteld en gecommuniceerd.

2021: De richtlijnen voor een gezonde sportomgeving worden vanaf dit jaar verwerkt tot challenges. De challenges worden meegenomen in de begeleiding en monitoring door de Team:Fit coaches

Aantal sportverenigingen via Team:Fit aan de slag voor een gezonde sportomgeving

2018 & 2019: ?

2020: 1800

2021: 1900

Aantal personen dat een IVA*-certificaat heeft behaald

2020: 11.394

2021: 23.387

Aantal sportverenigingen dat is bezocht door JOGG

2021: 375

waarvan 173 voor de eerste keer

* IVA = Instructie Verantwoord Alcoholshenken

De doelstellingen beogen dat in 2025 50% en in 2040 80% van de sportverenigingen met een eigen kantine/accommodatie een gezonde sportomgeving biedt. Het percentage dat een gezonde sportomgeving biedt, is niet bekend, maar vanaf 2020 wordt wel het aantal sportverenigingen dat meedoet aan challenges van Team:Fit bijgehouden. Dit waren er in 2021 1900. Volgens het CBS waren er in 2020 in totaal 26.130 sportverenigingen in Nederland (29). Vanuit het verenigingspanel van het Mulier Instituut blijkt dat 50% van de sportclubs een eigen kantine ter beschikking heeft (persoonlijke communicatie Mulier Instituut). Op basis hiervan kan worden geschat dat in 2020 ongeveer 14% en in 2021 15% van de verenigingen een gezonde sportomgeving biedt. Het aantal sportverenigingen met

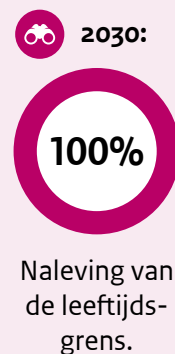
een eigen kantine/accommodatie die een gezonde sportomgeving biedt zal in de komende jaren flink moeten groeien om het doel van 2025 (50%) te behalen. Het aantal personen dat een IVA-certificaat heeft behaald is wel verdubbeld in een jaar.

5.2.5 E. Naleving en handhaving bij leeftijdsgrens en dronkenschap

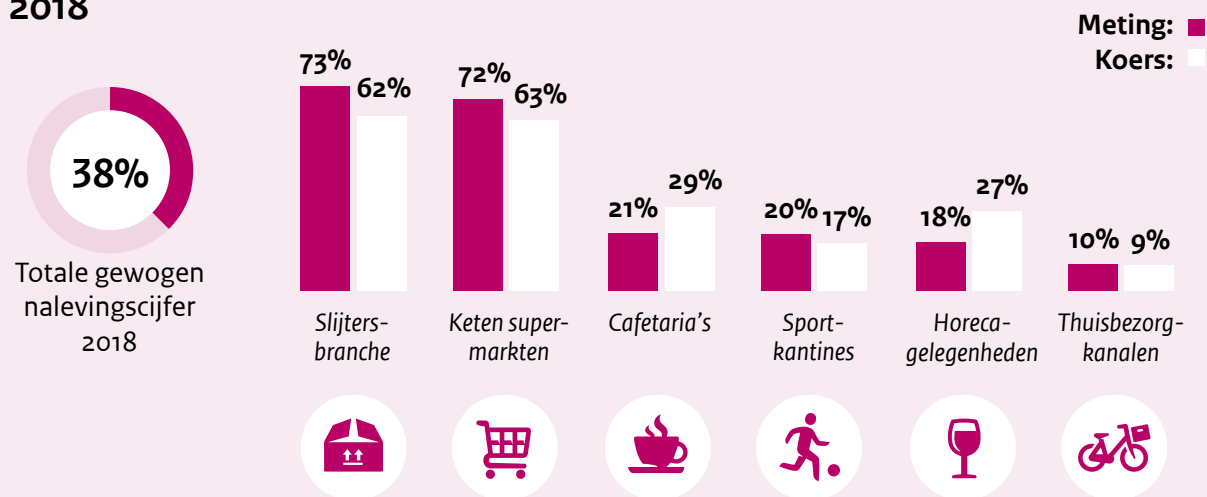
In het NPA zijn verschillende afspraken gemaakt om de naleving van de leeftijdsgrens voor het verstrekken van alcohol en het niet verstrekken van alcohol bij dronkenschap te verbeteren. Hieraan zijn drie doelstellingen gekoppeld, waarvan er één een streefdatum in 2030 heeft. De voortgangsinformatie voor deze doelstellingen is in onderstaande infographic weergegeven.

Doelstelling:

1. 100% naleving van de leeftijdsgrens bij verstrekking van alcohol voor alle verstrekkers vanaf 2030.
2. Verstrekkers streven naar een lineair stijgende naleving vanaf 2018 naar 2030.
3. In 2020 en 2024 wordt in kaart gebracht of verstrekkers op koers liggen en waar behoefte is aan extra inspanningen, controles of bijsturing.

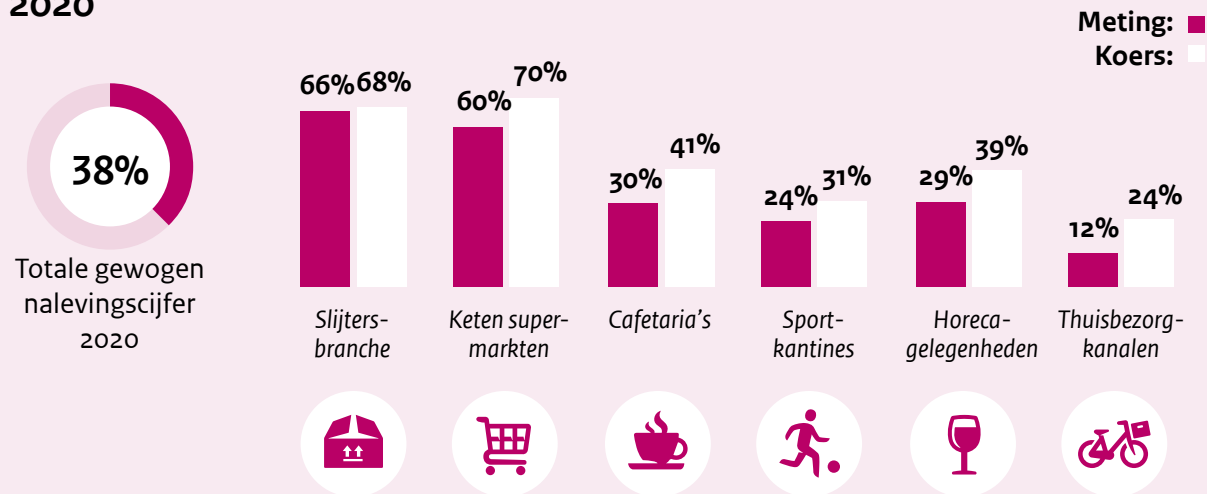

2018

2019: Er heeft geen nalevingsonderzoek plaatsgevonden.

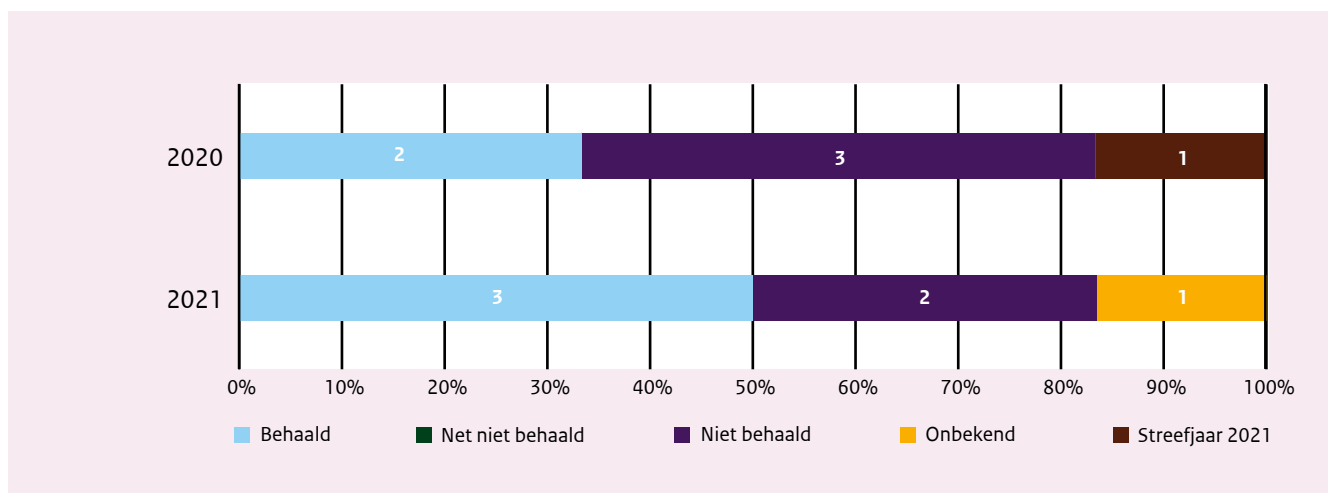
2020

Binnen dit thema is de doelstelling geformuleerd dat alle verstrekkers van alcohol streven naar een lineair stijgende naleving van de leeftijdsgrens bij verstrekking van alcohol tot uiteindelijk 100% naleving in 2040. Het onderzoek om te kijken hoe goed de naleving is, vindt om het jaar plaats en zal in 2022 weer plaatsvinden. Voor 2021 zijn hierover dus geen gegevens bekend. In 2022 zullen ook flitsbezorgers meegenomen worden in het onderzoek. In de voortgangsinformatie die voor de outputgerichte afspraken is aangeleverd, komt naar voren dat in 2021 door de partijen zelf een steekproef bij slijterijketens is uitgevoerd. In deze steekproef was het (gewogen) nalevingspercentage 92%. Per 1 juli 2021 is de nieuwe Alcoholwet ingegaan, waarin onder andere een verbod op wederverstrekking is opgenomen. De Alcoholwet is geen afspraak of doelstelling binnen het NPA, maar is als additionele maatregel door VWS opgesteld om de naleving te verbeteren. Deze wet moet het lastiger maken voor minderjarigen om alcohol te verkrijgen. De verwachting is dat door de Alcoholwet het nalevingspercentage in 2022 zal toenemen.

5.3 Duiding en conclusie

In totaal is er informatie over twaalf doelstellingen uitgevraagd, waarvan vier in thema A (Alcohol en de school- en studie omgeving), vier in thema C (Bewustwording en vroegsignalering), twee in thema D (Een gezonde sportomgeving) en twee in thema E (Naleving en handhaving). Zes hiervan zouden in 2021 of daarvoor behaald moeten zijn. Zoals te zien in Figuur 8 zijn er drie daarvan daadwerkelijk behaald. Eén daarvan, met streefjaar 2020, is in 2021 alsnog behaald. Eén van de doelstellingen (in thema D) is opgedeeld in vijf deeldoelstellingen. Omdat één van deze deeldoelstellingen niet behaald is en één is ingedeeld als afgebroken vanwege een gebrek aan structurele financiering voor implementatie, is de gehele doelstelling als niet behaald ingedeeld. In eerdere voortgangsrapportages zijn deze deeldoelstellingen als aparte doelstellingen meegeteld. Het andere niet behaalde doel had 2021 als streefdatum en heeft een jaar uitstel gekregen van VWS vanwege de corona-epidemie. Voor deze voortgangsrapportage wordt echter de oorspronkelijke planning aangehouden. Er is één doel gesteld voor 2022 (in thema C). Om deze in 2022 te halen, moet nog veel gebeuren. Aan de meeste doelstellingen die gesteld zijn voor 2025 en later wordt nog gewerkt door de partijen.

Figuur 8. Overzicht van behaalde en (nog) niet behaalde doelstellingen met een streefdatum t/m 2021 voor problematisch alcoholgebruik voor de jaren 2020 en 2021.

In Tabel 3 staat de voortgangsstatus samengevat van de vijftien outputgerichte afspraken die uitgevraagd zijn. Hiervan zijn er twee (13%) afgerond. De overige afspraken (87%) zijn nog in uitvoering, waarvan ongeveer een derde minder voortgang heeft dan beoogd

vanwege de corona-epidemie. Een uitgebreide beschrijving van de voortgangsinformatie voor alle uitgevraagde doelstellingen en afspraken is te vinden in [Bijlage C-voortgang problematisch alcoholgebruik](#).

Tabel 3. Voortgangsstatus outputgerichte afspraken binnen het deelakkoord Problematisch alcoholgebruik.

Voortgangsstatus	Aantal	Procent
In voorbereiding	0	0%
In uitvoering – weinig of minder voortgang dan beoogd door de corona-epidemie	4	27%
In uitvoering – weinig of minder voortgang dan beoogd door andere reden	2	13%
In uitvoering – voortgang	7	47%
Afgerond	1	7%
Afgerond en vervolgactie gestart	1	7%
Onbekend	0	0%
(Voorlopig) afgebroken	0	0%
Totaal	15	100%

6

Discussie en conclusie

Het Nationaal Preventieakkoord (NPA) heeft gezorgd voor de totstandkoming van een groot aantal doelstellingen en afspraken, waaraan gewerkt wordt door meer dan 70 partijen. De eerste voortgangsrapportage van het NPA (3) liet zien dat in het eerste jaar na ondertekening (2019) een substantieel deel van de afspraken (in het NPA ook wel acties genoemd) nog niet opgestart was of in de voorbereidende fase was. In 2020 waren vrijwel alle afspraken in uitvoering en was er een klein deel ook al afgerond (4). In 2021 is alleen de voortgang nagevraagd van doelstellingen en van 62 afspraken die zoveel mogelijk concrete en meetbare, resultaten leveren voor de beoogde doelgroepen in het NPA (zoals jongeren, zwangere vrouwen of rokers). Door deze aanpak zijn de resultaten uit deze voortgangsrapportage niet een-op-een vergelijkbaar met de eerdere rapportages over 2019 en 2020. Uit deze navraag blijkt dat bijna alle outputgerichte afspraken in uitvoering zijn, op één afspraak na die nog in voorbereiding is. Bijna één vijfde van de outputgerichte afspraken is inmiddels afgerond (18%). Bij drie hiervan zijn vervolgacties gestart. Vierenzeventig procent van de outputgerichte afspraken (n=46) is in uitvoering. Bij het merendeel (70%) daarvan wordt vooruitgang geboekt, maar voor ongeveer een kwart (n=12) hiervan is de voortgang minder dan beoogd door de corona-epidemie. Dit speelt voornamelijk een rol bij de afspraken in de deelakkoorden Problematisch alcoholgebruik (n=4) en Overgewicht (n=6). Ook zijn twee afspraken (3%) om diverse redenen afgebroken, beiden bij het deelakkoord Roken.

In de voorgaande hoofdstukken zijn per deelakkoord (en per thema) samenvattingen van de voortgang van de outputgerichte afspraken en doelstellingen weergegeven. Het overzicht van alle door de partijen aangeleverde informatie voor de startmeting (status aan het begin van het akkoord) en de voortgangsinformatie over 2021 is online beschikbaar ([Bijlage A-voortgang roken](#); [Bijlage B-voortgang overgewicht](#); [Bijlage C-voortgang problematisch alcoholgebruik](#)).

Doelstellingen tot en met 2021

Er staan in het akkoord in totaal 41 doelstellingen die een streefdatum tot en met 2021 hadden (inclusief de afspraken uit het deelakkoord Overgewicht, die als doelstelling zijn aangemerkt). In 2021 zijn 22 van deze doelstellingen behaald en twee net niet (binnen 5% van de streefwaarde). In totaal is dus 59% van de doelstellingen vrijwel of helemaal behaald. Op de doelstellingen die nog niet behaald zijn, is wel verdere vooruitgang geboekt. Zo is het aantal beheerde rookvrije speeltuinen met 11 procentpunt toegenomen, is het aantal gezonde schoolkantines toegenomen met 7 procentpunt en zijn er 100 sportkantines bijgekomen die aan de slag zijn met een gezonde sportomgeving via Team:Fit. Ook is op sommige doelstellingen die in 2020 al behaald waren nog verdere vooruitgang geboekt.

In 2020 waren elf doelstellingen met 2020 als streefjaar nog niet behaald. Dit werd volgens partijen onder andere veroorzaakt door de corona-epidemie of doordat

het opzetten van grotere samenwerkingsverbanden meer tijd kostte dan bij het opstellen van het NPA in 2018 werd voorzien. Deze rapportage laat zien dat vijf van deze doelstellingen in 2021 alsnog zijn behaald. Bij deelakkoorden Problematisch alcoholgebruik en Roken is 30-40% van de doelstellingen nog niet behaald. In het deelakkoord Overgewicht zijn alleen algemene doelen afgesproken en geen doelstellingen per thema. Daarom zijn voor het deelakkoord Overgewicht enkele afspraken aangemerkt als doelstelling voor deze voortgangsrapportage van het NPA. Uit de voortgangsrapportage blijkt dat 15% van deze aangemerkte doelstellingen nog niet is behaald. Voor vier doelstellingen kon op basis van de voortgangsinformatie niet worden beoordeeld of ze zijn behaald of niet. De doelstellingen binnen en tussen de deelakkoorden verschillen wat betreft het ambitieniveau en de mogelijke impact die een doelstelling, via zowel het effect als het bereik, kan hebben op de leefstijl. Zo zijn bijna alle schoolpleinen en kinderdagverblijven rookvrij geworden (groot bereik), maar speeltuinen en kinderboerderijen (klein bereik) nog niet. Hiermee is geen rekening gehouden bij het bepalen of doelstellingen behaald zijn en het beschrijven van de voortgang van de deelakkoorden als geheel.

Ontwikkelingen in de leefstijlcijfers

Vergeleken met 2020 is het percentage personen dat rookt of problematisch alcohol gebruikt in 2021 niet verder gedaald. In sommige gevallen ligt het percentage zelfs hoger dan in 2020. Vergeleken met 2018 is het aandeel rokers bijna 2 procentpunten lager in 2021 (8). Het aantal kinderen met overgewicht lijkt in 2021 weer toe te nemen vergeleken met 2020. Het percentage volwassenen met overgewicht ligt sinds het afsluiten van het NPA rond de 50%. Hier is dus geen stijging te zien, maar ook geen daling. Deze veranderingen lijken zich niet te voltrekken onder laag opgeleide volwassenen. In deze groep ligt het percentage dat overmatig alcohol gebruikt of obesitas heeft in 2021 lager vergeleken met 2020. Het is niet duidelijk waardoor dit komt. Oorzaken kunnen veranderingen in gedrag zijn, onder andere veroorzaakt door de corona-epidemie. Ook de dataverzameling voor de Gezondheidsenquête is in 2020 en 2021 verstoord geweest door de corona-epidemie (6). Het monitoren van de leefstijl van de Nederlandse bevolking in de toekomst moet uitwijzen hoe deze trends zich verder ontwikkelen. Mocht de stijgende trend zich na 2021 inderdaad verder voortzetten, dan zijn nog meer aanvullende maatregelen nodig om de gestelde ambities voor 2040 te halen. Deze rapportage is niet geschikt om aan te geven in welke mate de afspraken in het NPA voldoende effect en bereik hebben om de leefstijlcijfers te beïnvloeden. Dit zal verder onderzocht worden in de impactschatting die plaatsvindt in 2023.

Kanttekeningen

Deze voortgangsrapportage laat per deelakkoord zien welke voortgang er in het jaar 2021 is geboekt voor de doelstellingen en outputgerichte afspraken. De beoordeling van de voortgang is gebaseerd op de informatie die door de akkoordpartijen is aangeleverd. De voortgang is op basis van deze informatie zo objectief mogelijk beoordeeld, maar is wel afhankelijk van de kwaliteit van de aangeleverde informatie. Deze rapportage levert ook geen inzicht in de impact van het NPA op sociaaleconomische gezondheidsverschillen. Hoewel het NPA beoogt sociaaleconomische verschillen in roken, overgewicht en problematisch alcoholgebruik terug te dringen, zijn veel afspraken niet op specifieke sociaaleconomische groepen gericht. Ook is nauwelijks voortgangsinformatie uitgesplitst naar sociaaleconomische positie aangeleverd. Wel is de ontwikkeling in de leefstijlcijfers waar mogelijk naar opleidingsniveau uitgesplitst.

Meetbaarheid

Zoals ook in de voortgangsrapportage van 2019 en 2020 is benoemd (3, 4), bestaat het NPA uit een grote verscheidenheid aan afspraken die niet allemaal even specifiek, meetbaar, acceptabel, realistisch en tijdgebonden (“SMART”) geformuleerd zijn. Door doelstellingen (en mogelijk ook afspraken) zo “SMART” mogelijk te formuleren kan beter worden vastgesteld wat de voortgang van de doelstellingen is en of deze zijn behaald. In alle drie de deelakkoorden zijn verschillende doelstellingen of afspraken niet volgens het SMART principe geformuleerd. In zulke gevallen is bijvoorbeeld niet afgesproken wanneer de afspraak afgerond of de doelstelling behaald zou moeten zijn. Een voorbeeld hiervan is de afspraak “Sportaanbieders bieden laagdrempelig sportaanbod aan om inactieve mensen en kinderen met (risico op) overgewicht in beweging te krijgen”. Ook is in sommige gevallen niet concreet benoemd hoe groot het resultaat is dat behaald moet worden. Een voorbeeld hiervan is de doelstelling “In 2020 zijn vrijwilligers getraind zodat zij goed geëquipeerd zijn voor vroegsignalering”. Concrete cijfermatige voortgangsinformatie is nodig om de voortgang en het al dan niet behalen van doelstellingen te beoordelen. Deze informatie is ook essentieel om in 2023 de impact van de voortgang van de doelstellingen en afspraken op het behalen van de ambities in te schatten.

Impact corona-epidemie

In 2020 en 2021 heeft de corona-epidemie in Nederland grote impact gehad op de maatschappij. Ook de akkoordpartijen hebben hier op verschillende manieren hinder van ondervonden. Meerdere deelnemende partijen in bijvoorbeeld het onderwijs, de horeca

en de zorg hebben aangegeven moeilijke jaren te hebben gehad. Hierbij lagen prioriteiten bij (crisis) werk gerelateerd aan de corona-epidemie in plaats van bij de afspraken zoals gesteld in het NPA. Net als in 2020 is er hierdoor in 2021 voor een deel van de afspraken minder voortgang geboekt dan van tevoren beoogd was. Voornamelijk bij de deelakkoorden Problematisch alcoholgebruik en Overgewicht werd in de voortgangsinformatie over de afspraken aangegeven dat daar weinig of minder vooruitgang was dan beoogd vanwege de corona-epidemie.

Outputgerichte monitor

Dit is het eerste jaar dat niet voor *alle* afspraken een uitvraag van voortgangsinformatie is gedaan, maar een uitvraag voor outputgerichte afspraken. Dit maakte de beoordeling van de voortgang van de afspraken eenvoudiger. Het is namelijk moeilijker te beoordelen of er concrete voortuitgang is geboekt bij procesafspraken. Voor concrete (cijfermatige) informatie, zoals het aantal JOGG gemeenten of de oplevering van een e-learning, is dit makkelijker. Daarnaast is de focus nu iets meer gericht op die afspraken die mogelijk meegenomen zullen worden in de impactschatting van 2023, waarin gemodelleerd zal worden wat de te verwachten ontwikkeling in de leefstijlcijfers zal zijn tot 2040 op basis van de huidige stand van zaken en de voortgang van het NPA.

Het huidige kabinet wil het bestaande NPA versterken en versnellen. De huidige thematafels zijn in overleg over aanvullende afspraken. Ook zijn mentale gezondheid (30) en bewegen (persoonlijke communicatie Ministerie van VWS) belangrijk thema's die mogelijk in de vorm van een akkoord of alliantie zullen worden geadresseerd. Het is aan te bevelen om in aanloop naar deze nieuwe afspraken en nieuwe thema's de aanpak van een voortgangsmonitor te evalueren. Daarbij kan bijvoorbeeld nagedacht worden of en op welke manier nieuwe afspraken in de monitor zullen worden opgenomen, aan welke voortgangsinformatie het meest behoefte is, hoe deze voortgangsinformatie wordt verzameld en mogelijk over het aantal afspraken of doelstellingen dat zal worden gemonitord. De huidige voortgangsrapportage is sterk gericht op de voortgang van vooral de concrete afspraken en doelstellingen (monitor op output).

Conclusie en vooruitblik

De uitvoering van de afspraken binnen het NPA is inmiddels ruim drie jaar onderweg. Hoewel een deel van de doelstellingen met een streefdatum t/m 2021 nog niet is behaald, is er voor de meeste doelstellingen wel vooruitgang geboekt. Enkele doelstellingen zijn echter nog ver van het beoogde doel verwijderd. Ook wordt

voor de meeste outputgerichte afspraken vooruitgang geboekt. Omdat het voor een groot deel van de afspraken tijd kost voordat ze een mogelijk effect laten zien, kan de voortgang tot en met 2021 nog moeilijk direct gerelateerd worden aan de ontwikkeling van de leefstijl en het al dan niet behalen van de ambities van het NPA in 2040. De inschatting van de mogelijke impact van het NPA, die het RIVM uitvoerde in 2018, is op dit moment de enige indicatie voor het behalen van de gestelde ambities met de afspraken en doelstellingen in het akkoord (5). Er werd in dit rapport, op basis van de aanname dat alle doelstellingen behaald zouden worden, geschat dat de ambitie dat Nederland in 2040 minder dan 5% volwassen rokers heeft mogelijk behaald kon worden. De ambities voor overgewicht en problematisch alcoholgebruik werden met de afspraken als niet haalbaar ingeschat. Leefstijlcijfers laten zien dat sinds de start van het NPA het percentage mensen met overgewicht, het aandeel rokers en overmatige drinkers nauwelijks gedaald is. Deze voortgangsrapportage laat zien dat in 2021 meer dan de helft van de doelstellingen is behaald of bijna behaald. Ongeveer een derde is nog niet behaald. Het is op dit moment nog niet duidelijk of de ambities van 2040 verder in de knel komen doordat sommige doelen in 2021 niet zijn behaald. Ook is nog niet bekend wat de langetermijneffecten van de corona-epidemie op de leefstijl van mensen zullen zijn. Het RIVM rekent in 2023 opnieuw door in hoeverre ambities van het NPA kunnen worden gehaald in 2040, rekening houdend met de voortgang van het NPA en de ontwikkeling van de leefstijlcijfers. Hoe dan ook zullen er, naast het alsnog behalen van de doelstellingen, aanvullende maatregelen nodig zijn om de ambities voor overgewicht, problematisch alcoholgebruik en roken te behalen (31).

7

Referenties

1. Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport. Nationaal Preventieakkoord. Naar een gezonder Nederland. Den Haag: Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport; 2018.
2. Hilderink HBM, Verschuuren M. Volksgezondheid Toekomst Verkenning 2018: Een gezond vooruitzicht. Synthese. Bilthoven: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu; 2018.
3. van Giessen A, Boer J, van Gestel I, Douma E, du Pon E, Blokstra A, et al. Voortgangsrapportage Nationaal Preventieakkoord 2019. Bilthoven: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu; 2020. RIVM rapport: 2020-0104.
4. van Giessen A, Boer J, van Gestel I, Pees S, Douma E, Kuijpers T, et al. Voortgangsrapportage Nationaal Preventieakkoord 2020. Bilthoven: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu; 2021. RIVM rapport: 2021-0098.
5. Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu. Quickscan mogelijke impact Nationaal Preventieakkoord. Bilthoven: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu; 2018.
6. Smeets M, van den Brakel J. Toelichting berekening kwartaal- en jaarcijfers Gezondheidsenquête 2020 2021. Beschikbaar via: <https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/rapportages/2021/toelichting-berekening-kwartaal-en-jaarcijfers-gezondheidsenquête-2020?onepage=true>.
7. Bruggink JW, Hiemstra M, Geuijen P, van Dorsselaer S. Dataverzamelingsproces Gezondheidsenquête/ Leefstijlmonitor 2014-2021. Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek; 2022. Beschikbaar via: <https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/diversen/2022/dataverzamelingsproces-gezondheidsenquête-leefstijlmonitor-2014-2021>.
8. Vzinfo.nl. Roken | Leeftijd en geslacht volwassenen. Bilthoven: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu; 2022. Beschikbaar via: <https://vzinfo.nl/roken/leeftijd-en-geslacht-volwassenen>.
9. Staatvenz.nl. Roken: volwassenen. Bilthoven: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu; 2022. Beschikbaar via: <https://www.staatvenz.nl/kerncijfers/roken>.
10. Vzinfo.nl. Roken | Leeftijd en geslacht jongeren. Bilthoven: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu; 2022. Beschikbaar via: <https://vzinfo.nl/roken/leeftijd-en-geslacht-jongeren>.
11. Scheffers-van Schayck T, den Hollander W, van Belzen E, Monshouwer K, Tuithof M. Monitor Middelengebruik en Zwangerschap 2018. Middelengebruik van vrouwen en hun partners vóór, tijdens en na de zwangerschap. Utrecht: Trimbos-instituut; 2019.
12. Errami F, Tuithof M, Schayck TS-v, Thissen V. Monitor Middelengebruik en Zwangerschap 2021. Middelengebruik van vrouwen en hun partners vóór, tijdens en na de zwangerschap. Utrecht: Trimbos-instituut; 2022.
13. Tuithof M, Siau R, van Dorsselaer S, Monshouwer K. Factsheet Monitor Zwangerschap en Middelengebruik. Het middelengebruik van moeders en hun partner voor, tijdens en na de zwangerschap. Utrecht: Trimbos-instituut; 2017.
14. Centraal Bureau voor de Statistiek. Onderwijsinstellingen; grootte, soort, levensbeschouwelijke grondslag. Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek; 2021. Beschikbaar via: <https://www.cbs.nl/nl-nl/cijfers/detail/03753>.
15. Ecorys. MKBA Speeltuinen: Een onderzoek naar de kosten en baten van speeltuinen in Nederland. Rotterdam: Ecorys; 2020.

16. Centraal Bureau voor de Statistiek. Sportclubs; personeel, exploitatie, ledental, gebruik accommodaties. Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek; 2020. Beschikbaar via: <https://www.cbs.nl/nl-nl/cijfers/detail/70256NED>.
17. De Graaf RC, Molanus R, Pardoel ZE, Hinneman JC, Westerveen JK, Dijkstra GJ, et al. Global Network Zelfaudit Vragenlijst en Planningsschema. 2018. Beschikbaar via: <https://www.tobaccofreehealthcare.org/static/uploads/files/global-network-standards-self-audit-template-dutch-25202018-wfzbxesyfcf.pdf>.
18. Rookvrije zorg. Intentieverklaring 'Maak de zorg rookvrij'. 2020. Beschikbaar via: <https://www.rookvrijezorg.com/wp-content/uploads/2022/02/Intentieverklaring-rookvrij.pdf>.
19. Staatvenz.nl. Overgewicht: jongeren. Bilthoven: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu; 2022. Beschikbaar via: <https://www.staatvenz.nl/kerncijfers/overgewicht-jongeren>.
20. Staatvenz.nl. Overgewicht: volwassenen. Bilthoven: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu; 2022. Beschikbaar via: <https://www.staatvenz.nl/kerncijfers/overgewicht-volwassenen>.
21. Vzinfo.nl. Overgewicht | Opleiding. Bilthoven: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu; 2022. Beschikbaar via: <https://vzinfo.nl/overgewicht/opleiding>.
22. Centraal Bureau voor de Statistiek. Leefstijl en (preventief) gezondheidsonderzoek; persoonskenmerken. Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek; 2022.
23. Vzinfo.nl. Diabetes Mellitus. Bilthoven: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu; 2021. Beschikbaar via: <https://www.vzinfo.nl/diabetes-mellitus>.
24. Sportenbewegenincijfers.nl. Beweegrichtlijnen. Bilthoven: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu; 2022. Beschikbaar via: <https://www.sportenbewegenincijfers.nl/kernindicatoren/beweegrichtlijnen>.
25. Staatvenz.nl. Alcohol: overmatig drinken. Bilthoven: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu; 2022. Beschikbaar via: <https://www.staatvenz.nl/kerncijfers/alcohol-overmatig-drinken>.
26. Staatvenz.nl. Alcohol: zwaar drinken. Bilthoven: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu; 2022. Beschikbaar via: <https://www.staatvenz.nl/kerncijfers/alcohol-zwaar-drinken>.
27. Vzinfo.nl. Alcoholgebruik | Jongeren. Bilthoven: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu; 2022. Beschikbaar via: <https://vzinfo.nl/alcoholgebruik/leeftijd-en-geslacht-jongeren>.
28. Schouten F, Tuithof M, van Hasselt N, Voogt C. Kennismonitor Alcohol 2020. Onderzoek onder volwassenen naar kennis over alcoholische schade. Utrecht: Trimbos-instituut; 2021.
29. Centraal Bureau voor de Statistiek. Sportclubs, maneges, sportscholen en fitnesscentra, naar baten. Den Haag: Centraal Bureau voor de Statistiek; 2020. Beschikbaar via: <https://www.cbs.nl/nl-nl/maatwerk/2020/18/sportclubs-maneges-sportscholen-en-fitnesscentra-naar-baten>.
30. Blokhuis P. Kamerbrief over verkenning nationaal preventieakkoord mentale gezondheid. Reactie op motie. brief nr. 3266450-1017318-PG. Den Haag: Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport; 2021.
31. van Giessen A, Douma E, Kuijpers T, Nawijn E, van Gestel I, Pees S, et al. Inventarisatie aanvullende maatregelen Nationaal Preventieakkoord. De volgende stap richting de ambities voor 2040. Bilthoven: Rijksinstituut voor Volksgezondheid en het Milieu; 2021. RIVM rapport: 2021-0053.

Dit is een uitgave van:

**Rijksinstituut voor Volksgezondheid
en Milieu**

Postbus 1 | 3720 BA Bilthoven
www.rivm.nl

Juni 2022

De zorg voor morgen begint vandaag